

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME BİLİM DALI

MUHASEBE MESLEK MENSUPLARININ KULLANDIKLARI
E-UYGULAMALARA İLİŞKİN TUTUMLARININ TEKNOLOJİ
KABUL MODELİ KAPSAMINDA İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Fatih EROĞLU

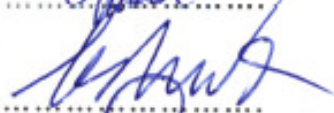
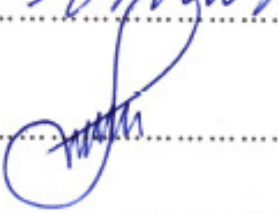
Danışman
Doç. Dr. Rahmi YÜCEL

BOLU 2019

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Fatih EROĞLU'na ait "Muhasebe Meslek Mensuplarının Kullandıkları E-Uygulamalara İlişkin Tutumlarının Teknoloji Kabul Modeli Kapsamında İncelenmesi" adlı çalışma, jürimiz tarafından İşletme Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliğiyle/ oy çokluğuyla kabul edilmiştir.

20.09.2019

Unvan, Adı, Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı) : Doç. Dr. Rahmi YÜCEİ.
Üye : Doç. Dr. Orhan BOZKURT
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Murat ÖZCAN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

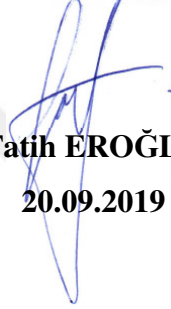

Doç. Dr. Yaşar AYYILDIZ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum, “**Muhasebe Meslek Mensuplarının Kullandıkları E-Uygulamalara İlişkin Tutumlarının Teknoloji Kabul Modeli Kapsamında İncelenmesi**” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başvuru kaynaklardan yapılan alıntılarının adlarının bilimsel kurallara uygun olarak metin içinde, dipnotlarda ve kaynaklarda gösterildiğini, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Fatih EROĞLU
20.09.2019

ÖN SÖZ

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmada, muhasebe meslek mensubu çalışanların muhasebe alanında gelişen yeni teknolojilere karşı davranışları bir takım faktörler kapsamında incelenmiştir.

Çalışmamın başından itibaren yönlendirmeleri, desteği, anlayışı ve katkılarıyla yardımlarını esirgemeyen, o değerli zamanını ayırarak çalışmamın her kademesini titizlikle takip eden ve beni cesaretlendiren sayın danışman hocam Doç. Dr. Rahmi YÜCEL'e teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak, bu çalışmamda yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen, maddi ve manevi desteği her zaman yanımda olan Sevgili Ailem'e teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Fatih EROĞLU

20.09.2019

ÖZET

MUHASEBE MESLEK MENSUPLARININ KULLANDIKLARI E-UYGULAMALARA İLİŞKİN TUTUMLARININ TEKNOLOJİ KABUL MODELİ KAPSAMINDA İNCELENMESİ

Fatih EROĞLU

Yüksek Lisans Tezi

İşletme Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Rahmi YÜCEL

Eylül 2019, 85 + xv Sayfa

Elektronik uygulamalar diğer bir adıyla e-uygulamalar muhasebe alanındaki teknoloji yenilikler ve gelişmeler sonucunda ortaya çıkan, muhasebesel işlemleri kolaylaştıran uygulamalardır. Bu uygulamaları kullanan muhasebe meslek mensubu çalışanların yenilikleri benimsemesi önemlidir.

Bu çalışma, Türkiye’de faaliyet gösteren muhasebe alanındaki meslek mensubu çalışanların kullandıkları yeni elektronik uygulamalara ilişkin algılarını incelemeyi, tanımlamayı ve böylece bu yeni gelişmelere dair bir fikir kazanmayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda, oluşturulan on dört adet hipotez; Türkiye’de çalışan muhasebe meslek mensubu kişilerince elde edilmiş 149 adet anket ve anket formunu oluşturan 47 adet soru ile ilk olarak faktör analizi daha sonra ise çoklu regresyon modelleri ile analiz edilmiştir.

Analiz sonucunda elde edilen bulgular; meslek mensubu çalışanların e-uygulamalara karşı tutumu üzerinde algılanan fayda, kullanım kolaylığı, maliyeti, memnuniyeti, teknik altyapı ve güvenlik & gizlilik faktörlerinin pozitif; subjektif norm

üzerinde dış kaynak ve kişisel etki faktörlerinin pozitif; algılanan davranışsal kontrol üzerinde imkan & koşullar ve öz yeterlilik faktörlerinin pozitif; bu uygulamaları kullanma niyetlerinin üzerinde tutum, sübjektif norm ve algılanan davranışsal kontrolün pozitif ve son olarak da bu uygulamaları kullanma sıklığı üzerinde niyetin pozitif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Teknoloji Kabul Modeli, E-Uygulamalar, E-Dönüşüm, E-Muhasebe.

ABSTRACT

EXAMINING THE ATTITUDES OF PROFESSIONAL ACCOUNTANTS ABOUT E-APPLICATIONS WITHIN THE SCOPE OF TECHNOLOGY ACCEPTANCE MODEL

Fatih EROĞLU

Master Thesis

Department of Business

Thesis Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Rahmi YÜCEL

September 2019, 85 + xv Sayfa

Electronic applications, also known as e-applications, are emerging as a result of technological innovations and developments in accounting, which facilitate accounting transactions. It is important that the accounting professionals who use these practices adopt the innovations.

In this study, the professionals' perceptions regarding the new electronic applications used by employees operating in the field of accounting investigations in Turkey, aims to identify and thus gain an insight into this new development. In this context, fourteen hypotheses formed; Turkey constitute the persons working in a professional accountant and a questionnaire survey obtained 149 pieces of 47 questions, with the first factor analysis was then analyzed using multiple regression models. Findings obtained as a result of the analysis; professional employees against e-applications; on the attitude, perceived benefit, ease of use, cost, satisfaction, technical infrastructure and security & privacy factors positive; external factors and subjective impact on subjective norms positive; on perceived behavioral control, possibility & positivity of conditions and self-efficacy factors; attitudes, subjective norms and perceived behavioral control were positive on the intention to use these practices, and

finally, the intention had a positive and significant effect on the frequency of using these practices.

Keywords: Technology Acceptance Model, E-Applications, E-Transformation, E-Accounting.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	ii
ETİK UYGUNLUK BEYANI	iii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİL VE GRAFİKLER LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	
1. ELEKTRONİK GELİŞİM	2
1.1. E-Dönüşüm	2
1.2. E-Devlet	5
1.3. E-Muhasebe	8
1.4. E-Uygulamalar	11
1.4.1. E-Beyanname	11
1.4.2. E-Fatura	13
1.4.3. E-Defter	14
1.4.4. E-Arşiv	15
1.4.5. E-Kayıt Saklama, Muhafaza ve İbraz	16
1.4.6. E-Tebliğat	18
1.4.7. E-Yoklama	19

II. BÖLÜM

2. İNSAN DAVRANIŞLARINI İNCELEMELİK İÇİN GELİŞTİRİLEN BAŞLICA MODELLER	21
2.1. Mantıklı Eylem Teorisi	21
2.2. Planlı Davranış Teorisi	22
2.3. Teknoloji Kabul Modeli	24
2.3.1. Teknoloji Kabul Modelinin Faktörleri	28
2.3.1.1. Algılanan Fayda	28
2.3.1.2. Algılanan Kullanım Kolaylığı	29
2.3.1.3. Sübjektif (Öznel) Norm	30
2.3.1.4. Kullanım (Algılanan) Maliyeti	30
2.3.1.5. Güvenlik ve Gizlilik	31
2.3.1.6. Memnuniyet (Algılanan Zevk)	32
2.3.1.7. Öz Yeterlilik	32
2.3.1.8. Algılanan Davranışsal Kontrol	33
2.3.1.9. Tutum	34
2.4. Teknoloji Kabul Modelini Esas Alan Örnek Çalışmalar	35
2.4.1. Davis'in Modeli	35
2.4.2. Burton-Jones ve Hubano Modeli	36
2.4.3. Wixom ve Todd Modeli	37
2.4.4. Relhan'ın E-Muhasebe Benimseme Modeli	38
2.4.5. Ngadiman ve Arkadaşlarının Modeli	39

III. BÖLÜM

3. MUHASEBE MESLEK MENSUPLARININ KULLANDIKLARI E-UYGULAMALARIN TEKNOLOJİ KABUL MODELİ KAPSAMINDA İNCELENMESİ	41
3.1. Araştırma Çerçevesi	41
3.1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	41
3.1.2. Teorik Altyapı ve Hipotezler	42
3.1.3. Araştırmanın Türü, Modeli, Yöntemi ve Analiz Metodu	45
3.1.4. Değişkenlerin Ölçümü	47

3.1.5. Araştırmanın Ana Kütlesi ve Örneklemi	48
3.2. Bulgular	49
3.2.1. Demografik Özellikler	49
3.2.2. Faktör ve Güvenilirlik Analizleri	54
3.2.3. Korelasyon Analizi Sonuçları	56
3.2.4. Değişkenlerin Çoklu Regresyon ile Analizi	58
3.2.4.1. Tutum Üzerinde Etkisi Olan Değişkenleri Belirlemeye Yönelik Çoklu Regresyon	59
3.2.4.2. Sübjektif Norm Üzerinde Etkisi Olan Değişkenleri Belirlemeye Yönelik Çoklu Regresyon	60
3.2.4.3. Algılanan Davranışsal Kontrol Üzerinde Etkisi Olan Değişkenleri Belirlemeye Yönelik Çoklu Regresyon	61
3.2.4.4. Niyet Üzerinde Etkisi Olan Değişkenleri Belirlemeye Yönelik Çoklu Regresyon	62
3.2.4.5. Kullanım Sıklığı Üzerinde Etkisi Olan Değişkenleri Belirlemeye Yönelik Çoklu Regresyon	63
IV. BÖLÜM	
4. SONUÇ	65
KAYNAKLAR	69
EKLER	
EK-1: İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Uygunluk Belgesi	82
EK-2: Araştırma Anket Formu	83

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1: Geleneksel Devlet ve E-Devlet Karşılaştırması	6
Tablo 1.2: E-Uygulamalar	11
Tablo 3.1: Anket Formundaki Soruların Kaynakları	48
Tablo 3.2: Yaş ve Deneyim için Genel İstatistik	49
Tablo 3.3: Katılımcıların Yaş Aralığı Dağılımı	50
Tablo 3.4: Katılımcıların Yıl Bazlı Deneyim Süresi Dağılımı	51
Tablo 3.5: Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	51
Tablo 3.6: 2018 Yılı Türkiye’de Cinsiyet Kriterine Göre Muhasebecilerin Dağılımı	51
Tablo 3.7: Katılımcıların Pozisyonlarının Dağılımı	52
Tablo 3.8: 2018 Yılı Türkiye’de Pozisyonlarına Göre Muhasebecilerin Dağılımı	52
Tablo 3.9: Katılımcıların Eğitim Durumu	53
Tablo 3.10: 2018 Yılı Türkiye’de Eğitim Durumu Kriterine Göre Muhasebecilerin Dağılımı	53
Tablo 3.11: Katılımcıların Kullandığı Muhasebe Programı	53
Tablo 3.12: Katılımcıların Bilgisayar Kullanım Becerileri	54
Tablo 3.13: Faktör ve Güvenirlilik Analizi Sonuçları	55
Tablo 3.14: Korelasyon Analizi Sonuçları	57
Tablo 3.15: Hipotez Testi Sonuçları	64

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1: E-Devletin Bileşenleri	7
Şekil 1.2: E-Tebliğat Çalışma Sistemi	19
Şekil 2.1: Mantıklı Eylem Teorisi (MET)	22
Şekil 2.2: Orijinal TKM	35
Şekil 2.3: Burton-Jones ve Hubano (2006)	36
Şekil 2.4: Wixom ve Todd – 2005	37
Şekil 2.5: E-Muhasebe Benimseme Modeli	38
Şekil 2.6: Ngadiman vd. (2014)	39
Şekil 3.1: Araştırma Modelimiz	46
Şekil 3.2: Araştırma Modeline İlişkin Analiz Sonuç ve İlişkileri	59

KISALTMALAR LİSTESİ

DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
KDEP	: Türkiye Projesi Kısa Dönem Eylem Planı
BİT	: Bilgi ve İletişim Teknolojisi
MERNİS	: Merkezi Nüfus idaresi Sistemi
SAYOTO	: Maliye Bakanlığı Saymanlık Otomasyon projesi
VEDOP	: Vergi Dairesi Otomasyon Projesi
MOTOP	: Nakil Vasıtaları Vergi Dairesi Otomasyonu Projesi
BYES	: Bütçe Yönetim ve Enformasyon Sistemi
İLEMOD	: İçişleri Bakanlığı'nın İl Envanteri Modernizasyonu Projesi
MEBNET	: Milli Eğitim Bakanlığı'nın Yönetim Bilgi Sistemi
Pol-Net	: Polis Ağı Oluşturma Projesi
UYAP	: Adalet Bakanlığı'nın Ulusal Yargı Ağı
TAKBİS	: Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü'nün Tapu Kadastro Bilgi Sistemi
TEFER	: DSİ'nin Sel ve Deprem Felaketi Acil Yardım Projesi
GİMOP	: Gümrük Müsteşarlığı'nın Gümrük Sistemleri Otomasyon Projesi
MEOP	: Milli Emlak Otomasyon Projesi
VUK	: Vergi Usul Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu
ÖTV	: Özel Tüketim Vergisi
TAPD	: Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme
MET	: Mantıklı Eylem Teorisi
PDT	: Planlı Davranış Teorisi
TKM	: Teknoloji Kabul Modeli
BT	: Bilgi Teknolojileri
AKK	: Algılanan Kullanım Kolaylığı
AF	: Algılanan Faydanın
T	: Tutum
DN	: Davranışsal Niyet

AZ	: Algılanan Zevk
KT	: Kullanım Tutumu
SN	: Sübjektif Norm
ADK	: Algılanan Davranışsal Kontrol
MBS	: Muhasebe Bilgi Sistemi
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BS	: Bilgi Sistemi

GİRİŞ

Teknolojik gelişmeler birçok farklı şekilde muhasebe alanını etkilemiştir. Bu etkilenmelerden bahsedecek olursak; muhasebede yapılan veri işlemleri ve kayıtların büyük bir kısmı elektronik ortama aktarılmıştır. Bunun sonucunda ise muhasebesel işlemlerin süresinde kısaltmalar olmuştur (Uzay 2004). Teknolojide yaşanan bu gelişmeler muhasebe meslek mensubu çalışanlarının algılarını ve davranışlarını değiştirmiş ve onlara kolaylıklar sağlamıştır.

Bu çalışmada, muhasebe alanında çalışan meslek mensuplarının kullandıkları e-uygulamalara karşı yaklaşımları, onların bakış açısıyla değerlendirildi. Çalışmada bu uygulamalar hakkında bilgisi olan meslek mensubu çalışanlarının oluşturduğu örnekleme, onların e-uygulamalara karşı davranışları ve algıları ölçülmüştür.

Birinci bölümde; öncelikle elektronik gelişimin nasıl geliştiğine dair durumlar ve yenilikler incelenmiştir. E-dönüşüm, e-devlet ve e-muhasebe alanında yapılan yenilikler ve gelişmelerden bilgiler verilmiştir. Ayrıca bu bölümde e-uygulamaların kanuni süreç düzenlemeleri ile ilgili literatüre yer verilmiştir.

İkinci bölümde; e-uygulamaları kullanan meslek mensubu çalışanlarının davranışlarını test edeceğimiz, teknoloji kabul modelinin literatür incelemesinden söz edilmiştir. Teknoloji kabul modelinin öncülleri olan mantıklı eylem teorisi ile planlı davranış teorisinin gelişimi ve içeriği anlatılmıştır.

Üçüncü bölümde; araştırmanın amacı ve önemi, altında yatan teorik yapı ve hipotezler ile değişkenlerin seçiminin nedenleri ile başlar. Bölümün devamında; örnekleme tasarımı, verinin toplanması ve bu verinin analizi için nedeni ve açıklaması mevcuttur. Analiz kısmında ise değişkenlerin faktör analizi yapılmıştır. Daha sonra ise faktörler korelasyon ve çoklu regresyon modelleri ile analiz edilmiştir.

I. BÖLÜM

1. ELEKTRONİK GELİŞİM

1.1. E-Dönüşüm

Herkesin dediği gibi “değişmeyen tek şey değişimin kendisidir”. Değişim ve dönüşüm tüm dünyada ve zamanda yaşanmış, yaşanıyor ve bu şekilde yaşanmaya devam edecektir. Değişim sonucunda birçok alanda bunlara bağlı dönüşümler olması gerekmektedir. Çünkü değişime ayak uydurmak için belirli alanlarda ve bölümlerde bir takım yenilikler yapılması zorunlu hale gelecektir. Bunun sonucunda da sistem ya da örgüt bu değişime uyum sağlamak için bir dönüşüm geçirecektir.

Dünyada bilgi teknolojileri ve türevleri diğer bir deyişle hayatı kolaylaştıran hizmetler ve uygulamalar (veri depolama, kopyalama vb.) hızlı bir gelişim göstermektedir. Bunun ülkemize de yansımaları e-dönüşüm şeklinde olmuştur. Türkiye’de birçok alanda devlet, dünyaya ve gelişen ekonomik sistemlere hızlı bir şekilde adapte olmak için bilgi teknolojilerinde bir dönüşüm başlatmıştır. Bunun sonucunda e-dönüşüm kavramı ortaya çıkmıştır. Devletin hemen hemen bütün kurumları bu dönüşüm kapsamına girmiş ve girmeye devam etmektedir. Maliye alanında da e-dönüşüm uygulanmaya başlanmıştır. Bunun sonucunda da muhasebe meslek mensuplarının çalışma sistemlerinde değişim yaşanmıştır. Kullandıkları muhasebe uygulamaları ve yöntemleri, elektronik ve bilgi teknolojileri kapsamında dönüşüme uğramıştır. Bunun sonucunda muhasebede kullanılan e-uygulamalar ortaya çıkmıştır.

E-dönüşümün birçok tanımı mevcuttur. Elektronik dönüşüm kısaca e-dönüşüm; bir örgütün veya kurumun sisteminin ve kültürünün, modelinin, sahip olduğu organizasyon yapısının, iş süreçlerinin, hizmet ve ürünlerinin; çalışan, müşteri, iş ortakları ve diğer tüm sosyal paydaşlarının faydasını göz önünde bulundurarak, koordineli bir biçimde değiştirilmesi sürecinde, bilişim ve iletişim teknolojilerinin etkin kullanımınıdır (Kavrakoğlu vd., 2004). E-Dönüşümün diğer bir tanımını, “bilişim teknolojilerinin kullanımının, değişimin doğasında kabul edildiği, bir değişim süreci” olarak yapmak mümkündür (Çetiner 2009: 40).

Türkiye de kurumlarda ve özel alanlarda birçok dönüşüm gerçekleşmektedir. Devlet bu alanda 2003 yılında dünyayla daha iyi entegre hale gelmek ve büyümek için dönüşüm projesi başlatmıştır. Bunun ismi de E-dönüşüm Türkiye Projesidir. Bu proje 58. Hükümet tarafından katılımcı, şeffaf, efektif ve basit süreçli işlere sahip olmayı amaç edinmiş bir devlet yapısı oluşturmak dayanağıyla; ülkede yaşayan vatandaşlara daha kaliteli ve hızlı bir kamu hizmeti sağlayabilmek amacıyla ortaya konulmuştur. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) da bu sürecin koordinasyonu, takibi, değerlendirilmesi ve yönlendirilmesi ile ilgili olarak görevlendirilmiştir (Başbakanlık Genelgesi 2003). DPT'ye bağlı Bilgi Toplumu Dairesi Başkanlığı bu görevlerin yerine getirmesi amacıyla kurulmuştur. Bu projenin amaçları şu şekildedir (Naralan 2009:4):

- 1. Bilgi ve iletişim teknolojileri politikaları ve mevzuatının Avrupa Birliği müktesebatı çerçevesinde gözden geçirilerek yeniden düzenlenmesi ve E-Avrupa+ kapsamında aday ülkeler için öngörülen eylem planının uyarlanması*
- 2. Vatandaşın, bilgi ve iletişim teknolojileri yardımıyla, kamusal alandaki karar alma süreçlerine katılımını sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesi ve kamu idaresinin şeffaf ve hesap verebilir hale getirilmesine katkıda bulunulması,*
- 3. Kamu hizmetlerinin sunumunda bilgi ve iletişim teknolojilerinden azami ölçüde yararlanılarak iyi yönetim ilkelerinin hayata geçirilmesine katkıda bulunulması,*
- 4. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımının yaygınlaştırılması,*
- 5. Bilgi ve iletişim teknolojisi alanında kaynak israfını azaltmak amacıyla, kamu kurumlarının örtüşen yatırım projelerinin bütünleştirilmesi, izlenmesi,*

değerlendirilmesi ve yatırımcı kamu kuruluşları arasında gerekli koordinasyonun sağlanması.

E-dönüşüm için Türkiye’de atılan adımlar (Çetiner 2009: 41):

- 4 Aralık 2003 tarih ve 2003/48 sayılı Başbakanlık Genelgesi’yle e-Dönüşüm Türkiye Projesi Kısa Dönem Eylem Planı (KDEP) uygulamaya konulmuştur. Ayrıca söz konusu Genelgeyle e-Dönüşüm Türkiye İcra Kurulu oluşturulmuştur. Kurul’un sekretarya hizmetleri DPT Müsteşarlığınca yürütülmektedir (DPT Müsteşarlığı 2011 yılında 641 sayılı KHK ile Kalkınma Bakanlığına bağlanmıştır. 2018 yılında 703 sayılı KHK ile tamamen kaldırılmıştır).
- E-Dönüşüm Türkiye İcra Kurulu Üyeleri, 3 Nisan 2007 tarihli ve 26482 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 2007/7 sayılı ve “e-Dönüşüm Türkiye Projesi Kurumsal Yapılanması” konulu Başbakanlık Genelgesiyle, genişletilmiş ve üyeleri yeniden belirlenmiştir.
- 11 Temmuz 2006 tarihli ve 2006/38 sayılı Yüksek Planlama Kurulu Kararı’yla onaylanan Bilgi Toplumu Stratejisi ve Ek’i Eylem Planı 28 Temmuz 2006 tarihli ve 26242 sayılı Resmi Gazete ’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.
- E-Devlet Kapısı Projesi (<http://www.turkiye.gov.tr/>), 7 Kasım 2006 tarihinde Türk Telekom, OYTEK ve CrimsonLogic tarafından oluşturulan proje grubu ile başlatılmıştır.

Konuyla ilgili olarak yapılan, doğrudan ve dolaylı temel hukuki düzenlemeler:

- 9 Ekim 2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu (24 Ekim 2003 tarihli ve 25269 sayılı Resmi Gazete.)
- 15 Ocak 2004 tarihli ve 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu (23 Ocak 2004 tarihli ve 25355 sayılı Resmi Gazete.)
- 16 Haziran 2005 tarihli ve 5369 sayılı Evrensel Hizmet Kanunu (25 Haziran 2005 tarihli ve 25856 sayılı Resmi Gazete.)
- 4 Mayıs 2007 tarihli ve 5651 sayılı “İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun (23 Mayıs 2007 tarihli ve 26530 sayılı Resmi Gazete.)

- 28 Şubat 2008 tarihli ve 5746 sayılı Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun (12 Mart 2008 tarihli ve 26814 sayılı Resmi Gazete.)

1.2. E-Devlet

Dünya tarihinde radikal değişiklikler meydana gelmiştir. Sanayi devrimi, bu değişikliklerin başında gelmektedir. Günümüzde ise bilgi, teknoloji ve elektronik devrimi yerini almıştır. Günümüz devletleri bu yeniliği hızlı biçimde benimsemek için kurumlarında ve işleyişlerinde yeniden yapılanmaya ve dönüşüme gitmektedirler. Ülkemizde bu yapılanmayı devlet bazında daha iyi kullanabilmek için e-devlet modelini geliştirmiştir.

Son yıllarda, Bilgi ve İletişim Teknolojisi (BİT) dijital ekonomide önemli bir rol oynamıştır. Şu anda, dünyadaki yönetim reformunun temel unsurlarından biri haline gelmektedir. Kuşkusuz, dünyanın her yerinden hükümetler bu potansiyelin tam anlamıyla farkında ve bu nedenle devlet faaliyetlerini desteklemek için BİT'i kullanmaktadır. Böylece, e-Devlet adı verilen elektronik hükümet ortaya çıkmıştır. İnternet gerçekten e-Devleti sunmanın en güçlü ve popüler yoludur (Wangpipatwong vd. 2008:55).

Gün geçtikçe bilgisayar ve internet teknolojileri hayatımıza daha fazla girmeye başlamışıyla, devletin vatandaşlara kamu hizmetlerini daha hızlı ve kolay bir şekilde ulaştırması ve bu sayede devlet ile vatandaş arasında bir engel olmaksızın iletişim kurulması amacıyla Türkiye'deki birçok kamu kurumu sahip oldukları bilgileri ve belgeleri sanal ortama yani bilgisayar ortamına taşımıştır. Diğer bir deyişle günümüzdeki geleneksel devlet oluşumu işlevselliğini kaybetmektedir (Öz ve Bozdoğan 2012: 69).

E-devletten kavram olarak anlaşılması gereken; devletin vatandaşlarına karşı yerine getirmekle yükümlü olduğu görev ve hizmetlerle vatandaşların devlete karşı olan

görev ve hizmetlerinin karşılıklı olarak elektronik iletişim ve işlem ortamlarında kesintisiz ve güvenli olarak yürütülmesidir (<http://www.taek.gov.tr/tr/online-islemler/e-taek-hizmetleri.html>, 15 Eylül 2018’te erişildi).

E-devlet kavramının gelişimine birçok kaynak incelemesi sonucu baktığımızda, dünyadaki e-devlet yaklaşımları ilk olarak yerel yönetimlerde uygulanmaya başlanmıştır. Bilgi iletişim teknolojilerinde öncül devletlerden biri olan ABD, e-devlette de önde gelmektedir. ABD internet teknolojisi ile 1970 yılında tanışmıştır. 1981 yılında Singapur, 1985 yılında ABD e-devlet projelerini başlatmıştır. 1990 yılların ortasında İngiltere ve Kanada e-devlet projelerini yürürlüğe sokmuştur ve AB 1990’lı yıllarda e-devleti uygulamıştır. Bu durum 1999 yılında e-Avrupa’yı meydana getirmiş ve 2002 yılında İran ise yüksek idari şuranın kararıyla e-devlet uygulamalarını başlatmıştır (Sarboland 2012:145).

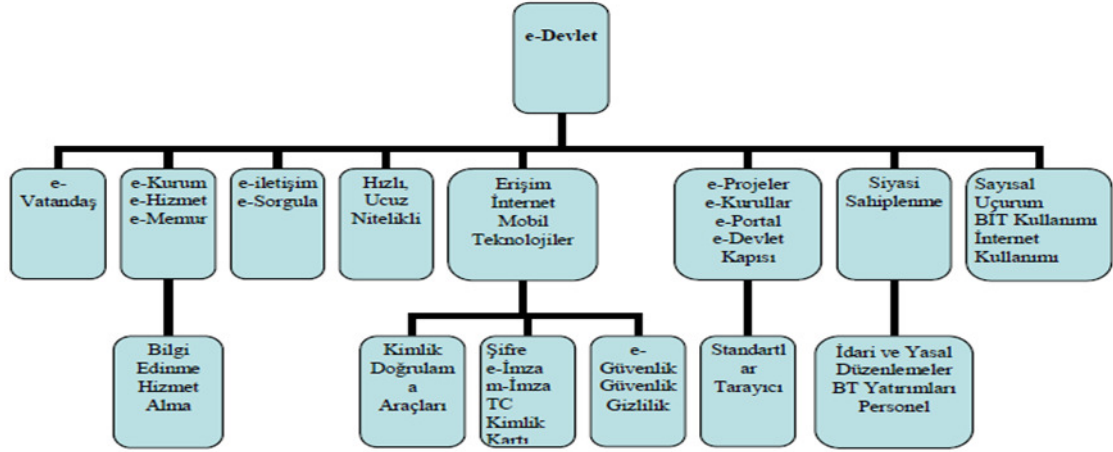
Tablo 1.1: Geleneksel Devlet ve E-Devlet Karşılaştırması (Çakıcı vd. 2015:2)

Geleneksel Devlet	E-Devlet
Pasif Yurttaş	Aktif Müşteri Yurttaş
Kâğıt temelli iletişim	Elektronik iletişim
Dikey/Hiyerarşik yapılanma	Yatay/koordineli ağ yapılanması
Yönetimin veri yüklemesi	Yurttaşın veri yüklemesi
Eleman yanıtı	Otomatik sesli posta, çağrı merkezi vb.
Eleman yardımı	Kendi kendine yardım/uzman yardımı
Eleman temelli denetim mekanizması	Otomatik veri güncellemesiyle denetim
Nakit akışı/çek	Elektronik fon transferi (EFT)
Tek tip hizmet	Kişiselleştirilmiş/farklılaştırılmış hizmet
Bölümlenmiş kesintili hizmet	Bütünsel/sürekli/tek-duraklı hizmet
Yüksek işlem maliyetleri	Düşük işlem maliyetleri
Verimsiz büyüme	Verimlilik yönetimi
Tek yönlü iletişim	Etkileşim
Uyruk ilişkisi	Katılım ilişkisi
Kapalı Devlet	Açık Devlet

Geleneksel devletin yerini almış olan e-devletin sağladığı faydalardan birkaçı şöyledir (Çukurçayır ve Eşki 2001:104):

1. E-devlet kamu hizmetlerinin biçimini değiştirir.
2. E-devlet yönetim anlayışında dönüşüm sağlar.
3. E-devlet verimlilik artışı yanında daha etkili ve etkin hizmet sunumu sağlar.
4. E-demokrasinin yerleşmesine katkı yapar.
5. E-devlette işbirliği ve etkileşim maliyetleri en düşük düzeyde olacaktır.

Türkiye’de hem kamu hizmetlerinin etkin ve verimli olarak sunulması hem de geleneksel yönetim anlayışından vatandaş odaklı yönetim anlayışına geçişte e-devlet sisteminin önemli olduğu görülmüştür. Bu nedenle 2005 yılında belirli kamu hizmetlerinde e-devlet uygulamalarına geçilmiştir (Akcagündüz 2013:128).

Şekil 1.1: E-Devletin Bileşenleri

Türkiye’deki e-devlet hizmetlerini incelemek istediğimizde ilk olarak bugünkü durumuna kadar yaşananlara ve geliştirilen projelere bakmamızda fayda var. Türkiye’de e-devlet kapsamında gerçekleştirilen bir kısım çalışmaların proje isimleri ve işlevleriyle birlikte aşağıdaki gibi özetlenebilir (Akcagündüz 2013:128):

- MERNİS: Merkezi Nüfus idaresi Sistemi (MERNİS) 1972 yılında başlatılan bir projedir. 1997 Yılında bilgi girilmeye başlanan sistem 2002 yılında yani başlangıcından 30 yıl sonra çevrimiçi kullanılmaya başlanmıştır.
- SAYOTO–say2000i: Maliye Bakanlığı Saymanlık Otomasyon projesi SAYOTO 1985 yılında başlatılan bir projedir. Bu proje 2000 yılında görevi say200i projesine devretmiştir.
- VEDOP: Vergi Dairesi Otomasyon Projesi (VEDOP) 1998 yılında başlatılmıştır. Bu projede amaç vergi dairesi işlemlerinin bilgisayar ortamında yapılmasını sağlamaktır. Proje ile tahakkuk, tahsilat, borç sorgulama vb. gibi vergi dairesi işlemleri bilgisayar ortamında izlenebilecektir.

E-devlet bağlamında, Maliye Bakanlığı e-maliye ismi altında çeşitli proje ve çalışmalar yürütmektedir. SAY2000i projesi, bu alanda atılmış önemli adımlardan

biridir. Bunun yanı sıra, vergi idarelerinin modernizasyonu kapsamında, Vergi Dairesi Tam Otomasyon Projesi (VEDOP) yürütülmektedir. VEDOP ile İnternet Vergi Dairesi kapsamında mükellefler ve diğer kurumlara çeşitli hizmetler sunulmaktadır. İnternet Vergi Dairesi, kamu idarelerinde saydamlık ve kaliteli hizmet sağlama konusunda devletin bireye ait tuttuğu kayıtlara yine bireyin kendisinin erişebilmesi ve bir anlamda kamuyu denetlemesi anlamında ilk uygulamalardandır. Ayrıca e-maliye kapsamında yürütülen Bütçe Yönetim ve Enformasyon Sistemi (BYES), Milli Emlak Otomasyon Projesi (MEOP), Nakil Vasıtaları Vergi Dairesi Otomasyonu Projesi (MOTOP); İçişleri Bakanlığı'nın İl Envanteri Modernizasyonu Projesi (İLEMOD) ve Polis Ağı Oluşturma Projesi (Pol-Net); Milli Eğitim Bakanlığı'nın Yönetim Bilgi Sistemi (MEBNET); Adalet Bakanlığı'nın Ulusal Yargı Ağı (UYAP); Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü'nün Tapu Kadastro Bilgi Sistemi (TAKBİS); MTA'nın Yerbilimleri Data Merkezi; DSİ'nin Sel ve Deprem Felaketi Acil Yardım Projesi (TEFER); Gümrük Müsteşarlığı'nın Gümrük Sistemleri Otomasyon Projesi (GİMOP) gibi birçok proje bulunmaktadır (Baştan ve Gökbunar 2004: 84).

1.3. E-Muhasebe

Muhasebenin uzun bir geçmişi vardır. Literatür M.Ö. 2000 yıllarına dayandığına işaret etmektedir ve elde edilen bulgular çerçevesinde Roma İmparatorluğu'nda muhasebenin kullanıldığına rastlanmaktadır (Nigam 1986). Ayrıca, Sümerlerin M.Ö. 5000 yıllarında, önde gelen çift girişli muhasebe sistemini andıran bir kayıt yöntemi kullandıkları göze çarpmaktadır (Samuelson 1977). Antik çağlardan beri bahsedilen bu kökler bugün muhasebenin birçok varyasyonuna yol açmıştır. Mali muhasebe (Bushman ve Smith 2001) ve yönetim muhasebesi (Scapens 1994) gibi geleneksel konulardan zayıf ve yaratıcı muhasebe gibi ilginç konulara kadar birçok alt dal tanıtılmıştır (Şakar ve Ayrancı 2014: 52).

Muhasebe, işletme faaliyetlerini ölçen, verileri raporlar halinde işleyen ve sonuçları; bireyler, işletme, yatırımcılar, alacaklılar veya vergi otoriteleri olabilecek karar vericilere ileten bilgi sistemidir (Horngren ve Harison 2007). Kısaca; finansal

işlemlerin yararlı nicel bilgilere toplanması, düzenlenmesi, kaydedilmesi ve raporlanması işlevidir. Muhasebe sistemi, muhasebe görevlerini yerine getirmek için kullanılan bir süreçtir (Ilias ve Razak 2011:119). Büyüklükten bağımsız olarak tüm işletmeler bir muhasebe sistemi kullanır; ancak, tüm işletmeler resmi veya bilgisayarlı bir muhasebe sistemi kullanmamaktadır. Maliyet, çalışan teknik becerileri, satıcı desteği, bilginin değeri ve uygulama zorlukları gibi faktörler, yeni bir muhasebe sistemi seçerken işletme sahipleri tarafından belirtilen faktörler arasındadır (Elbarrad 2012:42-58).

Teknoloji muhasebe mesleğinin zorluklarının üstesinden gelmek için bir çözümdür (Noranha ve Kulkarni 2012:2). E-muhasebe, sayısal takım setleri, çeşitli internet kaynakları, uluslararası web tabanlı materyaller, internet olan enstitü ve şirket veri tabanları gibi çeşitli bilgisayar tabanlı / internet tabanlı muhasebe araçlarıyla düzenli muhasebe fonksiyonları, muhasebe araştırması ve muhasebe eğitimi ile eğitimin yapılmasını içerir. İnternet tabanlı muhasebe yazılımı ve elektronik finansal tablo araçları ile verimli karar verme olanağı sağlar. Elle yapılan kayıtların tutulmasında kullanılan geleneksel yöntem, hatalar, uzun süre tüketim, doğruluk eksikliği gibi prosedürel karmaşıklıkları içerir; muhasebe kayıtlarının muhafaza edilmesine ilişkin geleneksel formda çok fazla yeniliklere tabi değildir. Dolayısıyla e-muhasebe kavramı ortaya çıkmıştır. Muhasebe süreci daha fazla esneklik, doğruluk, etkili ve verimlilik ister. Muhasebe kavramına elle muhasebenin tüm eksilerini aşan e-muhasebe adına yeni bir boyut kazandırılmıştır (Kavitha 2014:22).

E-Muhasebe, Elektronik Muhasebe, kurumlarda mali verileri yakalamak ve işlemek için bilgisayar teknolojisine dayanan bir muhasebe sistemini tanımlamak için kullanılan bir terimi ifade eder. Kuruluşlar e-muhasebeyi benimsediğinde, genellikle, bilgisayarlı muhasebe sistemlerinin finansal verileri etkili bir şekilde ele almalarına rağmen, gerçek değerini kuruluşla ilgili raporları hemen üretebilecekleri zaman olacağını keşfederler. Muhasebe kâğıt kayıtlarının bilgisayar kayıtlarıyla değiştirilmesi kesinlikle pek çok avantaja sahiptir. Avantajlar: muhasebe bilgilerine daha kolay erişim, muhasebe bilgisinin doğruluğunun artırılması ve muhasebe bilgisinin kalitesinin artırılması. Teknolojinin önemini tartıştıkları makalelerinde Ramirez ve Cosme

(2008)'ye göre: "Teknoloji, hiçbir modern işletme girişiminin olmadan hayatta kalamayacağı bir noktaya gelinmiştir". Bu durum, son yıllarda hızla artan kâğıtsız çözüm sağlayıcı şirket sayısı ile gösterilmektedir. Tuunainen (1999), bilgi teknolojileri çağının, iş sürecinin etkin bir şekilde koordine edilmesi imkânları sağladığını söylemektedir. Elektronik ticaret ile farklı ortaklar ve taraflar arasındaki ekonomik işlem, değer zincirinde kolaylaştırılacaktır. Rezaee (2000-2001)'ye göre: "Pek çok ekonomik olay şimdi elektronik belgelenmeden elektronik olarak yakalanıp ölçülmekte, tanınmakta ve raporlanmaktadır ve çevrimiçi gerçek zamanlı muhasebe tercih edilen sistem olarak ortaya çıkmaktadır" (Aishwarya ve Martina 2012: 2).

E-muhasebesinin özellikleri: E-muhasebe, daha etkili bir muhasebe süreci için gerekli olan aşağıdaki özelliklerle tanınabilir (Relhan 2013: 2):

1. Çok kullanıcı erişim
2. Çok siteli erişim
3. Tek / çoklu, paylaşılan veri tabanı (ları)
4. Son kullanıcılar için sıfır sistem yönetimi
5. Çok sayıda müşteriye hizmet sunmak için çok ekonomik
6. Servis sağlayıcı tarafından sürekli olarak geliştirilen ve kurulan geliştirmeler ve düzeltmeler

Finansal muhasebe ve muhasebe mesleği ile ilgili karşılaşılan zorluklar araştırmacılar arasında tartışılmıştır. Bununla birlikte, finansal muhasebe alanında teknolojinin kullanımı ile ilgili literatürde kullanılan bazı kavramlar olduğu görülmektedir. Rezaee ve arkadaşları: "Birçok ekonomik olay şu anda, herhangi bir evrakı olmaksızın elektronik olarak ele alınmakta, ölçülmekte, tanınmakta ve raporlanmaktadır ve çevrimiçi, gerçek zamanlı muhasebe seçim sistemi olarak ortaya çıkmaktadır." "Gerçek zamanlı muhasebe sistemleri altında, finansal bilgilerin ve denetim kanıtlarının çoğu sadece elektronik biçimde mevcuttur. Satın alma siparişleri, faturalar ve çekler gibi geleneksel kaynak belgeler elektronik mesajlarla değiştirilir ve temel muhasebe verileri (ör. Dergiler, defterler ve çizelgeler) elektronik form veya dosyalardır" (Relhan 2013: 3).

Kurumlar içinde ve arasında veri ve bilgi alışverişini desteklemek için iş dünyasında bilgi ve iletişim teknolojisinin kullanımında sürekli bir büyüme olmuştur. İnternet ve mobil çözümler gibi yeni teknolojiler, yeni iş fırsatları ve operasyonlar sağlamaktadır. IFAC (2002) 'e göre e-ticaretin muhasebe sistemleri üzerinde, değişen iş süreçleri ve ticari işlemlerin desteklenmesi için mevcut kanıtlar aracılığıyla önemli bir etkiye sahip olduğuna inanılmaktadır ve muhasebe kayıtlarının tutulması ve muhasebe prosedürlerinde değişikliklere yol açmaktadır. Entegre yazılım çözümlerinin kullanılmasıyla işletme faaliyetlerine ilişkin bilgilerin ve verilerin doğrudan muhasebe sistemine otomatik olarak aktarılması sonucu ortaya çıkabilir (IFAC 2002). Bodnar ve Hopwood (2001) çevrimiçi giriş sistemleri, çevrimiçi gerçek zamanlı işlem ve çevrimiçi raporlama gibi kavramları kullanırlar ve şunları belirtirler: “Kâğıtsız giriş sistemlerinde işlemler doğrudan bilgisayar ağına girilir ve kaynak belgelerindeki anahtarlama ihtiyacı ortadan kalkar.” Bir e-muhasebe sistemi, bir dizi firmayı elektronik olarak entegre etme yeteneği nedeniyle kurumlar arası bir sistem olarak düşünülebilir. Birçok operasyonel uygulamada muhasebe girdileri, temel işlemlerin bir yan ürünü olarak oluşturulabilir. Diğer durumlarda, orijinal kâğıt tabanlı belge üzerindeki muhasebe bilgileri bir elektronik dosyaya bir tarayıcı tarafından aktırılabilir. Muhasebe prosedürleri böylece, teknolojik ve elektronik yetenekler kullanılarak daha da otomatikleştirilebilir ve geliştirilebilir (Gullkvist 2013:537).

Tablo 1.2: E-uygulamalar

E-Beyanname	2005
EFKS (Elektronik Fatura Kayıt Sistemi)	2008
E-Fatura Uygulaması	2010
E-Defter Uygulaması	2013
E-Arşiv Fatura Uygulaması	2013

1.4.E-Uygulamalar

1.4.1. E-Beyanname

E-Beyanname, veraset ve intikal vergisi hariç; ülkemizde ilk aşama olarak 1 Ekim 2004 de, İnternet Vergi Dairesi web adresi kullanılarak, mükelleflerin isteğine

bağlı başlatılan ve sonrasında 03 Mart 2005'te zorunlu hale getirilerek, verilmesi zorunlu olan beyannamelerde uygulanmaya konmuştur (GİB 2007). İşleyişe dair sorunlar bazı vakitlerde devlet kurumu olan bir kısım vergi dairelerinde meydana gelebilmektedir. Türkiye'deki vergi mükellefleri, artık vergi dairelerine gitmeden beyannamelerini gönderebilme ve vergilerini ödeyebilme olanağına sahiptirler. Mükellefler, vergilerini bankaya ya da vergi dairesine ödeme konusunda tamamen özgür bir seçeneğe sahiptirler (Turan ve Özgen 2009:137).

304 sayılı VUK Genel Tebliğinde, mükelleflerin göndermesi gereken beyannamelerin elektronik ortamdaki işlemleri açıklanmıştır. Bu sayede mükelleflerin, tam donanımlı vergi dairelerinin elektronik ortamında yapacakları işlemler kolay, hızlı, ekonomik ve güvenilir bir biçimde olacaktır. Aynı zamanda vergi beyannamelerinin mükellefler tarafınca doldurulması gereken kısımlardaki hatalar en aza indirilerek, mükelleflerin mağduriyeti önlenecektir. Bu sayede kamu vergi daireleri beyanname kabul, tarh, tahakkuk ve tahsilât gibi işlemleri en aza indirgeyerek mükelleflerin işlemlerini kolaylaştırmak suretiyle daha iyi bir hizmet sunacaktır (Maliye Bakanlığı-Uygulama İç Genelgesi Seri No:2004/11).

Elektronik Beyanname yani e-beyannameyi gönderebilecek mükellefler (Maliye Bakanlığı-Uygulama İç Genelgesi Seri No:2004/11):

- 3568 sayılı kanun (SM, SMMM ve YMM Kanunu) dâhilinde çıkarılan tebliğlere göre, mükelleflerin yaptıkları işlerin veya iş gruplarının aktif büyüklükleri ya da net satış hâsılatları belirli bir meblağın üzerinde olması durumunda beyannameleri imzalamak zorunluluğu bulunmayıp istemeleri halinde kendilerine ait,
- Maliye Bakanlığına VUK'un mükerrer 257'inci maddesine istinaden, yine 3568 sayılı kanun dâhilinde yetkilendirilmiş olup, bağımsız bir şekilde çalışan SM, SMMM ve YMM aralarında hizmet sözleşmesi bulunan mükellefler için vergi beyannamelerini, bildirim ve eklerini elektronik ortamda 340 sayılı VUK Genel Tebliğince gönderebileceklerdir.

1.4.2. E-Fatura

E-Fatura, yeni bir belge türü olmayıp, kâğıt fatura ile aynı hukuki düzenlemelere sahiptir. Mal veya hizmet satışı dolayısıyla fatura düzenlemek zorunluluğu olan mükellefler, genel hükümler çerçevesinde kâğıt fatura düzenleyebilme yetkileri olduğu gibi 397 sayılı VUK Genel Tebliğinde yer alan şartlar çerçevesinde Elektronik Fatura (e-fatura) da düzenleyebilirler. Ama aynı mal veya hizmet satışı işlemi durumunda hem kâğıt faturanın hem de elektronik faturanın bir arada düzenlenmesi mümkün değildir. Müşterinin talep etmesi durumunda ise genel hükümler çerçevesinde sadece kâğıt fatura verilmesi zorunludur. (VUK Genel Tebliği-Sıra No: 397).

Anonim ve Limited Şirket statüsüne dâhil mükelleflerin uygulama kapsamında e-fatura gönderme ve/veya almasına izin verilmesi uygun görülmüştür. Konuyla ilgili Gelir Dairesi Başkanlığı tarafından, gerçek kişi olmayanlar ile Anonim ve Limited Şirket statüsünde bulunmayanlardan e-fatura göndermek ve/veya almak isteyen kurum, kuruluş ve işletmelerin uygulama karşısındaki durumu ve uygulamadan yararlanma kısıtları, yapacakları yazılı başvuru üzerine belirlenecektir. (VUK Genel Tebliği-Sıra No: 397).

Gelir Dairesi Başkanlığı tarafınca oluşturulan uygulamanın genel adı e-fatura uygulamasıdır. Bu uygulama ile elektronik belge şeklinde düzenlenen faturaların ilgili taraflar arasında dolaşımı ile ilgili oluşturma, gönderme ve alma zamanı gibi önemli kayıtlar tarafsız bir şekilde tutulabilecektir. Aynı zamanda elektronik belge ile oluşturulmuş bir belgenin format ve standartlara uygunluğu, gönderen kişi veya kurumun kimliği ve doğruluğu, bu belgenin geçerliliği ve içeriğinin bütünlüğünden emin olunabilecektir. Elektronik fatura (e-fatura) uygulaması dâhilinde fatura oluşturma, gönderme ve alma gibi işlemler (VUK Genel Tebliği-Sıra No: 397):

1. E-fatura uygulamasının bilgi işlem sistemlerine entegre edilmesiyle veya,
2. <http://www.efatura.gov.tr> internet adresinde hizmete sunulan e-fatura portalı aracılığıyla bu uygulamaya ait temel işlevleri internet üzerinden genel kullanımı sağlayacak şekilde gerçekleştirilebilir.

1.4.3. E-Defter

Elektronik defter (e-defter) uygulaması, Vergi Usul Kanunu ve Türk Ticaret Kanununda yer alan hükümlerce tutulması gerekli ve mecburi olan yevmiye defteri ve büyük defterin belirlenmiş formata ve standartlara uygun bir şekilde elektronik dosya olarak hazırlanması, saklamak ve daha sonra kullanılması için korumak üzere kaydedilmesi, değişmezliğinin, bütünlüğünün, kaynağının doğruluğunun garanti altına alınarak kanıt olarak kullanılabilmesine olanak tanıyan ve ibraz edilebilmesi ile açılış ve kapanışlarına ilişkin onay işlemlerinin elektronik ortamda yapılmasını mümkün hale getiren hukuki ve teknik düzenlemelerin tamamıdır (<https://i-donusum.com.tr/e-defter/>, 20 Eylül 2018’te erişildi).

E-defter ile ilgili 421 sayılı VUK genel tebliğinde yer alan şartlar aşağıdaki gibidir:

- 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu’nda yer alan madeni yağ lisansına sahip olanlar ile bunlardan 2011 takvim yılında mal alan mükelleflerden 31.12.2011 tarihi itibarıyla asgari 25 Milyon TL brüt satış hâsılatına sahip olanlar.
- 4760 sayılı ÖTV Kanununa dâhil (III) numaralı listedeki malları imal, inşa veya ithal edenler ile bunlardan 2011 takvim yılında mal alan mükelleflerden 31.12.2011 tarihi itibarıyla asgari 10 Milyon TL brüt satış hâsılatına sahip olanlar (421 sayılı VUK Genel Tebliği).

421 sayılı VUK Genel Tebliği dâhilindeki mükelleflerden mal veya hizmet alan ve belirlenen kıstasların altında kalan mükelleflerin de istemeleri halinde elektronik defter ve elektronik fatura uygulamalarından yararlanabilecekleri tabiidir (421 sayılı VUK Genel Tebliği).

421 sayılı VUK Genel Tebliği ile elektronik defter tutma zorunluluğu getirilen mükellefler kâğıt ortamında artık defter tutamazlar. Eğer bu mükellefler kâğıt ortamında defter tutmaya devam etmeleri halinde hiç defter tutmamış şekilde kabul edilirler (421 sayılı VUK Genel Tebliği).

E-defterin başlıca avantajları da şu şekildedir:

- Fiziki defterin kayıp veya tahrip sorununu ortadan kaldırır.
- Fiziksel arşivleme ve saklama maliyetine son verir.
- Şirket için önemli olan mizan, bilanço vb. gibi tablolara erişimi hızlandırır.
- Bankalar için kredi değerlendirmesi daha sağlıklı olur.
- En önemlisi ise, doğanın korunmasına katkı sağlar.

1.4.4. E-Arşiv

Fatura VUK hükümlerine göre, kâğıt ortamında en az iki nüsha olarak düzenlenir. Bunun aslı yani ilk nüshası müşteriye verilir. İkinci nüshası ise kâğıt ortamında mükelleflerce saklanır.

433 sayılı VUK genel tebliği dâhilinde elektronik ortamda oluşturulan faturanın, alıcısına kâğıt olarak gönderilen veya elektronik ortamda iletilen şekli belgenin aslıdır. Düzenleyen kişi veya kurum tarafından muhafaza edilen elektronik hali ise ikinci nüsha hükmündedir. Bu tebliğe göre Gelir İdaresi Başkanlığınca elektronik arşiv (e-arşiv) izni alan mükellefler, elektronik ortamda oluşturdukları faturayı yine elektronik ortamda saklarlar (VUK Genel Tebliği - Sıra No: 433).

433 sayılı VUK genel tebliği dâhilinde e-arşiv uygulamasından faydalanma iznine sahip mükellefler şu şekildedir;

- 397 sayılı VUK Genel Tebliği ile e-fatura uygulamasına kayıtlı olan kişiler ve kurumlar düzenledikleri faturaları yine bu tebliğe göre elektronik fatura şeklinde oluşturmak, iletmek, muhafaza ve istenildiğinde ibraz etmek zorunlulukları vardır.
- 443 sayılı Genel Tebliğiyle değişen hali 397 sayılı VUK Genel Tebliği ile getirilen elektronik fatura uygulamasına kayıtlı olmayan vergi mükelleflerine elektronik arşiv uygulaması dâhilinde fatura oluşturmaya, kâğıt ortamında göndermeye ve oluşturulan faturaların ikinci nüshasını elektronik ortamda muhafaza ve istendiğinde ibraz etme zorunlulukları vardır. Bununla birlikte sözü edilen mükellefler, elektronik arşiv uygulaması dâhilinde oluşturdukları

faturaları alıcısının istemesi halinde ve www.efatura.gov.tr internet adresinde yayımlanan e-fatura format ve standardını kullanmak ve yine bu faturanın basılabilir bir görüntüsünü de eklemek koşuluyla, müşterilerine elektronik ortamda da iletebilirler. Bundan dolayı e-arşiv faturasının ayrıyeten kâğıda basılmasının gereği bulunmamaktadır.

- Vergi mükellefi olmayanlara ise e-arşiv uygulaması dâhilinde fatura oluşturma, müşterilerinin isteği durumunda elektronik ortamda iletme veya kâğıt ortamında gönderme, oluşturulmuş olan faturaların ikinci bir kopyasını elektronik ortamda muhafaza etme ve istenilmesi durumunda ibraz etme zorunlulukları bulunur (VUK Genel Tebliği - Sıra No: 433).

Elektronik arşiv (e-arşiv) uygulaması dâhilinde internet ortamında düzenlenen mal ve hizmet satışı faturalarında (VUK Genel Tebliği - Sıra No: 433);

1. Satış işleminin yapıldığı web adresi,
2. İşlemin ödeme şekli,
3. İşlemin ödeme tarihi,
4. Gönderiyi taşıyan kişi veya kurumun adı soyadı ya da unvanı ve Vergi Kimlik Numarası veya Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası bilgisi,
5. Satışa konu olan malın gönderildiği ya da hizmetin sonuçlandığı tarih,
6. İade bölümünde; malı iade edenin adı soyadı, adresi, imzası, iade edilen mala ilişkin cins, miktar, birim fiyat ve tutar bilgilerinin bulunması zorunlu olup fatura üzerinde ayrıca "Bu satış internet üzerinden yapılmıştır." ifadesine yer verilir.

1.4.5. E-Kayıt Saklama, Muhafaza ve İbraz

431 sayılı VUK tebliğ ile belirlenen usul ve esaslara uygun kayıtların, elektronik ortamda oluşturulması ve istenildiğinde ibraz edilmek üzere yine elektronik ortamda muhafaza edilmesi zorunludur. Tebliğ ekinde belirlenen konulara ilişkin kayıtlar, Tebliğ ekinde belirlenen asgari içeriğe sahip olacak şekilde ve yasal defterlerin tutulduğu para birimi kullanılarak oluşturulur. Ancak mükellefler, ihtiyaç duymaları halinde söz konusu kayıtlara, belirlenen asgari içeriğe ilave bilgiler de ekleyebilirler. Bu durumda,

muhafaza ve ibraz yükümlülüğü ilave bilgileri de kapsar. Mükellefler, bu Tebliğ kapsamındaki kayıtlara ilişkin oluşturma işlemini, işlemlerin yasal defterlere kaydedilmesi ile birlikte tamamlamak zorundadır. (431 Sayılı VUK Genel Tebliği)

431 Sayılı VUK Genel Tebliğinde yer alan başlıklar itibariyle asgari olarak belirlenen içeriklere uygun kayıtları, elektronik ortamda oluşturma ve istenilmesi durumunda ibraz etmek üzere elektronik ortamda saklama zorunluluğu aşağıda bahsi geçen mükelleflere aittir. Bundan dolayı, oluşturulacak kayıtların, bahsi geçen mükelleflerin tüm faaliyetlerinde hazırlaması mecburidir.

Bahsi geçen mükellefler şu şekildedir:

- a) 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) Kanunu'nda belirtilen (I) numaralı liste dâhilinde ÖTV mükellefiyeti olanlar ile ÖTV mükellefiyeti olmasa da aşağıdaki ilgili faaliyetlerde bulunanlar;
 - 1) 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu dâhilinde bayilik, taşıma, dağıtıcı, depolama (deniz taşıtları dâhil), madeni yağ, serbest kullanıcı, ihrakiye teslimi, iletim, rafinerici ve işleme lisanslarından herhangi birisine sahip olanlar,
 - 2) 4646 sayılı Doğal Gaz Piyasası Kanunu dâhilinde CNG, depolama, toptan satış, dağıtım, iletim, ithalat ve ihracat lisanslarından herhangi birisine sahip olanlar,
 - 3) 5307 sayılı Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG) Piyasası Kanunu kapsamında dağıtıcı, depolama, taşıma ve oto gaz bayilik lisanslarından herhangi birisine sahip olanlar,
- b) ÖTV Kanunu ekinde bulunan (III) numaralı listenin B kısmında yer alan ürünlerle ilgili olarak,
 - 1) Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme (TAPD) Kurumundan Tütün Ticareti Yetki Belgesi almış gerçek ve tüzel kişiler,
 - 2) TAPD Kurumundan Üretim ve Faaliyet Uygunluk Belgesi almış gerçek ve tüzel kişiler,

- 3) TAPD Kurumundan Üretim ve Faaliyet Uygunluk Belgesi almış gerçek ve tüzel kişilerin mallarının, Toptan Satış Belgesi sahibi mükelleflere pazarlama ve dağıtımını gerçekleştiren gerçek ve tüzel kişiler.

Bunun haricinde, 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu dâhilindeki kurum, kuruluşlar, kamu iktisadi kuruluşları ve sermayesinin yüzde 50 veya daha fazlası kamuya ait olan kurum ve kuruluşlar yukarıda belirtilenlerin dışında bırakılmıştır (431 Sayılı VUK Genel Tebliği).

Bahsedilen tebliğin ekinde bulunan konulara ilişkin kayıtların elektronik ortamda oluşturulması ve istenilmesi durumunda ibraz edilmek üzere muhafazası sırasında kullanılacak olan bilgi sisteminin (yazılım ve donanım) asgari olarak taşıması gereken özellikler şu şekildedir:

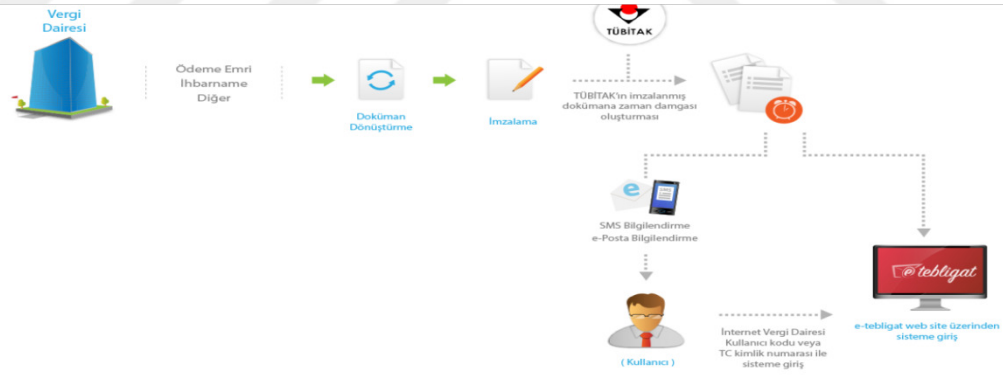
- a) Bahsi geçen tebliğde belirlenen usul ve esaslara uygun özellikteki kayıtları oluşturup istenildiğinde sunulmak üzere muhafaza edebilmelidir.
- b) Muhafaza edilen kayıtların kontrol, denetim, inceleme veya başka bir nedenle kısmen veya tamamen istenilmesi durumunda, istenilen kayıtların aşağıda belirtilen ve sık olarak kullanılan dosya formatlarından en az birisi ile kaydedilebilmesi konusunda gerekli imkânlarla sahip olmalıdır (431 Sayılı VUK Genel Tebliği)
 - 1) .xls - Microsoft Excel dosyası,
 - 2) .xlsx - Microsoft Excel dosyası,
 - 3) .txt - Düz metin dosyası,
 - 4) .csv - Virgül ile ayrılmış değer dosyası,
 - 5) .xml - Genişletilebilir işaretleme dili dosyası.

1.4.5. E-Tebliğat

Elektronik tebliğat, 213 sayılı VUK ve 456 sıra no.lu VUK Genel Tebliği hükümlerine göre tebliği gereken belgelerin, E-Tebliğat sistemi ile mükelleflerin elektronik adreslerine tebliğ edilmesidir (<https://www.gib.gov.tr/e-Tebliğat>, 29 Ekim 2018'te erişildi).

E-Tebliğat sisteminin faydaları (<https://www.gib.gov.tr/e-Tebliğat>, 29 Ekim 2018'te erişildi):

- Bilgi güvenliğini ve kişisel verilerin korunmasını sağlar.
- Hizmet kalitesini artırır.
- Belgenin içeriğinin başkaları tarafından değiştirilemeyeceğini garanti eder, güvenilirlidir.
- Fiziki ortamda haftalarca süren tebliğat işlemi, elektronik tebliğat sistemi ile saniyeler içinde gerçekleştirilir.
- Elektronik tebliğat sisteminde, tebliğatın ne zaman yapıldığını, gönderen kurumun ve alıcının kim olduğunu, gönderilen tebliğatın ve eklerinin ne olduğunu, görüntülenebildiği için herhangi bir ihtilafa yer bırakmaz.
- Fiziki ortamda yapılan tebliğatlar ücretli iken E-Tebliğat ile yapılan tebliğatlarda herhangi bir masraf bulunmadığından bütçeye katkı sağlar.
- E-Tebliğat sistemiyle yapılan tebliğatlar, kâğıt, zaman ve enerji tasarrufu sağladığı için doğanın, yeşilin ve insanlığın en büyük dostudur.
-

Şekil 1.2: E-Tebliğat Çalışma Sistemi

1.4.6. E-Yoklama

453 sayılı tebliğde Elektronik Yoklama Sistemi “Yoklama faaliyetlerine ilişkin süreçlerin elektronik ortamda yürütülmesini, yoklama faaliyeti sonucunda kayıt altına alınan delil niteliğindeki verilerin (resim, video, koordinat vs. dâhil) Gelir İdaresi Başkanlığı ve ilgisine elektronik ortamda iletilmesini sağlayan sistem” şeklinde

tanımlanmıştır. Elektronik Yoklama Sistemi ile yoklama talebinin oluşturulması, oluşturulan talebin yoklamaya yetkililere iletilmesi, yoklama fişinin oluşturulması, kayıt altına alınması ve onaylanması ile yoklama fişinin ilgisine iletilmesi işlemleri elektronik ortamda gerçekleştirilecektir. E-Yoklama Fişi tebliğde “Elektronik ortamda yapılan yoklama faaliyetleri sonucunda düzenlenen fiş” şeklinde tanımlanmıştır (VUK Genel Tebliği (Sıra No: 453)).

II. BÖLÜM

2. İNSAN DAVRANIŞLARINI İNCELEMELİK İÇİN GELİŞTİRİLEN BAŞLICA MODELLER

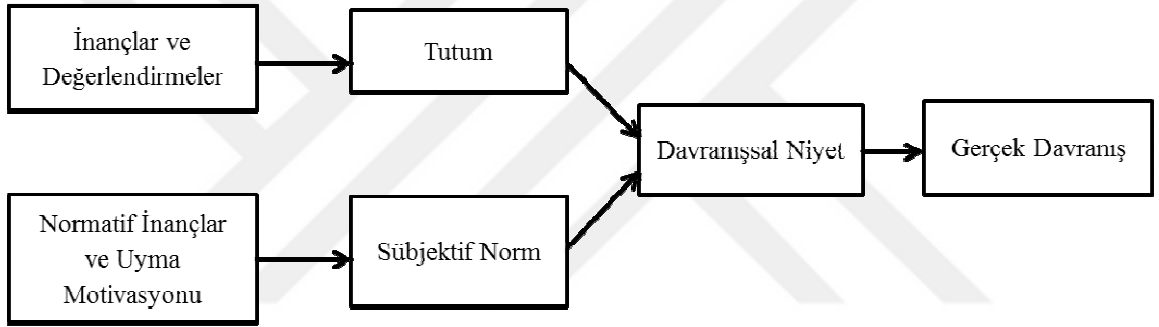
İnsan davranışları üzerine çalışma yapan araştırmacılar, teknolojilerin kullanımına açıklama getirmek için, amaç modeli veya davranışsal karar teorilerini esas alan sosyal modellerden faydalandılar. Bu alandaki araştırmacılarından olan Ajzen'in "Planlanmış Davranış Teorisi" ve Davis'in "Teknoloji Kabul Modeli" teorileri teknoloji kullanımlarını açıklayıcı en popüler ve iyi destek gören teorilerdir. Her iki teori de Fishbein ve Ajzen'in daha önceki "Mantıklı eylem Teorisi" üzerinden ilerlemektedir (Şenel 2011:21).

2.1. Mantıklı Eylem Teorisi

Fishbein ve Ajzen'in Mantıklı Eylem Teorisi (MET), çoğunlukla tüketici davranışları alanında dikkat çekmiştir. Model sadece tüketici niyetlerini ve davranışlarını oldukça iyi tahmin etmekle kalmaz, aynı zamanda tüketicilerin davranışsal değişim girişimlerini nerede ve nasıl hedef alacağını belirlemek için nispeten basit bir temel sağlar (Sheppard 1988:325). Sosyal psikoloji literatüründeki Mantıklı Eylem Teorisi (MET); inançlar, tutumlar, normlar, niyetler ve davranışlar arasındaki ilişkileri tanımlar. Bu teoriye göre, bir bireyin davranışı (örneğin teknolojinin kullanımı veya reddedilmesi), bir kişinin davranışı gerçekleştirme niyeti ile belirlenir ve bu niyet, bireyin tutumu ve öznel normundan ortak olarak etkilenir (Morris ve Dillon 1996:12).

MET, davranışın en önemli belirleyicisinin davranışsal niyet olduğunu ileri sürer. Bireylerin davranışsal niyetlerinin doğrudan belirleyicileri, davranışları ve davranışlarıyla ilişkili öznel normlarını gerçekleştirmeye yönelik tutumlarıdır. (Montaño ve Kasprzyk 70)

Agarwal ve Prasad, kişisel özelliklere bağlı farklılıkların, kullanıcının bir şeyi öğrenmesindeki farkındalığını savunmuştur. MET; davranışsal psikoloji ve sosyal öğrenme teorisi, öğrenmedeki farklılıkların, kullanıcıları BT kullanımının sonuçları hakkında farklı duygular oluşturmaya yönlendirdiği görüşünü desteklemektedir. (Jones ve Hubona 2006:709).

Şekil 2.1: Mantıklı Eylem Teorisi (MET) (Fishbein ve Ajzen 1975'e göre).

2.2. Planlı Davranış Teorisi

Teoriye göre, insan davranışı üç tür düşünceye dayanır: Davranışın muhtemel sonuçları ve bu sonuçların değerlendirilmesi (davranışsal inançlar), başkalarının normatif beklentileri hakkındaki inançlar ve bu beklentilere uyma motivasyonu hakkındaki inançlar (normatif inançlar) ve davranışın performansını ve bu faktörlerin algılanan gücünü (kontrol inançlarını) kolaylaştıracak veya engelleyebilecek faktörlerin varlığına dair inançlar (Ajzen 1991).

PDT, iyi bilinen MET'nin bir uzantısıdır. Hem MET hem de PDT, davranışın davranışsal niyetin doğrudan bir işlevi olduğunu iddia eder. PDT ile bu niyet, ağırlıklı tutum ve öznel normların toplamı olarak modellenmiştir (Shih ve Fang 2004:215).

PDT, davranış üzerinde tam bir kontrole sahip olmayan durumları göz önünde bulundurarak, davranış üzerinde algılanan kontrolü ekler (Montaño ve Kasprzyk 70). PDT, MET'ı geliştirerek, birey davranışının sadece birey iradesi ile gerçekleşmediğini, diğer bazı faktörlerin de birey davranışının şekillenmesinde etkili olduğunu savunur (Turan 2011:131).

Planlı davranış teorisi, orijinal modelin insanların üzerinde tamamlayıcı kontrolsüzlük yaptığı davranışlarla başa çıkma davranışlarıyla ilgili kısıtlamaları gereği yapılan mantıklı eylem teorisinin bir uzantısıdır (Ajzen 1991:181).

Planlı davranış teorisi (PDT), çeşitli davranışların tahmin edilmesinde bir dereceye kadar başarı ile karşılaşan, yaygın olarak uygulanan bir beklenti-değer tutum davranışı ilişkileri modelidir (Armitage ve Conner 1998:1429).

MET ve PDT ölçümleri, 5 veya 7 noktalı ölçekleri kullanabilir. Bir kişinin davranış performansının belirli sonuçlara neden olabileceği ihtimaline ilişkin davranışsal inançları, iki kutuplu “mümkün-mümkün değil” veya “katılıyorum-katılmıyorum” gibi ölçeklerde ölçülür. Değerlendirmeler her bir sonucun iki kutuplu “iyi-kötü” ölçeklerinde ölçülmesidir (Montaño ve Kasprzyk 72).

PDT'ye göre, bir davranışın en önemli belirleyicisi, sırasıyla tutum ve subjektif norm tarafından belirlenen davranışsal bir niyettir (Pavlou ve Fygerson 2006:117).

Teoriye göre, önceden belirlenmiş faktörlerin bir veya daha fazlası üzerinde, yani davranışa karşı tutum, öznel normlar ve davranışsal kontrol algıları üzerine önemli etkileri olan bir müdahale tasarlayarak niyetleri ve davranışları etkilemek mümkündür (Ajzen vd. 2003:176).

PDT'ye göre, bir bireyin belirli bir davranışın performansı, bu davranışı gerçekleştirme niyeti tarafından belirlenir. Amaç, davranışa yönelik tutumlar, davranışa dâhil olma konusundaki subjektif normlar ve bireyin hedef davranışta başarılı bir şekilde yer alıp alamayacağına ilişkin algılarla bilgilendirilir (George 2004:199).

2.3. Teknoloji Kabul Modeli

İnternetin benzeri görülmemiş bir şekilde büyümesi, web teknolojilerinin ilerlemesi ile birlikte, e-öğrenme, e-ticaret ve e-devlet gibi birçok elektronik tabanlı uygulamanın birçok farklı disiplinde yaygın olarak kullanılmasına yol açmıştır. Dahası, kablosuz ve mobil teknolojilerin artan mevcudiyeti, bu tür internet tabanlı elektronik uygulamaları daha da yaygın hale getirmiştir. Bununla birlikte, bu teknolojiler yeni katılım biçimleri için olanaklar oluşturmasına ve yenilikçi yaklaşımları davet etmelerine rağmen, farklı disiplinlerdeki kişiler için bu teknolojiyle başa çıkma tutum ve yetenekleri açısından dijital bir dönüşüm gerekmektedir (Yuena ve Ma, 2008).

Teknolojinin kullanıcı tarafından kabulü, otuz yılı aşkın bir süredir önemli bir çalışma alanı olmuştur. Bir sistemin kullanımını açıklamak ve tahmin etmek için birçok model önerilmiş olmasına rağmen, bilgi sistemleri topluluğunun en fazla dikkatini çeken bir tek “Teknoloji Kabul Modeli” dir. Bu nedenle, Teknoloji Kabul Modeli hakkında bir anlayışa sahip olmak için, kullanıcının teknolojiyi kabul ettiğini incelemek, isteyen herkes için esastır (Chutter 2009:1).

Bilgi teknolojisi kullanımında en önemli etmen, insandır. Çünkü sosyal bir canlı olan insan, bilgi teknolojilerinin ilerlemesi ve aktif bir şekilde kullanıma karşı tutum ve davranışları ile bu yeni teknolojiyi kabul edip etmediğinin ya da kullanıp kullanmadığının bilinmesi önemlidir (Özer vd., 2010). Bu durumu belirlemede TKM en önde gelen model olarak kabul edilir, çünkü spesifik, basit, anlaşılması kolay ve sistem tasarımı ve uygulaması yoluyla el ile kontrol edilebilen faktörleri içerir (Wangpipatwong vd. 2008:56).

İnsanların bilgi teknolojisini kabul etmesine veya reddetmesine neden olan nedir? Sistem kullanımını etkileyebilecek birçok değişken arasında, önceki araştırmalar, özellikle önemli olan iki belirleyici önermektedir. İlk olarak, insanlar işlerini daha iyi yapmalarına yardımcı olacağına inandıkları ölçüde bir uygulamayı kullanma eğilimindedir. Bu ilk değişkeni algılanan fayda olarak adlandırıyoruz. İkincisi, potansiyel kullanıcılar belirli bir uygulamanın yararlı olduğuna inanıyor olsalar bile,

aynı zamanda, sistemlerin kullanımı çok zor olduğuna ve kullanımın performans yararlarının, uygulamayı kullanma çabasıyla ağır bastığına inanabilirler. Yani, kullanılabilirliğe ek olarak kullanım, algılanan kullanım kolaylığından etkilenecek şekilde teorikleştirilir (Davis 1989:320).

Teknoloji kabulünü açıklayan teoriler grubundan en popüler olanı TKM'dir. BT kullanımını dört aşamalı bir sürecin fonksiyonu olarak açıklar: (Jones ve Hubona 2006:706).

- Dış değişkenler (kullanıcı eğitimi): Kullanıcının sistemi kullanma konusundaki inançlarını etkiler;
- Kullanıcı inancı: Bir sistemi kullanma konusundaki tutumlarını etkiler;
- Kullanıcı tutumları: Bir sistemi kullanma niyetlerini etkiler;
- Kullanıcı niyetleri: Sistemin kullanım seviyesini belirler.

Araştırmacılar ve kuruluşlar, bir bireyin BT'yi kabul etmesini etkileyen ve dolayısıyla kullanımını artıran faktörler bulmaya çalışıyorlar. Bu alanda, TKM bir teknolojiyi kullanma niyetini açıklamak için daha iyi bilinen modellerden biridir. Algılanan faydanın (AF) ve algılanan kullanım kolaylığının (AKK), bir kişinin onu kullanma konusundaki tutumunu ve davranışsal niyetini etkilemede merkezi olduğunu varsayar. TKM, hem bir eyleme yönelik tutumun hem de sübjektif normun davranışsal niyet üzerinde bir etkisi olduğunu iddia eden ve bunun da eylemi nasıl gerçekleştirdiğini belirleyen Fishbein ve Ajzen'in Mantıklı Eylem Teorisinden (MET) ilham almıştır (Schepers ve Wetzels 2007:90-91).

Teknoloji Kabul Modeli (TKM), çeşitli bilgi teknolojileri ve kullanıcıları arasında bireysel kabul davranışını öngörmede geçerli bir model olarak geniş çapta çalışılmış ve geçerli bir model olarak kabul edilmiştir (Adams vd. 1992; Chin ve Todd 1995; Davis 1989; Doll vd. 1998; Mathieson 1991; Segars ve Grover 1993).

Teknoloji kabul modeli (TKM), Davis ve arkadaşları tarafından, bir grup veya kuruluşta benimsenen yeni bir teknolojinin olasılığını tahmin etmek için bir araç olarak önerilmiştir. Bir teknolojinin sunulduğu sırada TKM'ı uygulayarak gelecekteki teknoloji

kullanımını tahmin etmek mümkün olmalıdır. Orijinal TKM, dört dâhili değişkenin teknolojinin fiili kullanımı üzerindeki etkisini ölçmüştür. Orijinal TKM'deki iç değişkenler: algılanan kullanım kolaylığı (AKK), algılanan fayda (AF), kullanıma karşı tutum (T) ve davranışsal niyet (DN) tir. Orijinal TKM, DN'yi hem bağımlı bir değişken hem de bağımsız bir değişken olarak kullanır; DN, AF ve AKK değişkenlerinin geçerliliğini test etmek için bağımlı bir değişken olarak ve fiili kullanımı tahmin ederken bağımsız bir değişken olarak kullanır.

Davis'in teknoloji kabul modelinde, kullanıcıların teknoloji kabul niyetleri, algılanan faydalar üzerinde olumlu etkisi olan algılanan fayda (AF) ve algılanan kullanım kolaylığından (AKK) doğrudan etkilenir. Bir kullanıcının bir teknolojiyi kabul etmesi, sırasıyla AKK ve AF içeren hem içsel hem de dışsal motivasyonlardan etkilenir. Davis ve arkadaşları (1992), kullanıcıların kabul davranışları üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olacak başka bir içsel motivasyonun, algılanan zevk (AZ) olması gerektiğini daha da detaylandırmıştır. AZ, bir bilgisayarı veya BT'yi kullanma faaliyetinin, herhangi bir performans sonucundan ayrı olarak kendi başına zevkli olarak algılanma derecesi olarak tanımlar. Bu teoriler ve modeller, bireysel kullanıcının BT benimseme konusundaki tepkisi ve davranışı hakkında araştırma yapmak için en önemli teorik arka plan olarak kabul edilmiştir.

TKM'nin önemli bir amacı, dış değişkenlerin iç inançlar, tutumlar ve niyetler üzerindeki etkilerini izlemek için bir temel oluşturmasıdır. Algılanan kullanım kolaylığının (AKK) ve algılanan faydanın (AF) sistem kullanımını açıklamada en önemli iki faktör olduğunu ortaya koymaktadır. MET ve TKM, dış değişkenlerin dolaylı olarak müdahalede bulunduğunu, MET durumunda tutumu, öznel normları veya göreceli ağırlığını veya TKM durumunda AKK ve AF'yi etkilediğini öne sürmektedir. Kullanım tutumu (KT) ve davranışsal niyeti (DN), MET ve TKM için ortaktır ve Davis bunları ölçmek için Fishbein ve Ajzen'in yöntemini kullanmıştır. Davis değişken olan subjektif normları kullanmamayı seçmiştir, çünkü DN üzerinde önemsiz bir etkisi olduğunu tahmin etmektedir. TKM2'de Venkatesh ve Davis bu seçimi yeniden değerlendirdiler (Legris vd. 2003:192-193).

TKM, Davis tarafından bilgisayar kullanım davranışını açıklamak için geliştirilmiştir. Model için teorik temel, Fishbein ve Ajzen'in mantıklı eylem teorisidir. MET'ye göre inançlar, daha sonra davranışları yönlendiren veya oluşturan niyetleri ortaya çıkartan tutumları etkilemektedir. TKM, bu inanç, tutum, niyet, davranış ilişkisini bir BT kullanıcısı kabul modeline uyarlar. TKM'nin amacı, "bilgisayar kabulünün belirleyicilerinin genel olan ve aynı zamanda hem temel hem de teorik olarak gerekçeli olmakla birlikte çok çeşitli son kullanıcı bilişim teknolojileri ve kullanıcı popülasyonları arasındaki kullanıcı davranışını açıklayabilen bir sonuç çıkarmak" tır (Hu vd. 1999:94).

Venkatesh ve Davis tarafından belirtildiği gibi, bunların daha iyi anlaşılması, kullanıcı kabulünün artmasına ve yeni BT sistemlerinin kullanılmasına faydalı olabilecek etkili kurumsal müdahaleler tasarlamamıza olanak sağlayacaktır (Amoako-Gyampah ve Salam 2003:733).

BT literatüründe, bu fikirler TKM olarak şekillendi. TKM, bilişim teknolojisinin benimsenmesini ve kullanımını öngörmeye kullanılan teknolojinin kullanımıyla ilgili tutumu anlamak için yaygın olarak uygulanmıştır. TKM'deki tutum yapısı, teknoloji kullanma davranışına yönelik tutumu temsil etmektedir (Wixom ve Todd 2005:86)

TKM modeli eleştirisiz ve kısıtsız değildir. TKM modelinin eleştirilerinden biri, kullanılan verilerin gerçek sistem kullanım verileri yerine kendi rapor ettiği kullanım verileri olmasıdır. Fletcher ve arkadaşları ayrıca, sistemin gönüllü kullanımını öngörmek için tasarlanan çalışmalar ile zorunlu kullanımı düşünmek için tasarlananlar arasındaki farklılığa dikkat çekmiştir. Birçok organizasyonda, yöneticiler sistemin kullanımına karar verirler ve kullanım kolaylığı veya faydası ne olursa olsun kullanıcının kabullenmesini isterler. Ek olarak, zorunlu ortamlarda kullanım kolaylığının algılanan faydadan daha önemli bir etkisi olabilir. Karşılaştırmalı sonuçlar, gönüllü ve zorunlu denekler arasındaki farkları göstermektedir. Diğer zayıflıkları ise; sınırlı sayıda teknolojiyi, örneklem büyüklüğünü ve önceki çalışmalarda kullanılan popülasyonları içermesidir (Rogers 2016:31 - 32). Aynı zamanda; TKM, önemli bir

açından tam değildir; yeni bilgi sistemlerinin benimsenmesi ve kullanılmasında sosyal etkiyi hesaba katmaz (Malhotra ve Galletta 1999:1).

TKM'in ana gücü yani temel özelliği; bir teknolojiyi kullanma niyetleri kullanım davranışını etkiler ve algılanan fayda (AF) ve algılanan kullanım kolaylığı (AKK) kullanım niyetlerini belirler. Eski araştırma, TKM'ı mantıklı eylem teorisi ve planlı davranış teorisi ile örtüşmesini sağlar; ikincisi, MET altındaki tutumların, öznel normların etkilerini, SN ve algılanan davranış kontrolünün etkilerini değiştirir. Önemli bir şekilde TKM; MET ve PDT'den birçok çalışmada açıklanan varyans açısından sürekli olarak daha iyi performans göstermiştir (Bagozzi 2007:244).

TKM ve MET arasında birkaç ilginç fark var. İlk olarak, Davis ve arkadaşları, öznel norm yapısının bağlamla yönlendirildiğini savunarak, açıkça modelden öznel normları düşürürler. Bazı ortamlarda öznel normlar önemli olsa da, TKM'yi onaylayan ampirik çalışmada, niyetlerin önemli bir öngörücüsü olmadığı bulmuşlardır. Davis ve arkadaşları, çalışılan teknolojinin kişisel ve bireysel bir yapıya sahip olması nedeniyle (yani, teknolojinin kullanımının, başkalarının aynı teknolojiyi kullanımına bağlı olmadığından) sistem kullanımının sosyal etkilerden kaynaklanmadığını açıklamışlardır (Morris ve Dollin 1996:14).

2.3.1. Teknoloji Kabul Modelinin Faktörleri

2.3.1.1. Algılanan Fayda

Algılanan fayda (AF), bir kişinin belirli bir teknolojiyi kullanmanın iş performansını artıracağına inandığı ölçüde tanımlanmıştır (Davis 1989, Amoako-Gyampah ve Salam 2003). Bu, "avantajlı biçimde kullanılacak" yani fayda kelimesinin tanımından kaynaklanır. Örgütsel bir bağlamda, insanlar genelde iyi performans için promosyonlar, ikramiye ve diğer ödüller ile pekiştirilir (Pfeffer 1982; Schein 1980; Vroom 1964). Algılanan faydası yüksek bir sistem, bir kullanıcının olumlu bir kullanım-performans ilişkisinin varlığına inandığı bir sistemdir (Davis 1989:320). TKM araştırmalarının önemli bir kısmı, algılanan faydanın, kullanıcının

teknolojiyi kullanma niyetinin güçlü bir belirleyicisi olduğunu göstermiştir (Davis 1989; Venkatesh ve Davis 1996; Venkatesh ve Morris 2000).

Algılanan faydanın belirleyicileri; Venkatesh ve Davis tarafından, algılanan yararlılığın genel belirleyicileri (sübjektif norm, imaj, iş uygunluğu, çıktı kalitesi, sonuç gösterilebilirliği ve kullanım kolaylığı); deneyim ve gönüllülük olan iki arabulucuyla TKM-TKM2'nin genişletilmesini önerilmiştir (Venkatesh ve Bala 2008:276-277).

Davis ve arkadaşlarına göre, çalışma ortamında, BT'yi kullanma niyetleri, bireyin o sisteme karşı genel tutumuna bakılmaksızın iş performansı üzerindeki beklenen etkisine dayanabilir. Başka bir deyişle, bir çalışan bir sistemi beğenmemesine rağmen, çalışanın iş performansını arttırdığı düşünüldüğünde sistemi kullanmaya devam edebilir (dolayısıyla yüksek algılanan faydası vardır) (Morris ve Dollin 1996:14).

2.3.1.2. Algılanan Kullanım Kolaylığı

Algılanan Kullanım Kolaylığı (AKK), bir kişinin sistemi kullanmanın hiç çaba harcamayacağına inandığı derece olarak tanımlanmıştır (Davis 1989). Bu, "zorluk veya büyük çabadan kurtulma" yani "kolay" tanımından kaynaklanmaktadır. Algılanan kullanım kolaylığı, bireyin sistemi kullanma sürecinde yer alan çabayı değerlendirmesine bağlı bir yapıdır (Venkatesh 2000:344). Çaba, bir kişinin sorumlu olduğu çeşitli faaliyetlere tahsis edebileceği sınırlı bir kaynaktır (Radner ve Rothschild 1975). Herkesin eşit olması durumunda, kullanımının diğerlerinden daha kolay olduğu algılanan bir uygulamanın, kullanıcılar tarafından kabul edilmesinin daha muhtemel olduğu iddia edilmektedir (Davis 1989:320). AKK'nin niyet üzerinde iki şekilde etkisi vardır: biri niyet üzerindeki doğrudan etkisi, diğeri ise AF yoluyla niyet üzerindeki dolaylı etkisidir. Doğrudan etkisi, AKK'nin DN olasılığını artırabileceğidir. Dolaylı etkisi ise, başka şeylerin eşit olması durumunda, teknoloji kullanımını ne kadar kolay olursa, algılanmasının daha faydalı olduğu bir durumdan kaynaklanmaktadır.

Aynı işlevsellik sunan iki sistemle karşılaştığında, kullanıcı daha kullanışlı olanı daha kolay bulmalıdır. Davis, bir kullanıcının kullanım kolaylığı geliştirmeleriyle daha

üretken hale gelmesi durumunda, genel olarak daha üretken olması gerektiğini belirtir. Bununla birlikte, (fayda, kullanım kolaylığını etkiler) ifadesi geçerli değildir. Dolayısıyla, teorik bir bakış açısıyla, algılanan kullanım kolaylığı algılanan faydayı etkiler, ancak bunun tersi mümkün değildir (Morris ve Dollin 1996:14-15).

2.3.1.3. Sübjektif (Öznel) Norm

Öznel (sübjektif) norm (SN), bir bireyin kendisi için önemli olan kişilerin söz konusu davranışı yerine getirmesi gerektiğini düşündüğü insanları çevrelediğine inandığı derece olarak tanımlar. (Fishbein ve Ajzen 1975). Bu normlar, başkalarının belirli bir davranışı gerçekleştirme konusundaki beklentilerini temsil eder, dolayısıyla bir kişinin davranışlarını algılayışından aile ve arkadaş gibi referans insanlara nasıl etki ettiğini gösterir.

TKM'nin orijinal gelişiminin temel kuramsal temeli olan MET ile uyumlu olarak, “sorunun içinde kişinin kendisi için önemli olan çoğu kişinin davranışını yapması gerektiğini ya da yapmaması gerektiğini algılaması” algısı olarak tanımlanan sübjektif normlar üzerinden sosyal etkilere başvuruyoruz (Fishbein ve Ajzen 1975:302).

Öznel norm, MET'de (Fishbein ve Ajzen 1975) ve ardından PDT'de (Ajzen 1991) davranışsal niyetin doğrudan bir belirleyicisi olarak dâhil edilmiştir (Vanketesh ve Davis 2000:187).

2.3.1.4. Kullanım (Algılanan) Maliyeti

Maliyet, kullanılan teknolojinin başarısı için ana faktörlerden biridir (Chawla vd. 2010:57). Algılanan maliyet-fayda modeli hem algılanan fayda hem de kullanım kolaylığı açısından önemlidir (Wu ve Wang 2004:721). Tüketicilerin farklı ürün markaları ya da göreceli hizmetler değişmeyen pazarları arasında geçiş yaparken ihmal edilemez maliyetlerle uğraşmaları gerekir (Chen ve Hitt 2002:260). Bunun için yapılan

birçok çalışmada maliyetin kişisel kullanımı etkileyeceği vurgulanmıştır (Porter ve Donthu 2006:1000).

Algılanan maliyet; tüketicilerin yeni teknoloji kullanımına ilişkin maliyete olan inancıdır. Yüksekse, etkili kullanım konusunda isteksiz olacaktır, bu nedenle teknoloji tarafından sağlanan yüksek katma değerli servis maliyeti, teknolojiyi benimseme niyetlerini olumsuz etkileyebilir.

2.3.1.5. Güvenlik ve Gizlilik

Gelişen bilgi çağıyla bilgi teknolojilerinin kullanımı 1980'lerin ortasından beri artmaktadır. Mason (1986)'na göre, bilginin kullanımıyla ilgili dört ana kaygı ortaya çıkmaktadır: mahremiyet (gizlilik), doğruluk, mülkiyet ve erişilebilirlik.

Bilgi gizliliği kavramı, bilgi ve iletişim teknolojilerinin oluşumunu, etkilerini ve yönetimini değiştirmesinden çok önce var olan bir durumu (Belanger ve Crossler 2011: 1017).

Bilgi gizliliği ile birlikte, güvenlik (özellikle bilgi hırsızlığı ve kötüye kullanma), çeşitli devlet ve tüketici kuruluşları tarafından elektronik kullanım ile ilgili önemli bir etken olarak etiketlenmiştir (Miyazaki ve Fernandez 2000: 55). Günümüzde bilgi güvenliği ile ilgili riskler birçok kurum için büyük bir zorluktur, çünkü bu riskler kurumsal sorumluluk, güvenilirlik kaybı ve parasal zarar gibi ciddi sonuçlar doğurabilir (Bulgarcu vd. 2010: 524). Bunun için teknoloji kullanıcıları yaptıkları kişisel işlemlerde sahip oldukları bilgilerin gizliliğine ve bu gizliliği sağlayacak teknolojinin güvenliğine önem vermekteler.

Güvenlik ve gizlilik gereksinimleri aşağıdaki gibi tanımlanabilir (Weber 2010: 24):

- Saldırlara dayanıklılık: Sistem tek bir başarısızlık noktasından kaçınmalı ve kendisini kritik sorunlara göre ayarlamalıdır.

- Veri doğrulama: Prensip olarak, alınan adres ve nesne bilgilerinin doğrulanması gerekir.
- Erişim kontrolü: Bilgi sağlayıcılar, sağlanan veriler üzerinde erişim kontrolü uygulayabilmelidir.
- Kullanıcı gizliliği: Yalnızca bilgi sağlayıcının, belirli bir kullanıcıyla ilgili arama sisteminin kullanımını gözlemlemekten alıkoayabileceği önlemleri alması gerekir. En azından, çıkarsama yapmak çok zor olmalı.

2.3.1.6. Memnuniyet (Algılanan Zevk)

Memnuniyet; kullanıcıların bir ürünle ilgili deneyimlerinden kaynaklanan bir histir. Bu yapı, alınan hizmetle ilgili genel haz dâhil, deneyimlerin değerlendirmelerini ölçer. Belirli bir durumdaki memnuniyet, bir kişinin bu durumu etkileyen çeşitli faktörlere karşı hisleri veya tutumlarıdır. Kullanıcı memnuniyeti tipik olarak bir kullanıcının bir bilgi sistemine yönelik tutumu; bu nedenle, hedef temelli bir tutumu temsil eder. Kullanıcı memnuniyeti öncelikle, belirli sistemler, bilgiler ve diğer ilgili özellikler (örneğin, BT hizmeti) hakkındaki çeşitli inanç alt grupları tarafından ölçülmüştür (Wixom ve Todd 2005:86-87)

Memnuniyet, kullanıcıların algılarını ve değerlendirmelerini anlamada büyük öneme sahip olduğu bilinir ve sürekli olarak gelecekteki kullanıcı davranışının önemli bir göstergesi olduğunu gösterir (Felleson ve Friman 2008:93). Bu, kullanıcıların bir bilgi sistemini önceki kullanımlarından memnun olma derecesidir. Tutum ve memnuniyetin birbiriyle yakından ilişkili kavramlar olduğu iddia edilebilir. Bununla birlikte tutum, bir sistemin kullanımına ilişkin duygularla ilgili olacak şekilde kavramsal bir farklılık olabilirken, memnuniyet, sistemin elde ettiği sonuçlara dayanarak duygunun değerlendirilmesiyle ilgilidir. Örneğin, kullanıcılar kendileri sistemi kullanmaya elverişsiz olsalar bile bir sistemden memnun olabilirler (Lee ve Lehto 2013:195).

2.3.1.7. Öz Yeterlilik

Compeau ve Higgins (1995:191) öz yeterliliği “bireyin bir görevi başarırken bilgisayarları kullanabilme yeteneğine ilişkin algıları” olarak tanımlamıştır. Tanım,

Bandura'nın (1986:391) tanıttığı öz yeterlilik kavramına dayanmaktadır; “İnsanların belirlenmiş performans türlerini elde etmek için gereken faaliyet durumlarını düzenleme ve yürütme yetenekleriyle ilgili kararları vardır. Bu, sadece sahip olduğu becerilerle değil aynı zamanda sahip olunan herhangi bir beceri ile ne yapabileceğinin yargılarıyla da ilgilidir ” (Wangpipatwong vd. 2008:57).

Algılanan kullanım kolaylığının önemi, Bandura'nın (1982:122) “muhtemel durumlarla başa çıkmak için gereken eylem planlarını ne kadar iyi uygulayabileceğine dair kararlar” olarak tanımlanan öz yeterlik araştırması tarafından desteklenmektedir. Öz yeterlik yukarıda tanımlandığı gibi algılanan kullanım kolaylığına benzer. Öz-yeterlik inancı, davranışın proksimal belirleyicileri olarak işlev görmesi için teorikleştirilir. Bandura'nın teorisi öz-yeterlilik yargılarını, bir kararın başarılı bir şekilde yürütüldüğü zaman, değerli sonuçlarla ilişkilendirildiğine inanılmasının ölçüsü ile ilgilenen sonuç yargılarından ayırır. Bandura'nın “sonuç kararı” değişkeni, algılanan faydaya benzer. Bandura (1982:140), öz yeterlik ve sonuç inançlarının farklı öncüllere sahip olduğunu ve “Her durumda, davranışın hem öz yeterlik hem de sonuç inancı göz önünde bulundurularak en iyi şekilde tahmin edilebileceğini” savunmaktadır (Davis 1989:321).

2.3.1.8. Algılanan Davranışsal Kontrol

Algılanan davranışsal kontrol (ADK), davranışın açıklanmasına katkıda bulunduğu belirtilen değişkenlerden biridir. ADK, herhangi bir davranışı gerçekleştirmenin kendi kontrolünde olup olmadığı yönünde bireylerin yetenekleri ve imkânlarıyla ilgili algılamalarını ifade etmektedir (Kocagöz ve Dursun 2010:141). Aynı zamanda bir davranışı gerçekleştirmek için gereken kaynaklara ve fırsatlara erişime ilişkin inançları yansıtır (Chiou 1998:299). Ajzen'e göre algılanan davranışsal kontrol yapısı, insanların ilgili davranışlar üzerinde tam denetimden yoksun olabileceği durumlarla başa çıkma girişimi için kullanılmıştır (Ajzen 2002:666). Algılanan davranış kontrolünün bazen davranış üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olduğu varsayılmaktadır (Cestac vd. 2011:1). Belirli bir davranışı gerçekleştirirken karşılaşılan

asıl kaynakları ve fırsatları belirlemek ve ölçmek zor olduğundan, algılanan davranış kontrolü uygulanır (Kim vd. 2013:206).

Yüksek kontrole ihtiyacı olan tüketiciler, hizmetin ortak yapımına dâhil olan teknolojiyi kullanmaya daha istekli olduklarından, bu değişken müşterileri teknolojiyi kullanmaya motive eder.

2.3.1.9. Tutum

Bir davranışa karşı tutum, bir bireyin davranışı gerçekleştirme konusundaki olumlu veya olumsuz değerlendirmesi olarak tanımlanır (Schepers ve Wetzels 2007:91). Bireyin bir davranışı gerçekleştirmenin iyi ya da kötü olduğu konusundaki kararını ve aynı zamanda bir bireyin davranışı gerçekleştirmeye meyilli ya da meyilli olmadığına dair genel bir değerlendirmeyi içerir (Ajzen ve Fishbein, 1980). Tutum, sırasıyla, davranışı yerine getirme niyetini ve nihayetinde davranışın kendisini etkiler (Wixom ve Todd 2005:86).

Tutum ve sübjektif norm gibi algılanan davranış kontrolü, bir davranış yapma kabiliyeti hakkında doğrudan sorular sorarak veya dolaylı olarak spesifik kısıtlı veya kolaylaştırıcı faktörlerle başa çıkma kabiliyetine dayanan inançlar temelinde ölçülebilir. Bugüne kadar yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu doğrudan yaklaşımı kullanmıştır, ancak inanç temelli ölçütler, davranış kontrolünün algılanmasının altında yatan bilişsel kurguya bakış açısı sağlama avantajına sahiptir (Ajzen 2002:668).

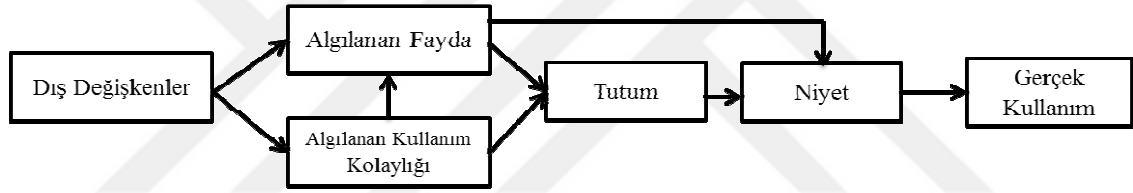
Tutum, bir kişinin davranışı gerçekleştirme konusundaki genel değerlendirmesini; SN, kişinin önemli davranışların belirli davranışlarla ilgili beklentilerini algılamasına işaret eder. Son olarak, tutum ve SN'nin öncülleri sırasıyla, bir dizi temel tutum ve normatif inançtır. Tutumsal inançlar, davranış sonuçlarının olasılığı ile ilgili değerlendirmelerdir; normatif inançlar, başkalarının davranış hakkında ne düşünebileceği konusundaki değerlendirmelerdir (Pavlou ve Fygerson 2006:117).

Mantıklı eylem teorisinde (MET) ifade edildiği gibi bu ilişkiler tutum ve inanç faktörleri; zaman, hedef ve bağlam açısından açıklanacak davranışla tutarlı bir şekilde belirtildiğinde davranışın öngörüsü olacaktır (Wixom ve Todd 2005:86).

Tek başına tutum yalnızca davranışsal niyetleri belirlemez. Niyetler sırasıyla, bireyin normatif inançları ve algılanan normlara uyma motivasyonu tarafından, öznel normlar tarafından da belirlenir (Morris ve Dollin 1996:12).

2.4. Teknoloji Kabul Modelini Esas Alan Örnek Çalışmalar

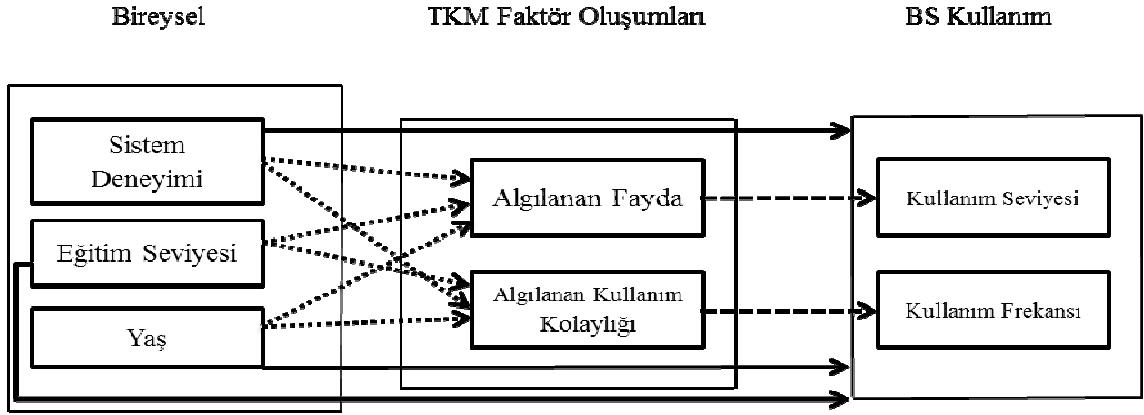
2.4.1. Davis'in Modeli

Şekil 2.2: Orijinal TKM (Davis 1989)

Davis'in orijinal TKM modeli şekildedir. Birçok araştırmacı bu TKM modelini temel alarak kendi modellerini oluşturup incelemelerini yapmışlardır. Bu model Ajzen ve Fishbein'in MET modeli geliştirilerek oluşturulmuştur. Modelde, dış değişkenlerin fayda ile kullanım kolaylığına etkisi dikkate alınmıştır. Bu dış değişkenler ise; yaş, eğitim düzeyi, cinsiyet, deneyim vb. demografik özellikleri içermektedir. Orijinal modelde; AF'nin tutum ve niyeti etkilediğini, AKK'nın ise AF ve tutumu etkilediği ölçülmüştür. Niyet de, tutum ve AF'dan etkilenmektedir. Burada AF'nin ve AKK'nın dolaylı ve dolaysız ölçümler yapılarak etkileri incelenmiştir. Gerçek kullanımın ise, direk olarak niyete bağlı olduğu gözlenmiştir. Ama modelde AF'nin AKK'nı etkilemediği gözlemlenmemiştir (Morris ve Dollin 1996:14-15).

2.4.2. Burton-Jones ve Hubano'nun Modeli

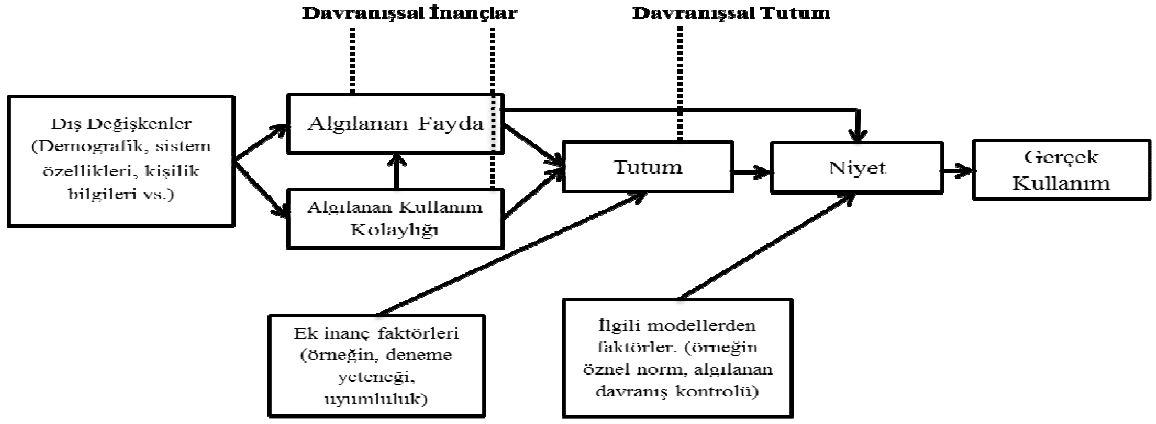

Şekil 2.3: Burton-Jones ve Hubano (2006)

Burton-Jones ve Hubano çalışmasında Agarwal ve Prasad'ın yaptığı beş bireysel kullanıcı farkının etkisinin genellenebilirliği üzerine şekildeki modeli oluşturarak araştırma yapmıştır. Bireysel farklılık dış değişkenleri (sistem deneyimi, eğitim seviyesi ve yaş), TKM inanç yapıları (AF ve AKK) ve Bilgi Sistemi (BS) kullanımı arasındaki ilişkileri test etmişlerdir. Bu modelde TKM inanç yapılarının (yani kesikli çizgiler) tamamen aracılık ettiği kullanım ölçütleri üzerindeki bireysel farklılıkların etkileri ve bu bireysel değişkenlerin (yani, düz çizgiler) kullanımdaki (dolaysız) doğrudan etkilerini test etmişlerdir. Bunun sonucunda bir ABD Hükümeti Ajansı'nın 125 çalışanından oluşan bir anketi kullanarak, normalde kabul edilen varsayımın aksine, dış değişkenlerin kullanım davranışı üzerinde dolaylı ve doğrudan etkileri olabileceğini görmüşlerdir.

Çalışmada tecrübenin, eğitimin ve yaşın her birinin AKK ve AF'yi önemli ölçüde etkilemesini beklenirken, çıkan sonuçlar teknolojiler arasında güçlü farklılıklar göstermiştir. Çalışma sonucunda sistem deneyimi e-posta için AKK üzerinde önemli bir etkiye sahipken, kelime işlemede AKK veya AF üzerinde önemli bir etkisi olmadığına; eğitim seviyesi ve yaş, kelime işlemede AKK üzerinde önemli bir etkiye sahipken, e-posta için AKK ve AF üzerinde önemli bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

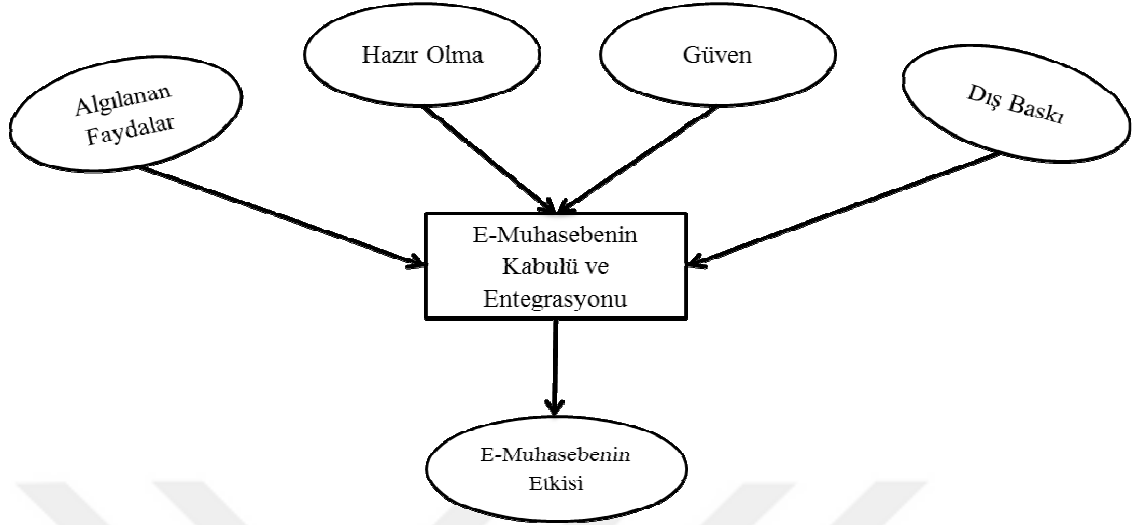
2.4.3. Wixom ve Todd'ın Modeli

Şekil 2.4: Wixom ve Todd – 2005

Wixom ve Todd çalışmalarında araştırmacıların, uygulamalarında daha iyi bir anlayış ve açıklayıcı güç ve ek yönetimsel kaldıraç noktaları sağlamak için TKM'ı üç ana yoldan genişlettiklerini söylemişlerdir. İlk yaklaşım, öznel norm, algılanan davranış kontrolü ve öz-yeterlik gibi ilgili modellerden faktörlerin dâhil edilmesini içermektedir (örneğin, Hartwick ve Barki 1994, Taylor ve Todd 1995, Mathieson ve ark. 2001). İkinci bir yaklaşım, modele ek veya alternatif inanç faktörlerini dâhil etmeyi içerir. Çoğu zaman, bu üçgensellik, uyumluluk, görünürlük veya sonuç gösterilebilirliği gibi inovasyon literatürünün yayılmasından anahtar faktörler eklenmesini içermektedir. Üçüncü bir yaklaşım, kişilik özellikleri ve demografik özellikler gibi TKM içindeki kullanım kolaylığının ve kullanışlılığın etkisini hafifleten ya da önleyen dış değişkenlerdir (örneğin, Gefen ve Straub 1997, Venkatesh 2000, Venkatesh ve Morris 2000).

2.4.4. Relhan'ın E-Muhasebe Benimseme Modeli

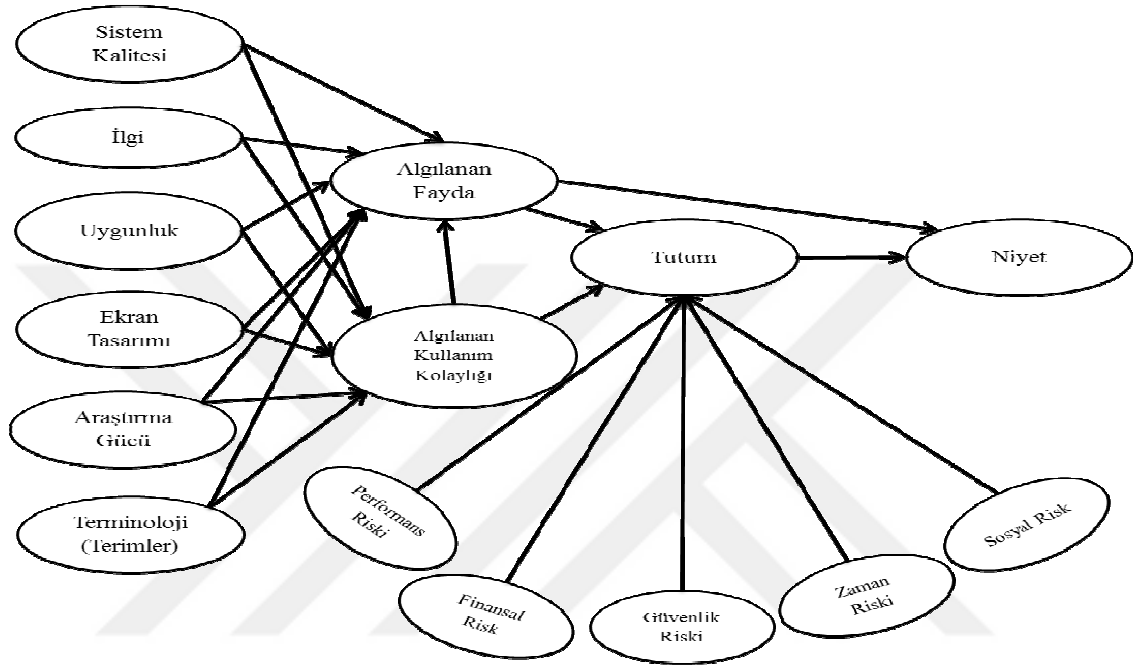
Şekil 2.5: E-Muhasebe Benimseme Modeli – Relhan (2013)

Relhan çalışmasında küçük ve orta büyüklükteki muhasebe kuruluşlarında e-muhasebeyi benimsemeyi etkileyen faktörlerin anlaşılmasını ve e-muhasebeyi benimseyen kuruluşlardaki etkisini incelemeye çalışmıştır. Araştırma modeli ise 4 faktörü içermektedir: algılanan faydalar, örgütsel hazırlık, güven ve dış baskı. Bu çalışmada algılanan faydalar; teknolojinin organizasyonda sağlayabileceği göreceli avantajın tanınması seviyesini ifade etmektedir. Örgütsel hazır olma durumu; firmanın finansal ve teknolojik kaynak seviyesini ifade etmektedir. Dış baskı; örgütsel çevreden gelen etkileri ifade etmektedir. Güven; küçük ve orta ölçekli muhasebe kurumu ile müşteri arasında, bir e-muhasebe sisteminin benimsenmesi ve sistemin daha fazla entegrasyonu ve bilgi paylaşımı için önemli bir faktör olduğunun düşünülmesidir.

Çalışmasında firmaların çoğunluğunun finansal bilgilerini üretmek için muhasebe yazılımları uyguladığını göstermektedir. Bu, maliyeti düşürme, büro işlerini geliştirme ve zamanında veri yönetimi ve bilgileri yönetmek için yeterli bilgiyi sağlama eğilimine sahiptir. İşlevselliği açısından, çalışmanın sonuçları KOBİ'lerin hemen hemen hepsinin yazılımı alacak hesapları işlevleri, borç hesapları, envanter yönetimi, bordro, sabit kıymet yönetimi, banka mutabakatı ve nakit yönetimi için kullandığını göstermiştir. Çalışmasının sonuçları, KOBİ'lerin çoğunluğunun, elektrik tedarikinde sorun yaşanmasından dolayı muhasebe sistemlerinin sık sık bozulmasını da ortaya

koymaktadır. Hemen hemen tüm KOBİ'lerin muhasebe yazılımlarının performansından memnun olduklarını görülmüştür.

2.4.5. Ngadiman ve Arkadaşlarının Modeli

Şekil 2.6: Ngadiman vd. (2014)

Ngadiman çalışmasında şeriat (İslam Hukuku) finansal sistemine göre finansal tablolar hazırlamak için kullanım kolaylığı ve algılanan faydayı olumlu yönde etkileyecek bir Muhasebe Bilgi Sistemi (MBS) üzerine araştırma yapmıştır. Bu araştırma için şekildeki modeli oluşturmuştur. Bu modeldeki dikkat çeken noktalardan biri tutumu ve niyeti risk faktörleri açısından da incelemiş olmasıdır. Performans, finansal, güvenlik, zaman ve sosyal risklerin, MBS'ni benimseme tutumunu kesinlikle etkileyeceğinden söz etmiştir.

Çalışmasının sonucunda bulgular; güvenlik riski, finansal risk ve performans riskinin personelin MBS kullanma kararını etkilediğini göstermiştir. Sonuçlar MBS uygulamasının girdi hatası nedeniyle maddi zarara sebebiyet vereceği ve böylece finansal raporlarda tutarsızlıklara neden olacağı endişesinden ortaya koymuştur.

Katılımcıların özellikle kimlik hırsızlığı ve bilgisayar korsanlığı konularında güvenlik risklerinden endişeleri olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Sosyal ve zaman riski için önemli bir etki bulamamıştır. Bunun sebebi personelin sistemin önemli bir araç olduğunu düşünmesi ve yöneticilerin sosyal etkiyi görmezden gelmeleri olduğu vurgulanmıştır. MBS kullanımında öğrenme süresinin katılımcılar tarafından görmezden gelindiğini ve bunun sebebinin ise internet ve bilgisayar kullanımına alışkın olmalarına bağlı olduğunu altı çizilmiştir.

III. BÖLÜM

3. MUHASEBE MESLEK MENSUPLARININ KULLANDIKLARI E-UYGULAMALARIN TEKNOLOJİ KABUL MODELİ KAPSAMINDA İNCELENMESİ

3.1. Araştırma Çerçevesi

Çalışmamızın bu bölümü, araştırmanın amacı ve önemi, teorik yapısı, araştırmanın hipotezleri, modeli ve değişken seçimi ile örnekleme tasarımı, veri toplama, veri analizi için açıklamaları ve gerekçeleri içermektedir.

3.1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın esas amacı, muhasebe meslek mensuplarının muhasebe işlemleri için kullandıkları e-uygulamaları teknoloji kabul modeli dâhilinde inceleyerek onların tutumlarını, algıladıkları faydaları, kullanım kolaylığını, memnuniyetini, kullanım maliyetini, çevrenin etkisi gibi alanları tespit edebilmektir. Bu kapsamda yeni uygulamaların muhasebe meslek mensupları açısından olumlu veya olumsuz çıkan sonuçlarını analiz etmek ve bu sonuçlara ilişkin ampirik bir değerlendirme yapmaktır.

Yapılan araştırma, belirli bir problemi çözmekten ziyade muhasebe alanında yapılan elektronik gelişimlerin son kullanıcıyı yani meslek mensuplarını nasıl etkileyeceği ve bu etkinin sonuçlarını anlamamızı amaçlayan bir araştırma olarak sınıflandırılabilir. Bu alanla ilgili literatürü incelediğimizde, e-maliye, e-muhasebe veya kullanılan e-uygulamalara yönelik olarak muhasebe meslek mensuplarıyla yapılmış yeterli sayıda çalışma olmadığı görülmektedir. Tektüfekçi (2013, 2018), e-muhasebenin

etkisi ve e-dönüşüm kapsamında e-uygulamaları teorik ve felsefik açıdan incelemeye yönelik çalışmalar yapmıştır. Çarıkçı (2018), defter beyan sisteminin elektronik ortamda tutulmasını mali müşavirler açısından değerlendirmiştir. Çimen (2017), e-maliye uygulamalarını il bazlı çalışma ile vergilendirme alanında incelemiştir. Elçin ve arkadaşları (2018), mali müşavirlerin e-uygulamalara geçiş sürecinde yaşadıkları sorunları araştırmışlardır.

Çalışmamızda daha önceki literatür çalışmalarını göz önüne aldığımızda, meslek mensubu çalışanların kullandıkları e-uygulamalara ilişkin algılarının incelenmediği görülmektedir. Bunun için teknoloji kabul modeli kapsamında incelediğimiz meslek mensubu çalışanlarının kullandıkları e-uygulamaları, onların tutumları ve davranışları açısından incelenmesi çalışmamızın önemli olduğunu göstermektedir.

3.1.2. Teorik Altyapı ve Hipotezler

Teknoloji kabul modeli literatüründeki ilk çalışma, teknoloji ile bilgi ve yönetim sistemlerinin kullanım davranışını açıklamak için Davis (1989) tarafından MET'in yapısı esas alınıp geliştirilerek yapılan çalışmadır.

İnsanlar yaptıkları işe, eylemlere vb. gibi durumlara belli tutumları vardır. Bu tutumların pek çok etmeni ve faktörü olabilir. Tutumları etkileyen bu faktörleri anlamak, insanların davranışları ve niyetleri gibi durumları anlamamızı sağlayacaktır. Birçok araştırmacıda bu tutumları belirlemeye yönelik çalışmalar yapmışlardır (Fishbein ve Ajzen 1975, Davis 1989, Venkatesh 1995). Ama insanların davranışlarını belirlemek ve anlamak kolay değildir. Önemli olan, hangi durum ve etmenlerin bu davranışları etkilediğidir. Bunun için araştırmacılar da birçok model geliştirmişlerdir. MET, PDT, TKM gibi. Fishbein ve Ajzen (1975), MET'ini bu davranışları tespit etmek için geliştirmişlerdir. Ama bazı araştırmacılar modelin eksik olduğunu veya farklı boyuttan da bu davranışların incelenebileceğini tartışmışlardır. Bunun sonucunda MET'ten daha farklı modeller ortaya çıkmıştır. Teknolojinin de hayatımıza girmesiyle bu davranışları tespit etmenin yeni modellerden biri olan TKM, bu modeller içinde en

çok tercih edilenidir. Davis (1989) tarafından ortaya atılan bu model ile insan ile teknoloji arasındaki etkiyi tespit mümkün olmuştur.

Yeni bir teknolojinin insan hayatına dâhil olması davranışlarını etkileyecektir. Bu teknolojiye karşı tutumu tespit etmek önemlidir. Kişi bu yeni teknolojinin faydasına ve kullanılabilirliğe önem verecektir. Bunlar kişinin yeniliğe karşı tutumunu etkileyen önemli faktörlerden biri kaçındır. Davis'te araştırmalarında tutumu etkileyen bu etmenleri fark etmiştir. Bunun için algılanan fayda ve algılanan kullanım kolaylığı faktörlerini tutumu nasıl etkilediği yönde testlere tabi tutmuştur. Sonucunda da bu iki faktörün tutumu olumlu etkilemesi beklenmektedir.

H₁: E-uygulama kullanan muhasebe meslek mensuplarının algıladıkları faydanın tutumları üzerinde anlamlı pozitif bir etkisi vardır.

H₂: E-uygulama kullanan muhasebe meslek mensuplarının algıladıkları kullanım kolaylığının tutumları üzerinde anlamlı pozitif bir etkisi vardır.

Tutum pek çok faktörden etkilenebilir. Bunlardan biri de maliyettir. Kişi yeni teknolojiyi kullanmak istemesi durumunda o kişiye oluşturacağı mali yükü bilmek isteyecektir. Eğer maliyeti yüksekse kişinin bu teknolojiye karşı tutumunu olumsuz etkileyecektir. Tam tersi ise, maliyeti uygun olursa tutumunu olumlu etkileyecektir.

H₃: E-uygulama kullanan muhasebe meslek mensuplarının kullanım maliyetlerinin tutumları üzerinde anlamlı pozitif bir etkisi vardır.

Teknolojiyi kullanan kişinin memnuniyeti, tutumu etkileyen esas faktörlerden biridir. Felleson ve Friman (2008)'da memnuniyetin kişilerin algıları etkileyen önemli bir etmen olduğunu söylemişlerdir. Birçok araştırmacı da bu faktör ile ilgili incelemeler ve testler yapmışlardır (Moon ve Kim 2001, Shih 2004). Bundan dolayı kişinin kullandığı teknolojiden memnun olması onun tutumu olumlu yönde etkilemesi beklenir.

H₄: E-uygulama kullanan muhasebe meslek mensuplarının memnuniyetlerinin tutumları üzerinde anlamlı pozitif bir etkisi vardır.

Yeni bir teknoloji, yeni bir teknik altyapıyı gerektirir. Bu teknolojiyi kullanacak kişiler için teknik altyapı vazgeçilmez bir faktör oluyor. Kişilerin tutumu da teknik altyapının iyi veya kötü olmasından etkilenecektir.

H₅: E-uygulama kullanan muhasebe meslek mensuplarının kullandıkları teknik altyapının tutumları üzerinde anlamlı pozitif bir etkisi vardır.

Teknoloji ile kullanılan uygulamaların güvenliği önemlidir. Uygulamaları kullanan kişiler, gizliliklerine önem verirler. Güvenlik ve gizlilik faktörleri kişilerin ona karşı tutumlarını etkilemesi beklenir.

H₆: E-uygulama kullanan muhasebe meslek mensuplarının kullandıkları teknoloji güvenliği ve gizliliğin tutumları üzerinde anlamlı pozitif bir etkisi vardır.

Kişilerin davranışı belirlenmesin önemli etkenlerden biri de o kişinin çevresindekilerdir. Bu durum kişinin öznel (sübjektif) normunu temsil eder. Bir davranışın belirlenmesinde dış kaynakların ve o kişinin davranışını etkileyen durumları kişisel etkilerin büyük katkısı vardır. Ajzen (1991)'de yaptığı çalışmalarda niyeti belirlemede kişilerin sübjektif normlarının önemli bir etkisi olduğunu tespit etmiştir. Yeni teknolojilere karşı davranışı belirlemek için kişilerin dış kaynaklardan yani kurumlardan, teknolojiyi sunan birimlerden gibi gelecek açıklamalar ile kişisel etki olarak baktığımız yakın çevre ve arkadaşların sübjektif normu etkilemesi beklenir.

H₇: E-uygulama kullanan muhasebe meslek mensuplarının dış kaynaklarının sübjektif normları üzerinde anlamlı pozitif bir etkisi vardır.

H₈: E-uygulama kullanan muhasebe meslek mensuplarını kişisel olarak etkileyen durumların sübjektif normları üzerinde anlamlı pozitif bir etkisi vardır.

Davranışın açıklanmasında katkısı olan faktörlerden biri de algılanan davranışsal kontroldür. Çünkü kişiler kullandığı teknolojiye karşı davranışları sahip oldukları imkân ve koşullar ile bu teknolojiyi kullanmaya olan yeterlikleri ve yetenekleri belirler. Cestac ve arkadaşları (2011), bu etmenlerin bazen davranış üzerinde doğrudan etkisinin olabileceğini söylemişlerdir. Bunun için Chiou (1998), kişinin bu duruma karşı davranışında sahip olması gereken imkân ve koşulların algılanan davranışsal kontrolü

yansıttığını belirtmiştir. Bundan dolayı kişilerin öz yeterlilikleri ile sahip oldukları imkân koşulların algılanan davranışsal kontrolü yansıtması beklenir.

H₉: E-uygulama kullanan muhasebe meslek mensuplarının sahip oldukları imkân & koşulların davranışları üzerinde anlamlı pozitif bir etkisi vardır.

H₁₀: E-uygulama kullanan muhasebe meslek mensuplarının öz yeterliliklerinin davranışları üzerinde anlamlı pozitif bir etkisi vardır.

Yukarıda söz edilen faktörler kişilerin bir davranışa karşı niyetlerini belirlemede önemli bir etmendir. Araştırmacılar, kişilerin kullanma niyetlerini incelerken bu faktörlerin etkilerini test etmişlerdir. Bunun için tutumun, sübjektif norm ile algılanan davranışsal kontrolün, kişinin kullanma niyetini ortaya koyması beklenir.

H₁₁: E-uygulama kullanan muhasebe meslek mensuplarının tutumlarının niyetleri üzerinde anlamlı pozitif bir etkisi vardır.

H₁₂: E-uygulama kullanan muhasebe meslek mensuplarının sübjektif normlarının niyetleri üzerinde anlamlı pozitif bir etkisi vardır.

H₁₃: E-uygulama kullanan muhasebe meslek mensuplarının davranışlarının niyetleri üzerinde anlamlı pozitif bir etkisi vardır.

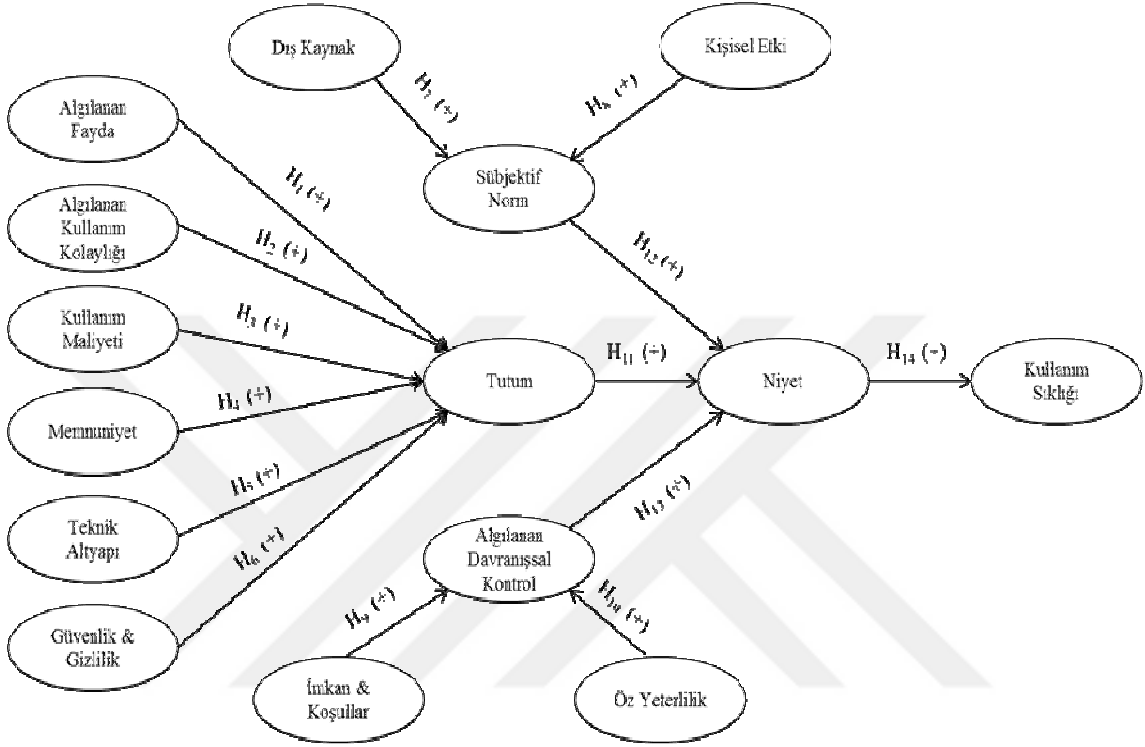
Kişilerin bir teknolojiyi kullanma niyetleri sonucunda o teknolojiyi kullanma sıklığı ortaya çıkacaktır. Eğer kullanma niyeti fazlaysa, kullanım sıklığı da yüksek olması beklenir. Aksi durumunda ise, az olması beklenir.

H₁₄: E-uygulama kullanan muhasebe meslek mensuplarının niyetlerinin uygulamayı kullanma sıklığı üzerinde anlamlı pozitif bir etkisi vardır.

3.1.3. Araştırmanın Türü, Modeli, Yöntemi ve Analiz Metodu

Anket çalışması 2017 Aralık – 2018 Haziran ayları arasında uygulanmıştır. Bu uygulama sonucunda 149 adet katılımcıya erişilebilmiş ve bu katılımcıların anket uygulamaları analiz edilmiştir. Anket yoluyla elde edilen bu veriler, istatistiksel analiz teknikleri ile değerlendirilmiştir. Bunun için de SPSS 25 paket programı ve kısmi en küçük kare yapısal eşitlik analiz metoduyla analize tabi tutulmuştur. Anket çalışması 2017 Aralık – 2018 Haziran ayları arasında uygulanmıştır. Bu uygulama sonucunda 149

adet katılımcıya erişilebilmiş ve bu katılımcıların anket uygulamaları analiz edilmiştir. Anket yoluyla elde edilen bu veriler, istatistiksel analiz teknikleri ile değerlendirilmiştir. Bunun için de SPSS 25 paket programına yüklenerek analize tabi tutulmuştur.

Şekil 3.1: Araştırma Modelimiz

Araştırma modelimiz yukarıdaki şekilde görüldüğü gibidir. Bu modelde daha önce yapılan çalışmalar ve hazırlanan modeller örnek alınarak; aynı zamanda Türkiye’deki durumda göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Tutum; algılanan fayda, kullanım kolaylığı, maliyeti, kişisel yenilik, teknik altyapı ve güvenlik konusunda incelemeye tabi tutulmuştur. Niyet ise; sübjektif norm, tutum ve algılanan davranışsal kontrol açısından incelenmiştir. Son olarak kullanım düzeyinde de; niyetin etkisine bakılmıştır.

Çalışmamızda güvenlik değişkenini almamızın sebebi ise, teknoloji ve yazılım sistemlerinin güvenilirliğini kişilerin nasıl algıladığını incelemek istememizdir. Ngadiman’ın çalışmasında güvenlik riski olarak bahsettiği değişken direk olarak tutum üzerinde test edilmiştir. Bunun için biz de çalışmamızı tutum üzerinde test etmeyi seçtik.

3.1.4. Değişkenlerin Ölçümü

Araştırmamızda veri toplamak için kullanılan anket formundaki soruları (değişkenleri) ölçmek için, teknoloji kabul modeli ve e-muhasebe de kullanılan uygulamalara yönelik literatürde bulunan ölçeklerden yararlanılmıştır. Faydalanılan bu ölçeklere bir ön test uygulanmıştır. Bunun sonucunda da anket katılımcılarını rahatsız edebilecek ifadeler, yabancı teknik kavramların kullanılması veya cümlede belirtilen anlamın net anlaşılabilmesi gibi sebeplerden ötürü anket yeniden düzenlenerek uygulanmıştır.

Anket formunda yer alan değişkenlerin listesi Tablo 3.1’de kaynakları ile birlikte verilmektedir.

Tablo 3.1: Anket Formundaki Soruların Kaynakları

Faktör		Kaynak	Belirtilen Kaynalardaki Toplam Değişken Sayısı	Ön Test Sonrası Revize Edilerek Tekrar Sorulan Değişken Sayısı	
NİYET	TUTUM	Algılanan Fayda	Davis (1989), Rogers (2016)	6	6
		Algılanan Kullanım Kolaylığı	Davis (1989), Al-Gahtani ve King (1999), Rogers (2016)	4	4
		Kullanım Maliyeti	Hung ve Chang (2005)	5	5
		Memnuniyet	Moon ve Kim (2001), Shih (2004)	3	3
		Teknik Altyapı	Pikkarainen ve diğerleri (2004), Hung ve Chang (2005)	5	5
		Güvenlik & Gizlilik	Pikkarainen ve diğerleri (2004)	3	3
	SÜBJEKTİF NORM	Kişisel Etki	Taylar ve Todd (1995), Hung ve Chang (2005)	3	3
		Dış Kaynak	Taylar ve Todd (1995), Hung ve Chang (2005)	3	3
	ALGILANAN DAVRANIŞSAL KONTROL	Öz Yeterlilik	Taylar ve Todd (1995), Hung ve Chang (2005)	3	3
		İmkan & Koşullar	Hung ve Chang (2005)	3	3
	Kullanım Sıklığı		Moon ve Kim (2001)	9	9

Demografik sorular dışında kalan; modelde kullanılan bütün soruların toplam sayısı 47 adettir. Bu sorular; anket araştırma yöntemlerinden biri olan beşli Likert ölçeğiyle (1: Kesinlikle Katılmıyorum, ..., 5: Kesinlikle Katılıyorum) sorulmuştur.

3.1.5. Araştırmanın Ana Kütlesi ve Örneklemi

Çalışmamızın ana kütlesi, Türkiye’de faaliyette bulunan ve muhasebede elektronik uygulamaları kullanan meslek mensuplarıdır. Yapılan birçok akademik çalışmada belirli kısıtlar ve öngörülemez sebepler nedeniyle ana kütlelerin tamamına erişilememektedir. Bunun için ana kütlelerin alt boyutu olarak tanımlanan örneklem grubu üzerinde çalışmalar gerçekleştirilmektedir.

Türkiye’deki SM, SMMM ve YMM’lerin tamamını ziyaret edemeyeceğimiz için örneklem olarak Marmara bölgesindeki üç il seçilmiştir. Bu üç ildeki nüfus oranı ve demografik dağılım göz önüne alındığında, bu illerdeki meslek mensubu çalışanlar Türkiye’yi temsil etmektedir.

Çalışmamızda Marmara bölgesindeki Kocaeli, İstanbul ve Sakarya illerindeki muhasebe meslek mensuplarından katılımcı olarak yararlanılmıştır. Bu illerde rastgele seçilen muhasebe meslek mensupları ziyaret edilmiştir. Çalışmaya katılmayı kabul eden kişilerle birebir ve yüz yüze anket aracılığıyla veri toplanmıştır. Bu illerdeki bağımsız çalışan meslek mensupları ziyaret edilmiştir. 2018 yılı verilerine göre Türkiye geneli bağımsız veya serbest çalışan meslek mensubu ana kütle sayısı 59.136’dır.

3.2. Bulgular

3.2.1. Demografik Özellikler

Yapılan araştırmada ankete katılan katılımcıların, geçerli nedenler sunması veya bilgisi dâhilinde olmayan bazı sorular cevapsız bırakılmıştır. Demografik soruların bir kısmı açık uçlu şekilde sorulmuştur. Sorulara verilen cevapların tamamını koymamızın; çok fazla yer kaplayacağını düşünmemizden, açık uçlu sorulara verilen yanıtlar kategorik olarak listelenmiştir.

Tablo 3.2: Yaş ve Deneyim için Genel İstatistik

		İstatistikler	
		Yaş	Deneyim
Toplam	Değer	147	143
	Boş	2	6
Ortalama		42,22	13,47
Medyan		41,00	11,00
Mod		40	10
Standart Sapma		9,286	9,588
Minimum		25	1
Maksimum		70	40

Yukarıdaki tabloda ankete katılanların yaşlarının ve deneyimlerinin ortalamaları verilmiştir. Ankete katılan 149 kişiden 147 sinin yaş aralığı 25 ile 70 arasında olup ortalaması yaklaşık 42'dir. 143 kişinin cevapladığı deneyim süresine göre de ortalama sahip olunan deneyim 13 yıldır. Ama deneyim aralığına bakacak olursak 1 ile 40 arasında olduğunu görüyoruz. Bu da anketi yanıtlayan katılımcılardan hem deneyimlilerin hem de mesleğe yeni başlayanların cevaplandığı anlaşılabilir.

Tablo 3.3: Katılımcıların Yaş Aralığı Dağılımı

		Yaş	Frekans	Oran
Değer		30 ve Öncesi	16	10,9
		31-40 Arası	54	36,7
		41-50 Arası	55	37,4
		51-60 Arası	18	12,3
		61 ve Sonrası	4	2,7
		Toplam	147	
	Boş	2		
	Toplam	149	100,00	

Tablo 3.3'te görüleceği üzere yaş aralıklarına baktığımızda 30 ve öncesi katılımcıların %10,9'unu oluşturmaktadır. Bu da katılımcılar arasında genç diyebileceğimiz kesimin az miktarda olduğu söylenebilir. Yani; muhasebe meslek mensuplarının daha çok orta yaş ve üzeri olduğu görünüyor. Bu oranda %79,1'dir.

Tablo 3.4: Katılımcıların Yıl Bazlı Deneyim Süresi Dağılımı

		Deneyim	
		Frekans	Oran
Değer	1-10 Arası	70	49,7
	11-20 Arası	45	31,4
	21-30 Arası	20	14,0
	31 ve Sonrası	7	4,9
	Toplam	143	
	Boş	6	
Toplam		149	100,0

Katılımcıların bu meslekteki deneyimlere baktığımızda 1 ile 10 yıllık tecrübeye sahip kesimin %49,7 olduğu görülebilir. Buradan da anlayacağımız üzere anketi yanıtlayanların yarısının meslekte yeni olduğu söylenebilir. 10 yıldan fazla deneyime sahip meslek mensuplarının oranı ise % 50,3'tür. Bu oransal dağılım da araştırmamızı iki farklı açıdan incelememize olanak sağlıyor. Hem alanda yeniler hem de deneyimliler açısından ülkemizde yeni olan e-uygulamaları daha iyi gözlememize olanak yaratıyor. Deneyimliler eski muhasebe işlem sistemine uyum sağladıkları için e-uygulamalara geçişteki farklılıkları daha iyi yansıtabilirler. Bu da yapılan analizi olumlu yönde etkileyebilir.

Tablo 3.5: Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

		Cinsiyet			
		Frekans	Oran	Değer Oranı	Kümülatif Oran
Değer	Kadın	36	24,2	24,2	24,2
	Erkek	113	75,8	75,8	100,0
	Toplam	149	100,0	100,0	

Tablo 3.6: 2018 Yılı Türkiye'de Cinsiyet Kriterine Göre Muhasebecilerin Dağılımı (muhasebenews 2018)

Cinsiyet	Sm Sayısı	Smmm Sayısı	Ymm Sayısı	Toplam Sayı	Oran
Erkek	7.209	67.817	4.392	79.418	71,7
Kadın	1.536	29.387	379	31.302	28,3
Toplam	8.745	97.204	4.771	110.720	100

Ankete katılan meslek mensubu 149 kişiden % 75,8 ile çoğunun erkek olduğunu görüyoruz. Kadın meslek mensubu katılımcıların sayısı ise % 24,2'dir. Tablo 3.6'ya baktığımızda 2018 yılı meslek mensubu kişilerden erkeklerin oranı % 71,7, kadınların ise % 28,3 olduğu görülüyor. Türkiye geneli ile araştırmamızın oransal olarak birbirine yakın olması çalışmamızın geneli yansıttığını gösteriyor. Bu da araştırma sonuçlarının daha güçlü ve doğru olacağını ifade ediyor.

Tablo 3.7: Katılımcıların Pozisyonlarının Dağılımı

		Pozisyon			
		Frekans	Oran	Değer Oranı	Kümülatif Oran
Değer	Serbest Muhasebeci	10	6,7	6,7	6,7
	Serbest Muhasebeci Mali Müşavir	134	89,9	89,9	96,6
	Yeminli Mali Müşavir	5	3,4	3,4	100,0
	Toplam	149	100,0	100,0	

Tablo 3.8: 2018 Yılı Türkiye'de Pozisyonlarına Göre Muhasebecilerin Dağılımı (muhasebenews 2018)

Pozisyon	Serbest Çalışan Sayısı	Bir Yere Bağımlı Çalışan Sayısı	Toplam Sayı	Oran
Serbest Muhasebeci	4.323	4.422	8.745	7,9
Serbest Muhasebeci Mali Müşavir	52.108	45.096	97.204	87,8
Yeminli Mali Müşavir	2.705	2.066	4.771	4,3
Toplam	59.136	51.584	110.720	100

Anket katılımcılarına yönelttiğimiz pozisyon sorusuna göre sonuçlar tablo 3.7'da gösterildiği gibidir. Meslek mensubu katılımcıların % 89,9'u Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerdir. Sektörde e-uygulamaları sık şekilde kullanan SMMM'ler olduğu için toplanan verilerden verimli sonuçlar elde edilebilir. Bir sonraki tablo 3.8'de görüldüğü üzere, SMMM oranı %87,7'dir. Araştırmamız ile Türkiye geneli oranı arasında %2,2 gibi fark olması çalışmamızı güçlendirmektedir.

Tablo 3.9: Katılımcıların Eğitim Durumu

		Eğitim Durumu			
		Frekans	Oran	Değer Oranı	Kümülatif Oran
Değer	Ön Lisans ve Öncesi	15	10,1	10,1	10,1
	Lisans	114	76,5	77,0	87,2
	Yüksek Lisans	18	12,1	12,2	99,3
	Doktora	1	0,7	0,7	100,0
	Toplam	148	99,3	100,0	
	Boş	1	0,7		
Toplam		149	100,0		

Tablo 3.10: 2018 Yılı Türkiye’de Eğitim Durumu Kriterine Göre Muhasebecilerin Dağılımı (muhasebenews 2018)

Eğitim Durumu	Sm Sayısı	Smmm Sayısı	Ymm Sayısı	Toplam Sayı	Oran
Ön Lisans ve Öncesi	6.165	11.520	0	17.685	16,0
Lisans	2.535	79.124	3.752	85.411	77,1
Yüksek Lisans	44	6.431	692	7.167	6,4
Doktora	1	129	327	457	0,5
Toplam	8.745	97.204	4.771	110.720	100

Türkiye geneli meslek mensuplarının eğitim durumuna baktığımızda %77,1’i lisans mezunu olduğu görülüyor. Anket katılımcılarımızdan eğitim durumu sorusunu cevaplayan 148 kişiden %77’si de lisans mezunudur. Tablo 3.9 ile tablo 3.10 karşılaştırdığımızda çıkan oranlar birbirine benzerdir.

Tablo 3.11: Katılımcıların Kullandığı Muhasebe Programı

		Kullanılan Muhasebe Programı			
		Frekans	Oran	Değer Oranı	Kümülatif Oran
Değer	Luca	49	32,9	33,3	33,3
	Zirve	55	36,9	37,4	70,7
	Mikro	12	8,1	8,3	78,9
	Logo	3	2,0	2,0	81,0
	Diğer	28	18,8	19,0	100,0
	Toplam	147	98,7	100,0	
Boş	2	1,3			
Toplam		149	100,0		

Anket sorularımızdan bir diğeri de kullandıkları muhasebe programları ile ilgiliydi. Katılımcılarımızın verdiği cevaplara göre; Luca ve Zirve programı daha çok tercih ediliyor. 147 kişiden %33,3’ü Luca, %37,4’ü de Zirve kullanmaktalar. Katılımcıların %29,3’ü de Mikro, Logo ve diğer uygulamaları tercih etmekte.

Tablo 3.12: Katılımcıların Bilgisayar Kullanım Becerileri

		Bilgisayar Kullanım Becerisi			
		Frekans	Oran	Değer Oranı	Kümülatif Oran
Değer	Düşük	2	1,3	1,4	1,4
	Orta	86	57,7	60,1	61,5
	İleri Düzey	55	36,9	38,5	100
	Toplam	143	96	100	
	Boş	6	4		
Toplam		149	100		

Son olarak anketimize katılan meslek mensuplarına sorduğumuz soru, bilgisayarı kullanım becerisiydi. Tablo 3.12’de görüleceği üzere soruyu yanıtlayan 143 kişiden % 98,6’sının makul derecede bilgisayar bilgisi olduğunu anlıyoruz. Bunun sonucunda e-uygulamalar için yanıtladıkları sorular kullandıkları uygulamaları anladıklarını ve verimli bir şekilde değerlendirdiklerini düşünüyoruz.

Anketimizdeki demografik soruları yanıtlayan 149 katılımcı ile Türkiye’deki meslek mensubu genel tablosu ile örtüşmesi, yaptığımız çalışmanın güvenilirliğini ve geçerliliğini güçlendiriyor.

3.2.2. Faktör ve Güvenirlilik Analizleri

Faktör analizi, temel yapıların bir dizi ölçülen değişkene verilen yanıtları nasıl etkilediğini incelemek için kullanılan bir yöntem topluluğudur (DeCostar 1998:1). Ayrıyeten, psikolojik ölçümlerin geliştirilmesi ve değerlendirilmesinde en sık kullanılan metotlardan biridir (Floyd ve Widaman 1995:286).

Tablo 3.13: Faktör ve Güvenirlilik Analizi Sonuçları

	Algılanan Fayda	Algılanan Kullanım Kolaylığı	Kullanım Maliyeti	Memnuniyet	Teknik Altyapı	Dış Kaynak	Kişisel Etki	Öz Yeterlik	İmkan & Koşullar	Güvenlik & Gizlilik	Kullanım Sıklığı	Subjektif Norm	Algılanan Davranış Kontrolü	Tutum	Niyet	Düzeltilmiş R2	Cronbach Alpha Değeri	Composite Reliability		
B1S1	0,833													0,533	0,517	0,540	0,896	0,921		
B1S2	0,713													0,616	0,592					
B1S3	0,836													0,595	0,587					
B1S4	0,851													0,616	0,584					
B1S5	0,837													0,589	0,573					
B1S6	0,797													0,625	0,624					
B2S1		0,790												0,629	0,601	0,641	0,838	0,892		
B2S2		0,800												0,678	0,669					
B2S3		0,862												0,682	0,671					
B2S4		0,827												0,641	0,631					
B3S1			0,887											0,532	0,510	0,437	0,901	0,927		
B3S2			0,897											0,502	0,476					
B3S3			0,875											0,528	0,490					
B3S4			0,811											0,572	0,578					
B3S5			0,762											0,641	0,584					
B4S1				0,940										0,656	0,607	0,490	0,905	0,940		
B4S2				0,931										0,610	0,566					
B4S3				0,878										0,662	0,602					
B5S1					0,697									0,357	0,352	0,353	0,788	0,855		
B5S2					0,773									0,400	0,388					
B5S3					0,776									0,469	0,488					
B5S4					0,813									0,513	0,502					
B5S5					0,611									0,435	0,412					
B6S1						0,907						0,725			0,510	0,651	0,833	0,905		
B6S2						0,912						0,744			0,545					
B7S1							0,947								0,904		0,550	0,651	0,918	0,949
B7S2							0,901								0,844		0,570			
B7S3							0,934								0,841		0,531			
B8S1								0,902					0,799			0,458	0,810	0,873	0,922	
B8S2								0,877					0,808			0,458				
B8S3								0,900					0,807			0,433				
B9S1									0,939				0,771			0,513	0,614	0,846	0,928	
B9S2									0,922				0,687			0,478				
B10S1										0,880				0,422	0,436	0,276	0,900	0,938		
B10S2										0,943				0,506	0,513					
B10S3										0,915				0,516	0,505					
B11S1											0,560					0,068	0,776	0,834		
B11S2											0,760									
B11S5											0,427									
B11S6											0,617									
B11S7											0,732									
B11S8											0,683									
B11S9											0,715									

Tablo 3.13'te değişkenleri ölçmek için oluşturulan ölçüm modelleri ile onlara karşılık gelen soruların faktör yükleri, düzeltilmiş R^2 'leri, Cronbach Alpha değerleri ve composite reliability (kompozit güvenilirlik)'leri gösterilmiştir.

Ölçülen değişkenlerin güvenilirlikleri Cronbach Alpha değeri ile belirlenir. Tablo 3.13'e baktığımızda en düşük Cronbach Alpha değeri 0,776'dır. Kabul edilebilir sınır olan 0,60'ın oldukça üzerindedir. Bunun için değişkenlerin güvenilirliği fazlasıyla yüksektir.

Tablo 3.13'te görüleceği üzere; 11. bölümdeki 3. ve 4. soruların, 6. bölümdeki 3. sorunun ve 9. bölümdeki 3. sorunun faktör yükleri çok düşük olmasından dolayı analiz dışında bırakılmıştır.

Algılanan fayda, algılanan kullanım kolaylığı, kullanım maliyeti, memnuniyet, teknik altyapı ve güvenlik & gizlilik faktörleri tutum boyutu altında toplanmıştır. Dış kaynak ile kişisel etki faktörleri ise sübjektif norm altında, öz yeterlilik ile imkân koşul faktörleri de algılanan davranışsal kontrol altında toplanmıştır. Tutum, sübjektif norm ve algılanan davranışsal kontrol ise niyeti oluşturmaktadır.

3.2.3. Korelasyon Analizi Sonuçları

Faktör analizi sonucunda oluşan faktörlerin birbiriyle ilişkilerini açıklamak için uygulanan korelasyon analizi sonuçları Tablo 3.14'de gösterilmiştir.

Tablo 3.14: Korelasyon Analizi Sonuçları

Faktörler	Algılanan Davranış Kontrolü	Dış Kaynak	Algılanan Fayda	Güvenlik & Gizlilik	Kişisel Etki	Kullanım Kolaylığı	İmkan & Koşullar	Kullanım Sıklığı	Kullanım Maliyeti	Memnuniyet	Niyet	Sübjektif Norm	Teknik Altyapı	Tutum	Öz Yeterlik
Algılanan Davranış Kontrolü	1,000														
Dış Kaynak	0,219	1,000													
Algılanan Fayda	0,295	0,388	1,000												
Güvenlik & Gizlilik	0,217	0,410	0,230	1,000											
Kişisel Etki	0,262	0,539	0,368	0,293	1,000										
Kullanım Kolaylığı	0,375	0,452	0,648	0,308	0,347	1,000									
İmkan & Koşullar	0,785	0,233	0,208	0,283	0,224	0,309	1,000								
Kullanım Sıklığı	0,171	0,288	0,104	0,151	0,295	0,266	0,188	1,000							
Kullanım Maliyeti	0,326	0,255	0,260	0,321	0,232	0,375	0,324	0,157	1,000						
Memnuniyet	0,277	0,187	0,387	0,303	0,307	0,469	0,246	0,062	0,338	1,000					
Niyet	0,604	0,580	0,717	0,533	0,593	0,785	0,533	0,273	0,631	0,647	1,000				
Sübjektif Norm	0,277	0,808	0,425	0,382	0,932	0,438	0,257	0,330	0,272	0,296	0,665	1,000			
Teknik Altyapı	0,455	0,176	0,189	0,261	0,225	0,336	0,461	0,135	0,386	0,449	0,590	0,233	1,000		
Tutum	0,475	0,463	0,737	0,530	0,438	0,802	0,433	0,213	0,664	0,703	0,966	0,506	0,598	1,000	
Öz Yeterlik	0,901	0,154	0,282	0,117	0,223	0,328	0,439	0,117	0,246	0,230	0,503	0,222	0,337	0,385	1,000

Not: p=0,01 anlamlılık seviyesinde anlamlıdır.

Korelasyon matrisinde faktörlerin birbiriyle ilişkileri ve bu ilişkilerin hangi düzeyde oldukları gösterilmiştir. Bütün faktörler 0,01 seviyesinde anlamlı olan p değerine sahiptir.

Tablo 3.14'deki korelasyon analizi sonuç tablosunda % 1 anlamlılık seviyesinde algılanan fayda ile tutum arasında yüksek seviyeli ve pozitif yönlü ($r=0,737$); algılanan kullanım kolaylığı ile tutum arasında yüksek seviyeli ve pozitif yönlü ($r=0,802$);

kullanım maliyeti ile tutum arasında yüksek seviyeli ve pozitif yönlü ($r=0,664$); memnuniyet ile tutum arasında yüksek seviyeli ve pozitif yönlü ($r=0,703$) bir ilişki vardır. Güvenlik & gizlilik ile tutum arasında orta seviyeli ve pozitif yönlü ($r=0,503$); teknik altyapı ile tutum arasında ise orta seviyeli ve pozitif yönlü ($r=0,598$) bir ilişki olduğu görülmektedir.

Dış kaynak ve kişisel etkinin subjektif norm ile ilişkine bakacak olursak yine Tablo 3.14'deki sonuç tablosunda % 1 anlamlılık seviyesinde dış kaynak ile subjektif norm arasında yüksek seviyeli ve pozitif yönlü ($r=0,808$); kişisel etki ile subjektif norm arasında ise yüksek seviyeli ve pozitif yönlü ($r=0,932$) bir ilişki mevcuttur.

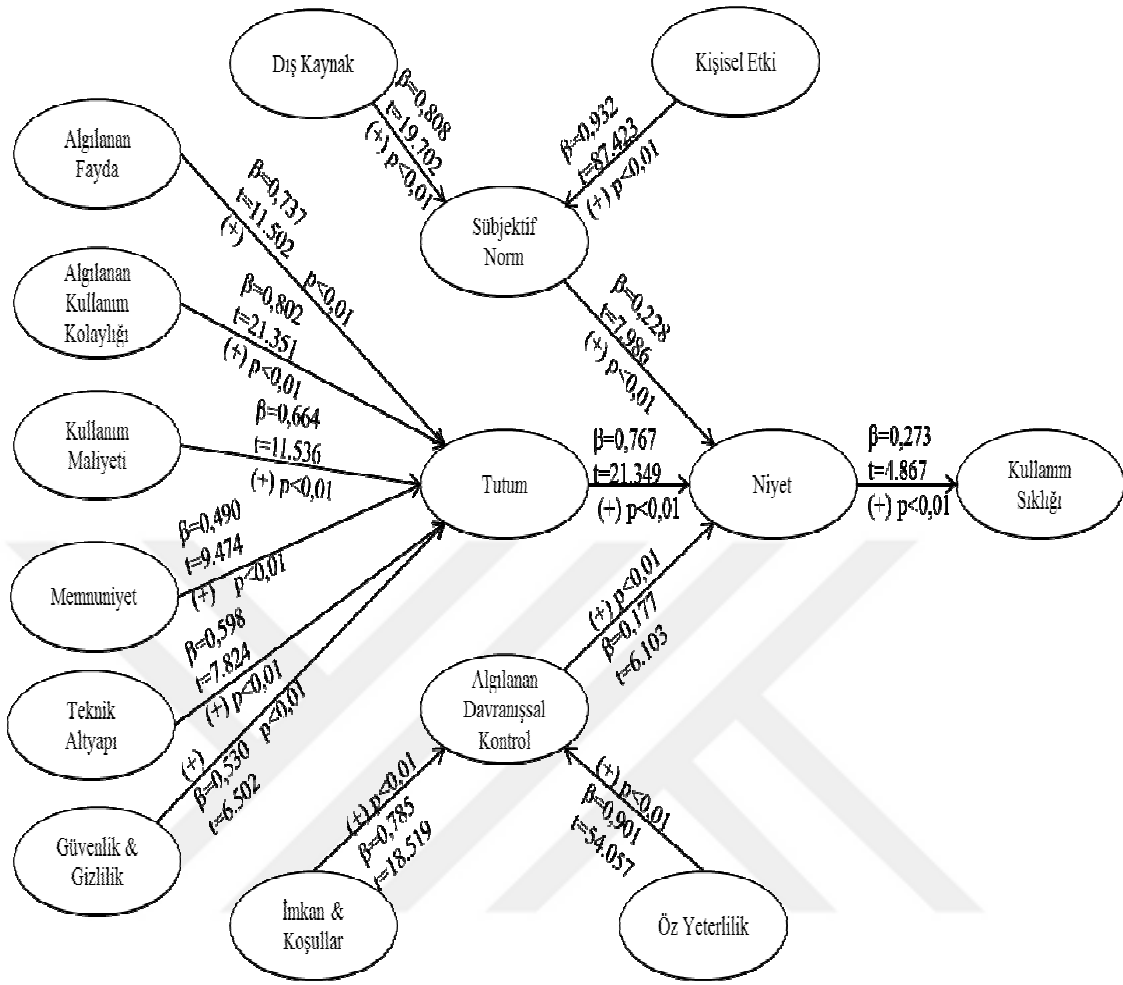
İmkân ve koşullar ile algılanan davranışsal kontrol arasında yüksek seviyeli ve pozitif yönlü ($r=0,785$); öz yeterlilik ile algılanan davranışsal kontrol arasında ise yüksek seviyeli ve pozitif yönlü ($r=0,901$) Tablo 3.14'deki sonuç tablosuna göre % 1 anlamlılık seviyesinde bir ilişki vardır.

Tablo 3.14'deki korelasyon analizi sonuç tablosunda % 1 anlamlılık seviyesinde subjektif norm ile niyet arasında yüksek seviyeli denebilecek ve pozitif yönlü ($r=0,665$); algılanan davranışsal kontrol ile niyet arasında ise yüksek seviyeli denebilecek ve pozitif yönlü ($r=0,604$) ilişki gözlenirken; tutum ile niyet arasında çok daha fazla yüksek seviyeli ve pozitif yönlü ($r=0,966$) bir ilişki olduğu gözlenmektedir.

Son olarak niyet ile kullanım sıklığı arasındaki ilişkiye % 1 anlamlılık seviyesinde bakacak olursak, pozitif yönlü ama düşük seviyeli ($r=0,273$) bir ilişki olduğu görülmektedir.

3.2.4. Değişkenlerin Çoklu Regresyon ile Analizi

Faktörler, t ve F testleri ile regresyon katsayıları $\alpha=0,01$ önem seviyesinde incelenmiştir. Yapılan bu testler çok değişkenli regresyon analizinin bir bölümüdür.

Şekil 3.2: Araştırma Modeline İlişkin Analiz Sonuç ve İlişkileri

3.2.4.1. Tutum Üzerinde Etkisi Olan Değişkenleri Belirlemeye Yönelik Çoklu Regresyon Analizi

Araştırmamız kapsamında ele aldığımız ilk araştırma modeline ait olan çoklu regresyon denklemi Model 1’de ifade edilmiştir.

$$T=B_0+B_1AF+B_2AKK+B_3KM+B_4M+B_5GG+B_6TA+e\dots \text{Model 1.}$$

T=	Tutum
AF=	Algılanan Fayda
AKK=	Algılanan Kullanım Kolaylığı
KM=	Kullanım Maliyeti
M=	Memnuniyet
GG=	Güvenlik & Gizlilik
TA=	Teknik Altyapı
e=	Hata Terimi

Model 1’de, tutum bağımlı değişken olarak incelemeye tabi tutulmuştur. Şekil 3.2 incelendiğinde, algılanan fayda, algılanan kullanım kolaylığı, kullanım maliyeti, memnuniyet, güvenlik & gizlilik ve teknik altyapı birlikte regresyon modeline sokulmuştur. Bunun sonucunda ise bağımsız değişkenler tutumu anlamlı şekilde açıklamaktadır. Analize göre e-uygulamaların kullanıma ilişkin algılanan faydanın ($\beta=0,737$) ve algılanan kullanım kolaylığının ($\beta=0,802$) tutum üzerinde güçlü ve pozitif bir etkisi bulunmaktadır. Bu nedenle e-uygulamaların kullanımını daha kolay hale getirmek ve faydasını artırmak, kullanıcıların bu uygulamalara ilişkin tutumlarını olumlu etkileyecektir. Maliyetinde ($\beta=0,664$) tutum üzerinde pozitif bir etkisi olduğu görülmektedir. Algılanan fayda ve algılanan kullanım kolaylığı kadar güçlü bir etki olmasa da, e-uygulamalar için yapılan maliyetin uygun olması durumu tutumu olumlu etkileyecektir. Teknik altyapının ($\beta=0,598$) ve güvenlik & gizliliğin ($\beta=0,530$) ise tutum üzerinde orta düzey bir pozitif etkisi olduğu görülmektedir. E-uygulamalar için gereken teknik altyapıya yapılacak yatırım ile bu uygulamaların yazılımsal olarak daha güvenilir ve gizliliğe önem verilerek geliştirilmesi tutumu da olumlu yönde etkileyecektir. Son olarak memnuniyet ($\beta=0,490$) ise diğer değişkenler arasında tutum üzerinde en düşük pozitif etkiye sahiptir.

3.2.4.2. Sübjektif Norm Üzerinde Etkisi Olan Değişkenleri Belirlemeye Yönelik Çoklu Regresyon Analizi

Model 2 olarak ifade ettiğimiz ikinci analiz modelinde ise; sübjektif norma etki eden iki faktör analiz edilmektedir.

$$SN = B_0 + B_1 DK + B_2 KE - e \dots \text{Model 2.}$$

SN=	Sübjektif Norm
DK=	Dış Kaynak
KE=	Kişisel Etki
e=	Hata Terimi

Şekil 3.2 incelendiğinde, dış kaynak ve kişisel etki birlikte regresyon modeline sokulduğunda sübjektif normu anlamlı şekilde açıklamaktadır.

Analizde çıkan sonuçlara baktığımızda dış kaynağın, subjektif norm üzerinde pozitif yönlü ve güçlü ($\beta=0,808$) bir etkisi vardır. Bu nedenle e-uygulama kullanıcılarının dışarıdan alacakları olumlu ya da olumsuz tavsiye veya öneriler, bilgilendirmeler subjektif normu da bu yönde ciddi bir şekilde etkileyeceği söylenebilir.

Kişisel etkiye bakacak olursak, analizde çıkan sonuçlara göre subjektif norm üzerinde pozitif yönlü ve güçlü ($\beta=0,932$) bir etkisi olduğunu görüyoruz. Buradan anlayacağımız üzere e-uygulama kullanan kişilerin yakınlarından ve onlar için önemli insanlardan güçlü bir şekilde etkilenebileceğidir. Kişisel etkinin, subjektif norm üzerinde dış kaynaktan daha güçlü bir etkiye sahip olduğu görülüyor. Buradan da yakın çevrenin yapacağı öneriler, resmi kurumların yapacağı bilgilendirmeden daha etkili olacağı söylenebilir.

3.2.4.3. Algılanan Davranışsal Kontrol Üzerinde Etkisi Olan Değişkenleri Belirlemeye Yönelik Çoklu Regresyon Analizi

Model 3 olarak ifade ettiğimiz üçüncü analiz modelinde ise; algılanan davranışsal kontrole etki eden iki faktör analiz edilmektedir.

$$ADK=B_0+B_1İK+B_2ÖY+e\dots \text{Model 3.}$$

ADK=	Algılanan Davranışsal Kontrol
İK=	İmkân ve Koşullar
ÖY=	Öz Yeterlilik
e=	Hata Terimi

Şekil 3.2 incelendiğinde, imkan & koşullar ile öz yeterlilik birlikte regresyon modeline sokulduğunda algılanan davranışsal kontrolünü anlamlı şekilde açıklamaktadır.

Analizde imkân & koşulların, algılanan davranışsal kontrolü üzerinde güçlü ve pozitif yönlü ($\beta=0,785$) bir etkisi bulunmaktadır. E-uygulama kullanan kişilerin sahip olduğu imkân ve koşulların, onların davranışlarını ciddi bir şekilde etkileyeceğini gösteriyor. Yani yeterli miktarda kaynağa ve desteğe sahiplerse algıladıkları davranış olumlu yönde etkilenecektir.

Algılanan davranış kontrolü üzerinde çok daha güçlü ve pozitif ($\beta=0,901$) bir etkiye sahip olan öz yeterlilik faktörüdür. Meslek mensuplarının e-uygulama kullanabilme yeterlilikleri algılanan davranışsal kontrolü esas etkileyen faktör olduğu söylenebilir. Kullanan kişilerin sahip oldukları imkânlardan çok, uygulamaları kullanabilmeleri davranışlarını en çok etkileyen etmen olduğu görülüyor.

3.2.4.4. Niyet Üzerinde Etkisi Olan Değişkenleri Belirlemeye Yönelik Çoklu Regresyon Analizi

Model 4 olarak ifade ettiğimiz dördüncü analiz modelinde ise; niyete etki eden üç faktör analiz edilmektedir.

$$N=B_0+B_1ADK+B_2SN+B_3T+e\dots \text{Model 4.}$$

N=	Niyet
S=	Sübjektif Norm
ADK =	Algılanan Davranışsal Kontrol
T=	Tutum
e=	Hata Terimi

Çoklu regresyona ait Şekil 3.2 incelendiğinde, algılanan davranışsal kontrol, sübjektif norm ile tutum birlikte regresyon modeline sokulduğunda niyeti anlamlı şekilde açıklamaktadır.

Regresyon modelinde algılanan davranışsal kontrolün niyet üzerinde pozitif ($\beta=0,177$) yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Algılanan davranış kontrolü ile niyet arasındaki ilişki çok güçlü olmasa da kişinin davranışındaki bir gelişme niyetini de o yönde etkileyebilir.

Modelde sübjektif normun da niyet üzerinde pozitif ($\beta=0,228$) yönlü bir etkisi vardır. Niyet ile ilişkisine bakılacak olursa algılanan davranış kontrolünden daha fazla etkiye sahip olduğu görülebilir. Bunun için kişilerin e-uygulamaları kullanma niyetlerini etkileyen öznel inançları davranışlarından daha baskın olduğu söylenebilir.

Son olarak tutumun niyet üzerindeki etkisi pozitif ($\beta=0,767$) yönlüdür. Niyeti algılanan davranış kontrolü ile sübjektif normdan daha fazla etkilemektedir. Bunun için niyet ile tutum arasında çok güçlü bir ilişki mevcuttur. Meslek mensuplarının e-uygulamalara olan güçlü tutumları, kullanma niyetlerini de güçlendirecektir.

3.2.4.5. Kullanım Sıklığı Üzerinde Etkisi Olan Değişkenleri Belirlemeye Yönelik Çoklu Regresyon Analizi

Son olarak model 5 olarak ifade ettiğimiz beşinci analiz modelinde ise; kullanım sıklığına etki eden faktör analiz edilmektedir.

$KS=B_0+B_1N+e$... Model 5.	
KS=	Kullanım Sıklığı
N=	Niyet
e=	Hata Terimi

Regresyon analize ait Şekil 3.2 incelendiğinde, niyet regresyon modeline sokulduğunda kullanım sıklığını anlamlı şekilde açıklamaktadır.

Model 5'in sonucuna baktığımızda, niyetin kullanım sıklığı üzerinde pozitif ($\beta=0,273$) yönlü bir etkisi olduğu görülüyor. Bu sonucu şu şekilde değerlendirebiliriz. E-uygulamaları kullanan meslek mensuplarının uygulamayı kullanma niyetlerindeki bir artış, uygulamaların kullanım sıklığını düşüğe olsa artıracaktır.

Çalışmanın başında öne sürülen ve çoklu regresyon ile yapılan analizlerin neticesinde bütün hipotezlerin kabul edildiği görülmektedir. Tablo 3.15'te hipotezler ile ilgili detaylar mevcuttur.

Tablo 3.15: Hipotez Testi Sonuçları

	Hipotezler	Red / Kabul	β Değeri	t Değeri	p Değeri
H ₁	E-uygulama kullanan muhasebe meslek mensuplarının algıladıkları faydanın tutumları üzerinde anlamlı pozitif bir etkisi vardır.	Kabul.	$\beta=0,737$	t=11.502	p<0,01
H ₂	E-uygulama kullanan muhasebe meslek mensuplarının algıladıkları kullanım kolaylığının tutumları üzerinde anlamlı pozitif bir etkisi vardır.	Kabul.	$\beta=0,802$	t=21.351	p<0,01
H ₃	E-uygulama kullanan muhasebe meslek mensuplarının kullanım maliyetlerinin tutumları üzerinde anlamlı pozitif bir etkisi vardır.	Kabul.	$\beta=0,664$	t=11.536	p<0,01
H ₄	E-uygulama kullanan muhasebe meslek mensuplarının memnuniyetlerinin tutumları üzerinde anlamlı pozitif bir etkisi vardır.	Kabul.	$\beta=0,490$	t=9.474	p<0,01
H ₅	E-uygulama kullanan muhasebe meslek mensuplarının kullandıkları teknik altyapı ile tutumları üzerinde anlamlı pozitif bir etkisi vardır.	Kabul.	$\beta=0,598$	t=7.824	p<0,01
H ₆	E-uygulama kullanan muhasebe meslek mensuplarının kullandıkları teknoloji güvenliği ve gizliliğinin tutumları üzerinde anlamlı pozitif bir etkisi vardır.	Kabul.	$\beta=0,530$	t=6.502	p<0,01
H ₇	E-uygulama kullanan muhasebe meslek mensuplarının dış kaynakları ile subjektif normları üzerinde anlamlı pozitif bir etkisi vardır.	Kabul.	$\beta=0,808$	t=19.702	p<0,01
H ₈	E-uygulama kullanan muhasebe meslek mensuplarını kişisel olarak etkileyen durumlar ile subjektif normları üzerinde anlamlı pozitif bir etkisi vardır.	Kabul.	$\beta=0,932$	t=87.423	p<0,01
H ₉	E-uygulama kullanan muhasebe meslek mensuplarının sahip oldukları imkan & koşulların davranışları üzerinde anlamlı pozitif bir etkisi vardır.	Kabul.	$\beta=0,785$	t=18.519	p<0,01
H ₁₀	E-uygulama kullanan muhasebe meslek mensuplarının öz yeterliliklerinin davranışları üzerinde anlamlı pozitif bir etkisi vardır.	Kabul.	$\beta=0,901$	t=54.057	p<0,01
H ₁₁	E-uygulama kullanan muhasebe meslek mensuplarının tutumlarının niyetleri üzerinde anlamlı pozitif bir etkisi vardır.	Kabul.	$\beta=0,767$	t=21.349	p<0,01
H ₁₂	E-uygulama kullanan muhasebe meslek mensuplarının subjektif normlarının niyetleri üzerinde anlamlı pozitif bir etkisi vardır.	Kabul.	$\beta=0,228$	t=7.986	p<0,01
H ₁₃	E-uygulama kullanan muhasebe meslek mensuplarının davranışlarının niyetleri üzerinde anlamlı pozitif bir etkisi vardır.	Kabul.	$\beta=0,177$	t=6.103	p<0,01
H ₁₄	E-uygulama kullanan muhasebe meslek mensuplarının niyetlerinin uygulamayı kullanma sıklığı üzerinde anlamlı pozitif bir etkisi vardır.	Kabul.	$\beta=0,273$	t=4.867	p<0,01

IV. BÖLÜM

4. SONUÇ

Dünya’da muhasebe alanında sürekli gelişimler yaşanırken Türkiye’de de bu alanda büyük değişimler olmaktadır. Devlet ülkedeki muhasebe sistemi ile teknolojiyi birleştirerek, muhasebeyi daha şeffaf, faydalı, kullanımı kolay bir sisteme çevirmektedir. Bu değişim sonucunda ise bu işi yapan meslek mensupları bu durumdan etkilenmektedir.

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’deki meslek mensuplarının kullandıkları muhasebesel işlemler ile bu alanda yaşanan teknolojik dönüşümlere ilişkin bir anlayış geliştirmektir. Muhasebe meslek mensuplarının alışkın olarak yaptıkları muhasebesel işlemlere getirilen teknolojik yenilikler sonucunda ortaya çıkan e-uygulamalara karşı davranışları üzerinde yapılan bu çalışma, teknolojik gelişimin ve dönüşümün meslek mensuplarına olan etkisini incelemektir. Bu amaca yönelik literatür araştırmasıyla elde edilen modeller, ölçekler ve değişkenler; bu çalışmada meslek mensuplarının e-uygulamalara karşı davranışları ölçülmek istenmiş ve anket yöntemi ile veriler toplanıp ölçülmüştür.

Muhasebe meslek mensupları üzerinde yapılan bu çalışmada, katılımcıların verdikleri yanıtlara göre cinsiyet, pozisyon, eğitim durumu gibi sorulardan çıkan sonuçlar ile Türkiye genel ortalaması sonuçları birbirine yakın olması dikkat çekmiştir. Bu da yapılan e-uygulamalara ilişkin davranış incelemesi konusunda kolektif bir çalışma gösterildiği anlaşılmaktadır.

Başka bir açıdan bakacak olursak, katılımcıların % 89,9 ‘u SMMM olmasından dolayı e-uygulamaları daha aktif kullanmaları neticesinde verdikleri yanıtların

uygulamaları kullanma konusunda daha gözlenebilir sonuçlar elde edilmiştir. Bu nedenle toplanan veriler “kaliteli” ve “geçerli” istatistiki sonuçlar ortaya koymuştur.

İncelenen literatürdeki ölçek ve değişkenler kullanılarak toplanan veriler 12 adet faktöre dağıldığı gözlenmiştir. Bu faktörlerin isimleri sırasıyla; “algılanan fayda”, “algılanan kullanım kolaylığı”, “kullanım maliyeti”, “memnuniyet”, teknik altyapı”, “güvenlik & gizlilik”, “teknik altyapı”, “kişisel etki”, “dış kaynak”, “öz yeterlilik”, “imkân & koşullar”, “niyet” ve “kullanım sıklığı” olarak ifade edilmiştir. Bu kısımda son olarak “algılanan fayda”, “algılanan kullanım kolaylığı”, “kullanım maliyeti”, “memnuniyet”, teknik altyapı”, “güvenlik & gizlilik”, “teknik altyapı” olarak adlandırdığımız faktörleri tutum; “kişisel etki”, “dış kaynak” olarak adlandırdığımız faktörleri sübjektif norm; “öz yeterlilik”, “imkân & koşullar” olarak adlandırdığımız faktörler ise algılanan davranışsal kontrol boyutunda içerdikleri ortak özellikler sebebiyle toplanmıştır. Faktörlerin analizinden elde edilen bulgular aşağıda bahsedilmiştir.

Yapılan analiz sonucunda algılanan fayda ile tutum arasında pozitif bir ilişki ortaya çıkmıştır. Tutumu belirlemeye yönelik çalışmalar göstermektedir ki; algılanan faydanın yüksek olması tutumu büyük oranda etkilemektedir. Morris ve Dollin (1996) bunu şu şekilde ifade etmektedir; kişinin bir sistemi beğenmemesine karşın ona sağladığı katkı ve performans sonucunda sistemi kullanmaya devam edecektir. Yani yüksek algılanan fayda olduğu sürece o sisteme karşı tutum da olumlu olacaktır.

Algılanan kullanım kolaylığının da fayda kadar etkisi olduğu gözlenmiştir. Çünkü aynı işleve sahip iki sistem mevcutsa, sistemi kullanacak kişi daha kolay olanı tercih edecektir. Davis (1989) kullanımı daha kolay olan bir uygulamanın kullanıcılar tarafından tercih edileceğini söylemiştir.

Singh ve arkadaşlarının (2010) söz ettiği gibi maliyet, yeni bir teknolojik uygulamanın başarılı olması için önemli kılaslardan biridir. Tutumu etkileyen etmenlerden biri de maliyettir. Meslek mensupları için bu yeni sistemin getirdiği mali yük uygun ve karşılanabilir değilse, bu uygulamalara karşı tutumları olumsuz olacaktır.

Bunun için Porter ve Donthu (2006)'nda belirttiği gibi maliyet, yeni uygulamaların kullanımını etkileyecektir. Araştırma sonucunda da bu yönde bir etki çıkmıştır. Maliyet ile tutum arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Meslek mensubu kişilerin maliyeti uygun bulmaları uygulamaları kullanma tutumlarını bu yönde etkilemektedir.

Memnuniyet ile tutum arasındaki pozitif yönlü ilişki sonucuna göre uygulamaları kullanan meslek mensuplarının Felleson ve Friman'ın da belirttiği gibi gelecekteki yeni uygulamalara karşı tutumlarının önemli bir göstergesidir.

Teknik altyapı ile güvenlik & gizlilik muhasebedeki teknolojik yenilikler ile gelen en önemli faktörlerden biri olmuştur. Çıkan araştırma sonucuna göre, bu iki faktöründe tutuma pozitif yönde bir etkisi mevcuttur. Bunun için meslek mensubu kişilerin yeni uygulamalar için teknik kısmı önemli bir belirleyiciyi oluşturuyor.

Kişisel etki ve dış kaynak faktörlerinin çıkan sonuçlarına göre sübjektif norm ile pozitif yönlü bir ilişkileri mevcuttur. Bu da e-uygulamaları kullanan kişilerin yakın çevre ve devlet tarafından sağlanan bilgilendirmelerin etkili olacağını göstermektedir.

Algılanan davranışsal kontrol Chiou (1998) tabirine göre bir davranışı anlamak için ihtiyaç olan kaynaklara ve onlara erişimine ilişkin açıklamadır. Araştırma sonucuna bakacak olursak, imkân & koşullar ve öz yeterlilik ile algılanan davranışsal kontrol arasında pozitif bir yönlü ilişki mevcuttur. Meslek mensupların sahip oldukları kaynaklar ve kişisel kullanım becerileri bu davranışlarının etkilemektedir.

Niyeti belirleyen faktörlerin sonuçlarına bakacak olursak, tutum, sübjektif norm ve algılanan davranışsal kontrol ile niyet arasında pozitif yönlü bir ilişki çıkmıştır. Bu da gösteriyor ki meslek mensubu çalışanların tutumları, öznel normları ve becerileri niyetlerini ciddi bir şekilde etkilemektedir. Çıkan sonuçlara bakacak olursak en fazla niyeti etkileyen faktör tutumdur. Bunun SMMM, SM ve YMM'lerin e-uygulamalara karşı tutumlarının olumlu olması, bu uygulamaları kullanma niyetlerini artırmaktadır.

Son olarak meslek mensubu kullanıcıların niyeti e-uygulamaları kullanma sıklığını belirlemektedir. Araştırmadaki sonuçlara bakacak olursak, niyet kullanma

sıklığını pozitif yönde etkilemektedir. Yani meslek mensubu çalışanların e-uygulamaları kullanma niyetleri kullanım sıklığını da bu oranda etkilemektedir.

Türkiye’de muhasebe alanındaki teknolojik yeniliklerin devam etmesi gelecekte bu alanda birçok araştırma yapılmasına imkân sağlayacaktır. Bunun için Türkiye’de yapılan literatür araştırmasında, konu ile ilgili ampirik çalışmaların eksiliği gözlenmektedir.

KAYNAKLAR

Adams, Dennis A. vd. (1992). "Perceived Usefulness, Ease of Use, and Usage of Information Technology: A Replication". *MIS Quarterly* 16(2): 227-247.

Ajzen, Icek "Behavioral Interventions Based on the Theory of Planned Behavior".

Ajzen, Icek (2002). "Perceived Behavioral Control, Self-Efficacy, Locus of Control, and the Theory of Planned Behavior". *Journal of Applied Social Psychology* 32(4): 665-683.

Ajzen, Icek ve Fishbein, Martin (1980). *Understanding Attitudes and Predicting Social Behavior*. Londra: Pearson Education.

Akcagündüz, Emre (2013). "Türkiye'de E-Devlet Sistemine Farklı Bir Bakış: E-Devlet ve Tasarruf İlişkisi". *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 14: 127-140.

Akgöz, Ayhan (2018). "E-Dönüşüm ve Dijital Muhasebe". *İşNet*.

Al-Gahtani, Said S. ve King, Malcolm (1999). "Attitudes, Satisfaction and Usage: Factors Contributing to Each in the Acceptance of Information Technology." *Behaviour & Information Technology* 18(4): 277-297.

Amoako-Gyampah, Kwasi ve Salam, A.F. (2003). "An Extension of the Technology Acceptance Model in an ERP Implementation Environment". *Information & Management* 41: 731-745.

Avcı Yucel, Ummuhan ve Gulbahar, Yasemin (2013). "Technology Acceptance Model: A Review of the Prior Predictors". *Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences* 46: 89-109.

- Bagozzi, Richard P. vd. (1989). "User Acceptance of Computer Technology: A Comparison of Two Theoretical Models". *Management Science*, 35: 982-1003.
- Bandura, Albert (1982). "Self-Efficacy Mechanism in Human Agency". *American Psychologist* 37(2): 122-147.
- Baştan, Serhat ve Gökbunar, Ramazan (2004). "Kamu Hizmetlerinin Sunumunda E-Devletle İlgili Yeni Gelişmeler: Tümüleşik E-Devlet Sistemlerine Doğru". *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 19: 71-89.
- Bélanger, France ve Crossler, Robert E. (2011). "Privacy in the Digital Age: A Review of Information Privacy Research in Information Systems". *MIS Quarterly* 35(4): 1017-1041.
- Bulgurcu, Burcu vd. (2010). "Information Security Policy Compliance: An Empirical Study of Rationality-Based Beliefs and Information Security Awareness". *MIS Quarterly* 34(3): 523-548.
- Burton-Jone, Andrew ve Hubona, Geoffrey S. (2006). "The Mediation of External Variables in the Technology Acceptance Model". *Information & Management* 43: 706-717.
- Bushman, Robert M. ve Smith, Abbie J. (2001). "Financial accounting information and corporate governance". *Journal of Accounting and Economics* 32(1-3): 237-333.
- Cestac, Julien vd. (2011). "Young Drivers' Sensation Seeking, Subjective Norms, and Perceived Behavioral Control and Their Roles in Predicting Speeding Intention: How Risk-Taking Motivations Evolve With Gender and Driving Experience". *Safety Science*, 49: 424-432.
- Chawla, Sudhir K. vd. (2010). "Are Small Business Critical Success Factors Same in Different Countries?". *SIES Journal of Management* 7(1): 1-12.

- Chen, Pei-Yu ve Hitt, Lorin M. (2002). "Measuring Switching Costs and the Determinants of Customer Retention in Internet-Enabled Businesses: A Study of the Online Brokerage Industry". *Information Systems Research* 13(3): 255–274.
- Chin, Wynne W. ve Todd, Peter A. (1995). "On the use, Usefulness, and Ease of use of Structural Equation Modeling in MIS Research: A Note of Caution". *MIS Quarterly* 19(2): 237-246.
- Chiou, Jyh-Shen (1998). "The Effects of Attitude, Subjective Norm, and Perceived Behavioral Control on Consumers' Purchase Intentions: The Moderating Effects of Product Knowledge and Attention to Social Comparison Information". *Proc. Natl. Sci. Council*. 9(2): 298-308.
- Chuttur, Mohammad (2009). "Overview of the Technology Acceptance Model: Origins, Developments and Future Directions". *Working Papers on Information Systems* 9(37): 1-22.
- Compeau, Deborah R. ve Higgins, Christopher A. (1995). "Computer Self-efficacy: Development of a Measure and Initial Test". *MIS Quarterly* 19(2): 189–211.
- Çakıcı, Ahmet vd. (2015). "E-Devlet Kullanımında Türkiye ve Norveç Modeli Karşılaştırması, Veri Madenciliği Örneği". *Akademik Bilişim* 1-7
- Çarıkçı, Oğuzhan (2018). "Kayıtlar ile Defterlerin Elektronik Ortamda Tutulmasının (Defter-Beyan Sistemi) Mali Müşavirler Tarafından Değerlendirilmesi". *Muhasebe ve Denetime Bakış* 55: 119-140.
- Çetiner, Y. Turan (2009). "E-Dönüşümde Türkiye Nerede?". *Uluslararası Ekonomik Sorunlar* 31: 40-48.
- Çimen, Gamze (2017). "E-Maliye Uygulamalarının Vergilemede İktisadilik İlkesi ve Vergi Uyumuna Etkisi: Tokat İli Muhasebe Meslek Mensupları Üzerine Bir Araştırma". *International Journal of Public Finance* 2(1): 93-108.

- Çukurçayır, Akif ve Eşki, Hülya (2001). “Kamu Hizmeti Sunumunda Yeni Yöntemler”. *Sakarya Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 1*: 88-109.
- Davis, Fred D. (1989). “Perceived Usefulness, Perceived Ease of Use and User Acceptance of Information Technology”. *MIS Quarterly*, 13(3): 319-340.
- DeCoster, Jamie (1998). “Overview of Factor Analysis” 1-8.
- Dillon, Andrew ve Morris, Michael G. (1996). “User Acceptance of New Information Technology: Theories and Models”. *Annual Review of Information Science and Technology 14(4)*: 3-32.
- Doll, William J. vd. (1998). “Using Davis’s Perceived Usefulness and Ease-of-Use Instruments for Decision Making: A Confirmatory and Multigroup Invariance Analysis”. *Decision Sciences 29(4)*: 839–869.
- Elbarrad, Sherif S. (2012). “Rationalizing the Investment Decision in Computerized Accounting Information Systems - An Applied Study on Saudi Arabian Companies”. *International Journal of Economics and Finance 4(8)*: 42-58.
- Elçin, Ramis vd. (2018). “E-Fatura, E-Defter ve E-Arşiv Uygulamalarına Geçiş Sürecinde Yaşanan Sorunlar: Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Üzerine Bir Araştırma”. *İSMMMO Mali Çözüm 28(146)*: 13-42.
- Fellesson, Markus ve Friman, Margareta (2008). “Perceived Satisfaction with Public Transport Service in Nine European Cities”. *Journal of the Transportation Research Forum 47(3)*: 93-103.
- Floyd, Frank J. ve Widaman, Keith F. (1995). “Factor Analysis in the Development and Refinement of Clinical Assessment Instruments.” *Psychological Assessment 7(3)*: 286-299

- Gong, Min ve Yan, Xu (2004). "Applying Technology Acceptance Model, Theory of Planned Behavior and Social Cognitive Theory to Mobile Data Communications Service Acceptance". *Pacific Asia Conference on Information Systems* 444-457.
- Gullkvist, Benita (2013). "Adoption and Impact of E-Accounting". *Frontiers of E-Business Research* 536-544.
- Hornigren, C.T. ve Harrison, W.T. (2007), "Accounting and the Business Environment". *Accounting, 7th ed., Pearson, Education, Inc., Upper Saddle River, New Jersey.*
- Hung, Shin-Yuan ve Chang, Chia-Ming (2004). "User Acceptance of WAP Services: Test of Competing Theories". *Computer Standards & Interfaces* 27: 359-370.
- IFAC (2002). "E-Business and the Accountant". 1-22.
- Kalkınmaya İlişkin Bazı Kurullar Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (3 Haziran 2011). *Resmi Gazete*, 641/6223.
- Kanun Hükmünde Kararname (9 Temmuz 2018). *Resmi Gazete*, 703/30473
- Kavitha, G. (2014). "E-Accounting - A Study on Views of Accounting Professionals in Coimbatore City". *Asia Pacific Journal of Research* 11: 21-29.
- Kavrakoğlu, İbrahim vd. (2004). "Şirketlerde E-Dönüşüm: Bilginin Öne Çıkışı". *Maltepe Üniversitesi "ÜNAK'04 " Bilgide Kaybolmamak İçin Bilgiyi Yönetmek.*
- Kim, Eojina vd. (2013). "The Roles of Attitude, Subjective Norm And Perceived Behavioral Control in the Formation of Consumers' Behavioral Intentions to Read Menu Labels in the Restaurant Industry". *International Journal of Hospitality Management* 35: 203- 213.
- Kim, Yong Jin vd. (2009). "Investigating the Role of Attitude in Technology Acceptance from an Attitude Strength Perspective". *International Journal of Information Management* 29(1): 67-77.

- Kocagöz, Elif ve Dursun, Yunus (2010). “Algılanan Davranışsal Kontrol, Ajzen’in Teorisinde Nasıl Konumlanır? Alternatif Model Analizleri”. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 12(19): 139-152.
- Lee, Doo Young ve Lehto, Mark R. (2013). “User Acceptance of YouTube for Procedural Learning: An Extension of the Technology Acceptance Model”. *Computers & Education* 61: 193–208.
- Lee, Matthew K.O. vd. (2005). “Acceptance of Internet-Based Learning Medium: The Role of Extrinsic and Intrinsic Motivation”. *Information & Management* 42: 1095–1104.
- Legris, Paul vd. (2003). “Why do People use Information Technology? A Critical Review of the Technology Acceptance Model”. *Information & Management* 40: 191–204.
- Liu, Su-Houn vd. (2009). “Impact of Media Richness and Flow on E-Learning Technology Acceptance”. *Computers & Education* 52: 599–607.
- Lu, Yaobin vd. (2009). “Exploring Chinese users’ acceptance of instant messaging using the theory of planned behavior, the technology acceptance model, and the flow theory”. *Computers in Human Behavior* 25: 29–39.
- Malhotra, Yogesh ve Galletta, Dennis F. (1999). “Extending the Technology Acceptance Model to Account for Social Influence: Theoretical Bases and Empirical Validation”. *Proceedings of the 32nd Hawaii International Conference on System Sciences* 1-14.
- Maliye Bakanlığı - Uygulama İç Genelgesi (30 Eylül 2004). 2004/11
- Martina, Noronha ve Aishwarya, Kulkarni (2012). “E-Accounting in India”. *Indian Journal of Accounting* 42: 1-10.

- Mason, Richard O. (1986). "Four Ethical Issues of the Information Age". *MIS Quarterly* (10: 1): 5-12.
- Mathieson, K. (1991). "Predicting User Intentions: Comparing the Technology Acceptance Model with the Theory of Planned Behavior". *Information Systems Research* 2: 173–191.
- Miyazaki, Anthony D., Fernandez, Ana (2000). "Internet privacy and security: An examination of online retailer disclosures". *Public Policy Marketing* 19(1): 54-61.
- Montaño, Daniel E. ve Kasprzyk, Danuta. "Theory of Reasoned Action, Theory of Planned Behavior, and the Integrated Behavioral Model".
- Moon, J.-W. ve Kim, Y.G. (2001). "Extending the TAM for a World-Wide-Web context". *Information & Management*, 38: 217-30.
- Naralan, Abdullah (2009). "Türkiye'de E-Hazırlık Ve E-Devletleşme". *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 23: 1-17.
- Ngadiman, Dhidi Pambudi vd. (2014). "Determinants of Accounting Information Technology Adoption in Syariah Micro Financial Institutions". *Asian Social Science* 10(14): 93-105.
- Nigam, B. M. Lall (1986). "Bahi-Khata: The pre-Pacioli Indian double-entry system of bookkeeping". *Abacus* 22(2): 148–61.
- Öz, Ersan ve Bozdoğan, Doğan (2012). "Türk Vergi Sisteminde E-Maliye Uygulamaları". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 17: 67-92.
- Özer, Gökhan vd. (2010). "Muhasebecilerin Bilgi Teknolojisi Kullanımının Teknoloji Kabul Modeli (TKM) ile İncelenmesi". *Journal of Yasar University*, 3278 - 3293

- Pantano, Eleonora ve Pietro, Loredana Di (2012). "Understanding Consumer's Acceptance of Technology-Based Innovations in Retailing". *J. Technol. Manag. Innov.*, 7: 1-19.
- Pikkarainen, Tero vd. (2004). "Consumer Acceptance of Online Banking: An Extension of the Technology Acceptance Model". *Internet Research* 14(3): 224–235.
- Porter, Constance E. ve Donthu, Naveen (2006). "Using The Technology Acceptance Model To Explain How Attitudes Determine Internet Usage: The Role of Perceived Access Barriers and Demographics". *Journal of Business Research* 59: 999–1007.
- Relhan, Aradhana (2013). "E-Accounting Practices of SMEs in India". *International Journal of Technical Research* 2: 1-10.
- Rogers, Alan (2016). *Examining Small Business Adoption of Computerized Accounting Systems Using the Technology Acceptance Model*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Walden University.
- Samuelson, Paul A. (1977). "A modern theorist's vindication of Adam Smith". *American Economic Review* 67(1): 42–9.
- Sarboland, Kheyrollah (2012). "İran'da e-Devlet". – *Sosyoekonomi* 135-156.
- Scapens, Robert W. (1994). "Never mind the gap: Towards an institutional perspective of management accounting practices". *Management Accounting Research* 5: 301–21.
- Schepers, Jeroen ve Wetzels, Martin (2007). "A Meta-Analysis of the Technology Acceptance Model: Investigating Subjective Norm and Moderation Effects". *Information & Management* 44: 90–103.

- Segars, Albert H. ve Grover, Varun (1993). "Re-Examining Perceived Ease of Use and Usefulness: A Confirmatory Factor Analysis". *MIS Quarterly* 17(4): 517-525.
- Sheppard, Blair H. vd. (1988) "The Theory of Reasoned Action: A Meta-Analysis of Past Research with Recommendations for Modifications and Future Research". *Journal of Consumer Research* 15: 325-343
- Shih, Hung-Pin (2004). "An Empirical Study on Predicting User Acceptance of E-Shopping on the Web". *Information & Management* 41: 351–368.
- Shih, Ya-Yueh ve Fang, Kwoting (2004). "The Use of a Decomposed Theory of Planned Behavior to Study Internet Banking In Taiwan". *Internet Research* 14(3): 213–223.
- Şakar, Ayşe Yiğit ve Ayrancı, Evren (2014). "Attitudes towards e-Bookkeeping in Turkey: Initial Research". *International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences* 4: 52–66.
- Şençiçek, Fatma T. (2013). "Bilişim Teknolojilerindeki Gelişmelerin Muhasebe Uygulamalarına Etkisi: E-Muhasebe". *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi* 5(2): 89-102.
- Şenel, Bilgin (2011). *Teknoloji Kabulünün Sanal Organizasyonların E-Hizmet Kalitesine Etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taylor, S. ve Todd, P.A. (1995). "Understanding Information Technology Usage: A Test of Competing Models". *Information Systems Research*, 6(2): 144–176.
- Tektüfekçi, Fatma (2018). "Muhasebe ve Denetim Ontolojisinde E-Dönüşüm Süreci Kapsamındaki Dijital Paradigmalara Teorik ve Felsefi Açından Pragmatik Yaklaşım". *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi* 20: 358-376.

- Tektüfekçi, Fatma (2018). “Türkiye’de E-Dönüşüm Sürecinde Elektronik Belge ve Defter Kontrolü ile Denetimi Üzerine Bir İnceleme”. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 1(1): 101-119.
- Turan, Aykut Hamit (2011). “İnternet Alışverişi Tüketici Davranışını Belirleyen Etmenler: Planlı Davranış Teorisi (Tpb) ile Ampirik Bir Test” *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 12: 128-143.
- Turan, Aykut Hamit ve Özgen, Ferhat Başkan (2009). “Türkiye’de E-Beyanname Sisteminin Benimsenmesi: Geliştirilmiş Teknoloji Kabul Modeli ile Ampirik Bir Çalışma”. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 10: 134-147.
- Turner, Mark vd. (2010). “Does the Technology Acceptance Model Predict Actual Use? A Systematic Literature Review”. *Information and Software Technology* 52: 463-479.
- Uzay, Şaban (2004). “21.Yüzyılın Başında Muhasebe Mesleğini Etkileyen Gelişmeler ve Geleceğe Yönelik Değerlendirmeler”. *Mali Çözüm Dergisi* 67: 1-19.
- Venegas, R. Rodríguez vd. (2016). “The Diffusion of an Authoritarian Innovation in the Implementation of the E-Accounting in Mexico”. *European Journal of Business and Social Sciences* 5(7): 51-65.
- Venkatesh, Viswanath (2000). “Determinants of Perceived Ease of Use: Integrating Control, Intrinsic Motivation, and Emotion into the Technology Acceptance Model”. *Information Systems Research* 11(4): 342-365.
- Venkatesh, Viswanath vd. (2003). “User Acceptance of Information Technology: Toward a Unified View”. *MIS Quarterly* 27 (3): 425-478.
- Venkatesh, Viswanath ve Bala, Hillol (2008). “Technology Acceptance Model 3 and A Research Agenda on Interventions”. *Decision Sciences* 39 (2): 273-315.

- Venkatesh, Viswanath ve Davis, Fred D. (2000). “A Theoretical Extension of the Technology Acceptance Model: Four Longitudinal Field Studies”. *Management Science* 46(2): 186-204.
- Venkatesh, Viswanath ve Morris, Michael G.(2000). “Why Don’t Men Ever Stop to Ask for Directions? Gender, Social Influence, and Their Role in Technology Acceptance and Usage Behavior”. *MIS Quarterly* 24(1): 115-139.
- Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (20 Haziran 2015). *Resmi Gazete*, 453/29392.
- Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (29 Aralık 2013). *Resmi Gazete*, 431/28866.
- Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (30 Aralık 2013). *Resmi Gazete*, 433/28867.
- Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (5 Mart 2010). *Resmi Gazete*, 397/27512.
- Wangpipatwong, Sivaporn vd. (2008). “Understanding Citizen’s Continuance Intention to Use E-Government Website: A Composite View of Technology Acceptance Model and Computer Self-Efficacy”. *The Electronic Journal of e-Government* 6(1): 55 – 64.
- Weber, Rolf H. (2010). “Internet of Things – New Security and Privacy Challenges”. *Computer Law & Security Review* 26: 23-30.
- Wixom, Barbara H. ve Todd, Peter A. (2005). “A Theoretical Integration of User Satisfaction and Technology Acceptance”. *Information Systems Research* 16(1): 85-102.
- Wu, Jen-Her ve Wang, Shu-Ching (2005). “What Drives Mobile Commerce? An Empirical Evaluation of the Revised Technology Acceptance Model”. *Information & Management* 42: 719–729.

Yavuz, Ali ve arıkcı, Oğuzhan (2009). “Bir E-Devlet Hizmeti Olarak E-Maliye Uygulamalarının Algılanması: Isparta İli Örneği”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9: 1-28.

İnternet Kaynakları

E-TAEK hizmetleri. (<http://www.taek.gov.tr/tr/online-islemler/e-taek-hizmetleri.html>, 15 Eylül 2018’te erişildi).

GİB, (2007). Vergimi kolayca nasıl öderim? (http://www.gib.gov.tr/fileadmin/beyannamerehberi/vergimi_kolayca_nasil_oderim.pdf, 18 Eylül 2018’te erişildi).

GİB, E-Tebligat. (<https://www.gib.gov.tr/e-Tebligat>, 29 Ekim 2018’te erişildi).

Muhasebenews, (2018). Türkiye’deki S.M., S.M.M.M. ve Y.M.M. Sayılarını Biliyor musunuz?, (<https://www.muhasenews.com/turkiyedeki-s-m-ve-s-m-m-m-sayilarini-biliyor-musunuz/>, 19 Ağustos 2019’da erişildi).

Uyumsoft, (2018). E-Defter, (<https://i-donusum.com.tr/e-defter/>, 20 Eylül 2018’te erişildi).

EKLER

Ek-1: İnsan Araştırmaları Etik Uygunluk Belgesi

**Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu**

Fatih EROĞLU

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İşletme Bölümü

Sayın Fatih EROĞLU,

“**Muhasebe Meslek Mensuplarının Kullandıkları E-Uygulamalara İlişkin Tutumlarının Teknoloji Kabul Modeli Kapsamında İncelenmesi**” adlı İnsan Araştırmaları Etik Kuruluna yapmış olduğunuz başvuru (Protokol NO. 2018/181) kurulumuzun 10.10.2018 tarihli ve 2018/08 toplantısında değerlendirilerek etik olarak uygun bulunmuştur/~~bulunmamıştır~~. Bilgilerinize sunarız.

Prof. Dr. Hamit COŐKUN (Başkan)

Prof. Dr. Mehmet ERYİĞİT (Üye)

Prof. Dr. Altay EREN (Üye)

Doç. Dr. H. Birol YALÇIN (Üye)

Doç. Dr. Seval ALKOY (Üye)

Doç. Dr. Abdullah DURAKOĞLU (Üye)

Av. Zuhale Demirci (Üye)

Ek-2: Araştırma Anket Formu

	Ek 2: Araştırma Anketi Sayın İlgili, Aşağıdaki anket formu "Muhasebe meslek mensuplarının kullandıkları e-uygulamalara ilişkin tutumlarının teknoloji kabul modeli kapsamında incelenmesi" isimli araştırma projesi ile ilgilidir.	
Çalışmada yanıt verecek kişilerin isim ve kişisel bilgileri kesinlikle gizli tutulacak ve çalışma sonucu elde edilen bulgular genel ve ortalama şeklinde değerlendirilecektir. Anketteki benzer gibi görülen bazı sorular araştırma tekniği açısından gereklidir. Bu nedenle tüm soruları eksiksiz yanıtlayınız. Anketi oluşturan soruları cevaplamak, şüphesiz çok kıymetli zamanınızın bir kısmını alacaktır. Tamamıyla bilimsel amaçlı bu çalışmaya değerli bir katkı sağlayacağınızı ümit ediyoruz. İlginiz için teşekkürlerimizi sunar, çalışmalarınızda başarılar dileriz. Saygılarımızla... Fatih EROĞLU Yüksek Lisans Öğrencisi Abant İzzet Baysal Üniversitesi Üniversitesi İİBF, İşletme Bölümü Tel: 0 536 314 3625 e-mail: fatih.er90@hotmail.com		
Doç. Dr. Rahmi YÜC Tez Danışma Abant İzzet Baysal İİBF, İşletme Bölümü Tel: 0374 2541000/141 e-mail: yucel_r@ibu.edu.		

1. Cinsiyetiniz? () Kadın () Erkek
2. Yaşınız? (.....)
3. Eğitim durumunuz? () Ön Lisans ve öncesi () Lisans () Yüksek lisans () Doktora
4. Hangi pozisyonda çalışıyorsunuz? () Muhasebe Elemanı () Muhasebe Yöneticisi () Serbest Muhasebeci (SM) () Serbest Muhasebeci Mali Müşavir (SMMM) () Yeminli Mali Müşavir (YMM)
5. Yukarıda belirttiğiniz pozisyonda ne kadar süredir çalışmaktasınız? (.....)
6. Kullandığınız muhasebe programı/ları? () Luca () Zirve () Mikro () Logo () Dia () Diğer_____
7. Bilgisayar becerilerinizi veya bilgisayarlarla ilgili bilginizi nasıl derecelendirirsiniz? () Düşük () Orta () İleri düzey

Muhasebe e-uygulamaları; fatura, beyanname, büyük defter, tebligat ve benzeri işlemlerin; bilgisayar destekli elektronik ortamda; e-fatura, e-arşiv, e-beyanname ve benzeri şekilde yürütülmesidir. Aşağıdaki soruları bu kapsamda değerlendiriniz.

1. Aşağıdaki ifadeleri muhasebe e-uygulamaları göz önünde bulundurarak, algıladığınız fayda açısından değerlendiriniz. 1- Kesinlikle Katılmıyorum 2- Katılmıyorum 3- Kararsızım (Nötr) 4- Katılıyorum 5- Kesinlikle Katılıyorum		
1.	Muhasebe 'de e-uygulamaları kullanmak işlerimi kolaylaştırıyor.	① ② ③ ④ ⑤
2.	Muhasebe 'de e-uygulamaları kullanmak maliyetleri azaltıyor.	① ② ③ ④ ⑤
3.	Muhasebe 'de e-uygulamaları kullanmak iş performansımı artırıyor.	① ② ③ ④ ⑤
4.	Muhasebe 'de e-uygulamaları kullanmak işlerimi daha hızlı yapmamı sağlıyor.	① ② ③ ④ ⑤
5.	Muhasebe 'de e-uygulamaları kullanmak zamandan kazanmamı sağlıyor.	① ② ③ ④ ⑤
6.	Muhasebe 'de e-uygulamaları kullanmak verilere daha hızlı erişimimi sağlıyor.	① ② ③ ④ ⑤
2. Aşağıdaki ifadeleri muhasebe e-uygulamaları göz önünde bulundurarak, kullanım kolaylığı açısından değerlendiriniz. 1- Kesinlikle Katılmıyorum 2- Katılmıyorum 3- Kararsızım (Nötr) 4- Katılıyorum 5- Kesinlikle Katılıyorum		
1.	Muhasebe 'de e-uygulamaları kullanmak kolay oluyor.	① ② ③ ④ ⑤
2.	Muhasebe 'de e-uygulamaları kullanarak verileri girmek ve değiştirmek kolay oluyor.	① ② ③ ④ ⑤
3.	Muhasebe 'de e-uygulamaları kullanmayı öğrenmek kolaydır.	① ② ③ ④ ⑤
4.	Muhasebe 'de e-uygulamalar açık ve anlaşılırdır.	① ② ③ ④ ⑤
3. Aşağıdaki ifadeleri muhasebe e-uygulamaları göz önünde bulundurarak, kullanım maliyeti açısından değerlendiriniz. 1- Kesinlikle Katılmıyorum 2- Katılmıyorum 3- Kararsızım (Nötr) 4- Katılıyorum 5- Kesinlikle Katılıyorum		
1.	Muhasebe 'de e-uygulamalar için gerekli programların fiyatını uygun buluyorum.	① ② ③ ④ ⑤
2.	Muhasebe 'de e-uygulamalar için gerekli donanımın bakım fiyatını uygun buluyorum.	① ② ③ ④ ⑤
3.	Muhasebe 'de e-uygulamalar için gerekli programların yenileme fiyatını uygun buluyorum.	① ② ③ ④ ⑤
4.	Muhasebe 'de e-uygulamalar için gerekli çalışan maliyetini uygun buluyorum.	① ② ③ ④ ⑤
5.	Muhasebe 'de e-uygulamalar için gerekli altyapı maliyetini (internet, donanım, yazılım vb.) yeterli buluyorum.	① ② ③ ④ ⑤

4. Aşağıdaki ifadeleri muhasebede kullandığınız e-uygulamaları göz önünde bulundurarak, kullanım memnuniyetiniz açısından değerlendiriniz. 1- Kesinlikle Katılmıyorum 2- Katılmıyorum 3- Kararsızım (Nötr) 4- Katılıyorum 5- Kesinlikle Katılıyorum		
1.	E-uygulamalar, ihtiyacım olan kesin bilgiyi sağlıyor.	① ② ③ ④ ⑤
2.	E-uygulamalar bilgi içeriği ihtiyacımı karşılıyor.	① ② ③ ④ ⑤
3.	E-uygulamalar, tam ihtiyacım olan bilgileri rapor şeklinde sunuyor.	① ② ③ ④ ⑤

5. Aşağıdaki ifadeleri muhasebede kullandığınız e-uygulamaları göz önünde bulundurarak, teknik altyapı açısından değerlendiriniz. 1- Kesinlikle Katılmıyorum 2- Katılmıyorum 3- Kararsızım (Nötr) 4- Katılıyorum 5- Kesinlikle Katılıyorum		
1.	Muhasebe 'de e-uygulamalara bağlanırken internet hızı yeterli oluyor.	① ② ③ ④ ⑤
2.	Muhasebe 'de e-uygulamalar için kullandığım donanım şu an yeterli oluyor.	① ② ③ ④ ⑤
3.	Muhasebe 'de e-uygulamalar için kullandığım yazılımı yeterli buluyorum.	① ② ③ ④ ⑤
4.	Muhasebe 'de e-uygulamalar için gereken teknik desteği yeterli buluyorum.	① ② ③ ④ ⑤
5.	Muhasebe 'de e-uygulamalar için gerekli bilgiye sahip yetkin elemanı bulabiliyorum.	① ② ③ ④ ⑤

6. Aşağıdaki ifadeleri muhasebede kullandığınız e-uygulamaları göz önünde bulundurarak, dış kaynakların etkisi açısından değerlendiriniz. 1- Kesinlikle Katılmıyorum 2- Katılmıyorum 3- Kararsızım (Nötr) 4- Katılıyorum 5- Kesinlikle Katılıyorum		
1.	Muhasebe 'de e-uygulamaların iyi bir kullanım şekli olduğu haberlerini okudum.	① ② ③ ④ ⑤
2.	Maliye bakanlığı bilgilendirmeleri, Muhasebe 'de e-uygulamaları kullanma konusunda olumlu bir etki sağladı.	① ② ③ ④ ⑤
3.	Maliye bakanlığı zorunlu tuttuğu için, Muhasebe 'de e-uygulamaları kullanmam gerekti.	① ② ③ ④ ⑤

7. Aşağıdaki ifadeleri muhasebede kullandığınız e-uygulamaları göz önünde bulundurarak, kişisel etki açısından değerlendiriniz. 1- Kesinlikle Katılmıyorum 2- Katılmıyorum 3- Kararsızım (Nötr) 4- Katılıyorum 5- Kesinlikle Katılıyorum		
1.	Benim için önemli olan insanlar (meslektaşlarım ve uzmanlar) e-uygulamaları kullanmamı destekliyor.	① ② ③ ④ ⑤
2.	Beni etkileyen kişiler alternatif bir yöntem yerine e-uygulamaları kullanmamı istiyor.	① ② ③ ④ ⑤
3.	Benim için görüşlerini değerli olan insanlar e-uygulamaları kullanmayı tercih ediyor.	① ② ③ ④ ⑤

8. Aşağıdaki ifadeleri muhasebede kullandığınız e-uygulamaları göz önünde bulundurarak, öz yeterlilik açısından değerlendiriniz. 1- Kesinlikle Katılmıyorum 2- Katılmıyorum 3- Kararsızım (Nötr) 4- Katılıyorum 5- Kesinlikle Katılıyorum		
1.	Kendi başıma e-uygulamaları rahatça kullanabilirim.	① ② ③ ④ ⑤
2.	Kendi başıma e-uygulamaları makul derecede iyi kullanabilirim.	① ② ③ ④ ⑤
3.	Bana yardım edecek kimse olmasa bile e-uygulamaları kullanabilirim.	① ② ③ ④ ⑤

9. Aşağıdaki ifadeler muhasebede kullandığınız e-uygulamaları göz önünde bulundurarak, imkân koşulları açısından değerlendiriniz. 1- Kesinlikle Katılmıyorum 2- Katılmıyorum 3- Kararsızım (Nötr) 4- Katılıyorum 5- Kesinlikle Katılıyorum		
1.	E-uygulamaları kullanmak için gereken kaynaklar benim için mevcuttur.	① ② ③ ④ ⑤
2.	E-uygulamaları kullanmak için gereken donanım, yazılım ve servislere erişebilirim.	① ② ③ ④ ⑤
3.	E-uygulamaları kullanmak için gerekli kaynakların eksikliği beni kısıtlamaktadır.	① ② ③ ④ ⑤

10. Aşağıdaki ifadeleri muhasebede kullandığınız e-uygulamaları göz önünde bulundurarak, güvenlik ve gizlilik açısından değerlendiriniz. 1- Kesinlikle Katılmıyorum 2- Katılmıyorum 3- Kararsızım (Nötr) 4- Katılıyorum 5- Kesinlikle Katılıyorum		
1.	E-uygulamaları kullanmayı güvenli buluyorum.	① ② ③ ④ ⑤
2.	E-uygulamaların benim gizliliğimi koruduğuna güveniyorum.	① ② ③ ④ ⑤
3.	E-uygulamalar için kullanılan teknolojiye güveniyorum.	① ② ③ ④ ⑤

11. Aşağıdaki ifadeler muhasebede kullandığınız e-Uygulamaları göz önünde bulundurarak, hangilerini ne sıklıkta kullandığınızı belirtiniz.		
1- Hiç 2- Gerekliğinde 3-Yıllık 4- Aylık 5- Günlük		
1.	E-beyanname (Beyannamelerin elektronik ortamda gönderilmesi uygulaması)	1 2 3 4 5
2.	E-fatura (Elektronik ortamda hazırlanan faturalar)	1 2 3 4 5
3.	E-defter (Yevmiye defteri ve büyük defterin elektronik dosyalar olarak hazırlanması)	1 2 3 4 5
4.	E-yöklama (Yöklama faaliyetlerine ilişkin süreçlerin mobil cihazlarla elektronik ortamda yürütülmesi)	1 2 3 4 5
5.	E-tebliğat (Tebliğ gereken belgelerin mükelleflerin elektronik adreslerine tebliğ edilmesi)	1 2 3 4 5
6.	E-denetim (e-Defter'de oluşan rapor dosyalarının mali müşavir gözüyle elektronik denetlemesi)	1 2 3 4 5
7.	E-arşiv (Elektronik ortamda düzenlenen faturaların ildinci nüshasının elektronik ortamda muhafaza ve ibraz edilmesi)	1 2 3 4 5
8.	E-kayıt saklama (Eelirlenen konulara ait kayıtların elektronik ortamda oluşturulması, saklanması ve raporlanması)	1 2 3 4 5
9.	E-muhafaza ve ibraz (Mükellefler, düzenledikleri ve aldıkları e-faturaları, üzerindeki mali mührü veya elektronik, manyetik veya optik ortamlarda muhafaza ve istendiğinde elektronik, manyetik veya optik araçlar vasıtasıyla ibraz etmesi)	1 2 3 4 5

Maliye Bakanlığı